

S U S A N H I L

Yona

SUSAN HILL

Žena
u crnom

Naslov izvornika THE WOMAN IN BLACK
Copyright © Susan Hill 1983

SADRŽAJ

Odvjetnički pripravnik Arthur Kipps, poslan je na pogreb gospođe Alice Drablow, jedine stanovnice neobične kuće na osami, nesvjestan tragičnih tajni skrivenih iza zatvorenih prozora. Mračna kuća na kraju nasipa ovijena je maglom i tajnama. Strašan osjećaj nelagode koji ga je obuzeo kada je na pogrebu gospođe Drablow opazio tajnovitu, u crno odjevenu mladu ženu, postao je još dublji kada je Arthur shvatio da je njezino lice vrlo neobično. Tajna će postati još veća kad Arthur uvidi da ni mještani o njoj ne žele govoriti. Njezino neobično lice, tajnovitost i osjećaj jeze koji izaziva, cijelu situaciju čini još čudnovatijom. Arthur će željeti otkriti identitet te žene, a pri tome će razotkriti i njezine namjere. Od tog trenutka nastaje očajnička utrka s vremenom...

Za Pat i Charlesa Gardnera

BADNJAK

Bilo je devet sati i trideset minuta na Badnju večer. Dok sam putem iz blagovaonice u kojoj sam netom uživao u prvom od sretnih, blagdanskih objeda, prolazio dugim hodnikom kuće Monk's Piece prema salonu i kaminu oko kojeg se sad okupila moja obitelj, zastao sam i, kao što tijekom večeri često činim, prišao ulaznim vratima, otvorio ih i zakoračio van.

Oduvijek volim udahnuti večer, omirisati zrak, bio on miomirisan i blag od cvijeća u jeku ljeta, oštar od krijesova jeseni ili pucketav odinja i snijega. Volim se ogledati oko sebe u nebo iznad glave, bili na njemu mjesec i zvijezde ili posvemašnja tama, i u mrak ispred sebe; volim oslušivati glasanje noćnih stvorenja i zavijanje vjetra dok nadire i jenjava, ili škrapanje kiše po stablima u voćnjaku, uživam u naletu zraka uzbrdo prema meni s ravnih pašnjaka u riječnoj dolini.

Večeras sam s olakšanjem odmah namirisao da se vrijeme promijenilo. Čitav prethodni tjedan imali smo kišu, nemilu hladnu kišu i maglu koja se spustila nisko na kuću i preko okolice. S prozora, pogled nije sezao dalje od metra ili dva kroz vrt. Vrijeme je bilo ružno, kao da se nikad ne bi posve razdanilo, i hladno i vlažno. Šetnja nije predstavljala nikakav užitak, vidljivost je bila preslaba za lov, a psi stalno mrzovoljni i blatni. U kući su svjetiljke bile upaljene čitav dan, zidovi smočnice, sporedne zgrade i podruma vlažili i kiselo vonjali, a vatra se gasila i dimila, turobno slabo goreći.

Vremenske prilike već godinama izuzetno utječu na moje raspoloženje i priznajem da bih, da u ostatku kuće nije prevladavalo ozračje radosti i vreve, bio itekako potišten i letargičan, nesposoban uživati u aromama života kao što bih volio i razdražen vlastitom osjetljivošću. Ali Esmé ružno vrijeme samo potakne na živahan prkos i zato su naše pripreme za blagdan Božića ove godine bile više no uobičajeno opsežne i energične.

Iskoračio sam korak ili dva iz sjene kuće kako bih se osvrnuo oko sebe na mjesecini. Monk's Piece se nalazi na vrhu blage uzbrdice, nekih sto dvadeset metara od mjesta na kojemu rječica

Nee zavija sa sjevera ka jugu kroz ovaj plodan i zaklonjen kraj. Ispod nas su pašnjaci protkani skupinama miješanih bjelogoričnih stabala. Ali iza naših leđa protežu se četvorni kilometri posve drugačijeg terena, gruba guštara i vriština, komad divljine usred obrađenog kraja. Nalazimo se na samo tri kilometara od ovećeg sela, jedanaest od glavnog trgovišta, a ipak vlada dojam odvojenosti i izoliranosti zbog kojega imamo osjećaj da smo mnogo udaljeniji od civilizacije.

Monk's Piece sam prvi put vidio jednog poslijepodneva u jeku ljeta, u vožnji lakom kočijom s gospodinom Bentleyem. Gospodin Bentley je nekoć bio moj poslodavac, ali nedugo prije te zgone napredovao sam do punopravnog partnera u odvjetničkoj tvrtki kojoj sam kao mladić bio dodijeljen na nauk (i u kojoj sam štoviše ostao čitav svoj radni vijek). On se u to doba približavao godinama kad je poželio dopustiti da uzde odgovornosti malo pomalo kliznu iz njegovih ruku u moje, iako je u naš londonski ured nastavio dolaziti najmanje jednom tjedno, dok nije umro u osamdeset drugoj godini života. No sve je više postajao stanovnik sela. Nije bio muškarac od lova i pecanja, nego se zadubio u uloge seoskog suca i supredsjednika crkvenog odbora, člana ovog ili onog kotarskog i župnog odbora, vijeća ili povjerenstva. Meni je i laknulo i godilo kad me je, nakon brojnih godina, najzad uzeo za punopravnog partnera, iako sam istodobno vjerovao da sam taj položaj i više no zaslužio jer sam odradio popriličnu količinu napornog posla i nosio velik dio tereta odgovornosti upravljanja budućnošću tvrtke uz, kako sam smatrao, neprimjerenu nagradu - barem u smislu mog položaja.

I tako se dogodilo da sam jednog nedjeljnog poslijepodneva sjedio pokraj gospodina Bentleya uživajući u pogledu preko visokih glogovih živica na zeleni, sneni krajolik, dok nas je njegov poni polaganim korakom vozio natrag do njegove ružnjikave, prenapadne ladanjske kuće. Za mene je bila rijetkost samo sjediti i ništa ne raditi. U Londonu sam živio za posao, osim kad sam u dokolici vrijeme provodio u radnoj sobi i sakupljao akvarele. Tad sam imao trideset pet godina i već dvanaest godina bio udovac. Nimalo nisam volio društveni život i, mada sam bio općenito dobroga zdravlja, bio sam sklon povremenim živčanim boljkama i boljeticama koje su bile posljedica događaja o kojima ću kasnije pripovijedati. Istinu govoreći,

prerano sam stario i postajao nujan muškarac blijeda lica i napeta izraza - kao tupi pas.

Primijetio sam gospodinu Bentleyu koliko je dan miran i ugodan, a on je, pogledavši me postrance, rekao: - Trebao bi razmisliti da si kupiš nešto u ovome kraju - zašto ne? Neku zgodnu kućicu - možda ondje? - I uperio je bič prema zaselku koji se udobno smjestio na zavoju rijeke u podnožju, bijelih zidova koji su se sunčali na poslijepodnevnom suncu. - Izvuci se iz grada jedan petak poslijepodne, prošeći, napuni pluća svježim zrakom i želudac dobrim jajima i vrhnjem.

Ta je zamisao imala svoju draž, ali daleku, naizgled nepovezanu sa mnom, i stoga sam se samo nasmiješio i udahnuo tople mirise trave i poljskoga cvijeća i promatrao prašinu koju su kopita ponija podizala na seoskoj cesti i više nisam mislio o tome. Odnosno, ne dok nismo stigli do dijela ceste koji je vodio pokraj duge, savršeno skladne kamene kuće, smještene na uzvisini s koje se pružao širok pogled na čitavu riječnu dolinu i zatim kilometrima daleko na ljubičasto-modru liniju brda u daljini.

U tom trenutku, obuzelo me nešto što ne mogu točno opisati, neki osjećaj, želja - ne, bilo je to nešto mnogo više, spoznaja, puka *sigurnost* koja me je šćepala toliko jasna i upečatljiva da sam nehotice uzviknuo gospodinu Bentleyu da zaustavi kočiju i gotovo prije no što je on to uspio učiniti, iskočio na cestu i stajao na travnatom humku promatrajući najprije kuću, tako zgodnu, tako krajnje primjerenu položaju koji je zauzimala, skromnu a ipak sigurnu u sebe, a zatim prirodu iza nje. Nisam imao osjećaj da sam ondje bio već ranije, već apsolutnu sigurnost da ću se onamo ponovno vratiti, da je ta kuća već moja, nevidljivim nitima vezana uz mene.

Na jednoj strani kuće, potočić je između obala tekao prema dolini u podnožju, odakle je krivudao do rijeke.

Gospodin Bentley me je znatiželjno promatrao iz kočije. - Lijepo mjesto - doviknuo je.

Kimnuo sam, ali posve nesposoban prenijeti mu ijedan od snažnih osjećaja koji su me obuzeli, okrenuo sam mu leđa i zaputio se nekoliko metara kosinom do mjesta s kojega se vidio ulaz u stari, obrasli voćnjak iza kuće koji je završavao dugom travom i guštaram. Iza njega, uočio sam rub otvorene, naizgled neobrađene zemlje. Još

uvijek sam imao onaj osjećaj uvjerenosti koji sam ranije opisao i sjećam se da me je preplašio, jer nikad nisam bio čovjek bujne mašte i sklon fantaziji, a pogotovo ne takav koji vjeruje u vizije budućnosti. Štoviše, od onih ranih iskustava, namjerno sam izbjegavao svako razmišljanje o svemu makar i najmanje nematerijalnom i čvrsto se držao svega prozaičnog, vidljivog i opipljivog.

Međutim, nisam mogao pobjeći vjerovanju - ne, moram ga nazvati nečim više, sigurnom spoznajom - da će ova kuća jednoga dana biti moj vlastiti dom, da ću prije ili kasnije, iako nisam imao predodžbu kad, postati njezinim vlasnikom. Kad sam to najzad prihvatio i priznao samome sebi, istog trenutka osjetio sam kako me obuzima duboki osjećaj mira i zadovoljstva kakav godinama nisam iskusio i laka sam se srca vratio do kočije u kojoj me gospodin Bentley čekao nemalo znatiželjan.

Onaj snažan osjećaj koji sam iskusio u Monk's Pieceu zadržao se u meni, iako ne u prvim redovima moga uma, kad sam tog poslijepodneva napustio selo kako bih se vratio u London. Rekao sam gospodinu Bentleyu da bih, čuje li ikad da je ta kuća na prodaju, svakako volio znati za to.

Nekoliko godina kasnije, čuo je. Istog tog dana kontaktirao sam posrednike i nekoliko sati kasnije, ni ne vrativši se da ponovno pogledam kuću, ponudio sam cijenu za nju i moja je ponuda bila prihvaćena. Nekoliko mjeseci prije toga upoznao sam Esmé Ainley. Naša uzajamna ljubav postojano je rasla, ali kako me je još uvijek mučila neodlučnost u svim osobnim i emotivnim pitanjima, ostao sam nijem u pogledu svojih namjera u budućnosti. Međutim, imao sam dovoljno pameti da vijesti o Monk's Pieceu shvatim kao dobar znak i tjedan dana nakon što sam službeno postao vlasnikom kuće, otputovao sam s Esmé na selo i među stablima u starom voćnjaku ponudio joj brak. I ta je ponuda bila prihvaćena i nedugo zatim vjenčali smo se i odmah preselili u Monk's Piece. Tog sam dana uistinu vjerovao da sam napokon izašao iz duge sjene koju su na mene bacili događaji iz prošlosti, a po izrazu lica gospodina Bentleya i srdačnosti stiska njegove ruke vidio sam da to vjeruje i on, i da je i sa njegovih leđa skinut teret. Oduvijek se je krivio, barem djelomice, zbog onoga što mi se dogodilo - na kraju krajeva, on je bio taj koji

me je poslao na ono prvo putovanje do Crythin Grifforda i kuće Močvara jegulja, i na pogreb gospođe Drablow.

Ali sve to nije mi bilo ni u primisli dok sam stajao na vratima svoje kuće i udisao noćni zrak te badnjačke večeri. Monk's Piece je već nekih četrnaest godina bio najsretniji dom koji se dade zamisliti - Esméin i moj, i njezino četvoro djece iz prvoga braka, s kapetanom Ainleyem. Isprva sam dolazio ovamo samo vikendom i blagdanima, ali život i posao u Londonu počeli su me iritirati od dana kad sam kupio tu kuću i doista sam bio sretan trajno se povući na selo najranijom prilikom koja mi se ukazala.

I sad smo se moja obitelj i ja za Božić ponovno okupili u ovoj kući. Za trenutak ću otvoriti ulazna vrata i čuti zvuk njihovih glasova iz salona - ukoliko me supruga naglo ne pozove, zanovijetajući kako ću se prehladiti. Naravno, bilo je veoma hladno i napokon vedro. Nebo je bilo načičkano zvijezdama, a puni mjesec obrubljen aureolom inja. Vlaga i magle prethodnog tjedna odšuljale su se poput lopova u noć, staze i kameni zidovi kuće blijedo svjetlucali, a moj dah se pušio na zraku.

Gore, u sobama u potkrovlju, Isobelina tri sinčića - Esméini unuci - spavala su sa čarapama za darove privezanim uz noge kreveta. Sutra za njih neće biti snijega, ali će božićni dan barem imati vedro i veselo lice.

U zraku je te noći bilo nečega, nečega što vjerojatno pamtim iz vlastita djetinjstva, zajedno s blagdanskim zarazom koju sam uhvatio od dječaka, a koja je u meni izazvala uzbuđenje, bez obzira na moju poodmaklu dob. Da moj duševni mir tek što nije uzdrman i sjećanja koja sam smatrao zauvijek mrtvima probuđena, nisam, naravno, ni slutio. Da ću ikad ponovno, makar samo kroz živa sjećanja i snove, obnoviti prisno poznanstvo sa smrtnim strahom i grozom duha, u tom bi mi se trenutku činilo nemogućim.

Zadnji sam put pogledao tamu prekrivenu injem, zadovoljno udahnuo, doviknuo psima i ušao, ne očekujući ništa više osim lule i čaše dobrog whiskyja od ječmenog slada uz vatru koja pucketa, u sretnome društvu moje obitelji. Prošavši kroz hodnik i ušavši u salon, osjetio sam nalet zadovoljstva kakav sam redovito osjećao tijekom svog života u Monk's Pieceu, osjećaj koji prirodno vodi jednom drugome, onome iskrene zahvalnosti. I doista sam zahvalio, vidjevši

svoju obitelj okupljenu oko velike vatre koju je Oliver u tom trenutku razgorijevao do opasne visine i žestokog plamena dodajući novu veliku granu jabukova drveta sa staroga stabla koje smo srušili u voćnjaku prethodne jeseni. Oliver je najstariji od Esméinih sinova i tad je, jednako kao i sad, veoma nalikovao i svojoj sestri Isobel (koja je sjedila pokraj svog supruga, bradatog Aubreya Pearcea) i svom po godinama bližem bratu, Willu. Svo troje imaju dobra, iskrena, otvorena engleska lica sklona zaobljenosti, s kosom, obrvama i trepavicama svijetlokestenjaste boje - a takva je bila i kosa njihove majke prije no što je postala prošarana sijedim vlasima.

U to je vrijeme Isobel imala samo dvadeset četiri godine, ali već je bila majka trojice sinova i spremna još ih roditi. Imala je bucmast, staložen izgled matrone i sklonost da majčinski brine i nadgleda ne samo svoju vlastitu djecu, nego i supruga i braću. Bila je krajnje razborita, odgovorna kćerka, srdačna i dražesna, i činilo se da je u smirenom i staloženom Aubreyu Pearceu pronašla idealnog partnera. Međutim, ponekad bih uhvatio Esmé kako je čeznutljivo promatra, a više no jednom je i naglas priznala, iako nježno i samo meni, kako bi željela da je Isobel malo manje ozbiljna, malo živahnija, čak frivolna.

Iskreno govoreći, ja to ne bih mogao poželjeti. Ne bih poželio ništa što bi uzburkalo površinu tog mirnog, neuzburkanog mora.

Oliver Ainley, koji je tad imao devetnaest godina, i njegov brat Will, samo četrnaest mjeseci mlađi od njega, bili su slično ozbiljni, trezveni mladići u srcu, ali zasad su još uvijek uživali u razigranosti mladih štenaca i doista mi se činilo da Oliver pokazuje premalo znakova zrelosti za mladića koji je na prvoj godini Cambridgea i koji je, prikloni li se mom savjetu, predodređen za karijeru u odvjetništvu. Will je ležao na trbuhu ispred kamina, zažarena lica, brade oslonjene na dlanove. Oliver je sjedio u blizini i s vremena na vrijeme, njih dvojica potukla bi se dugim nogama, udarala i gurala, praćena nenadanim grohotnim smijehom, kao da im je obojici ponovno deset godina.

Najmlađi od Ainleyevih, Edmund, sjedio je malo podalje, po vlastitoj se želji malo udaljivši od svih ostalih, ne iz neprijateljstva ili mrzovolje, nego iz prirodene izbirljivosti i suzdržanosti, želje da bude pomalo nasamo, koja ga je uvijek izdvajala od ostatka Esméine

obitelji, jednako kao što je i izgledom bio drugačiji od ostalih, blijede kože i duga nosa, izrazito crne kose i plavih očiju. Edmundu je tad bilo petnaest godina. Njega sam najmanje poznavao, jedva razumio, osjećao se nelagodno u njegovoj prisutnosti, a ipak na neki čudan način možda sam ga volio dublje od ostalih.

Salon u Monk's Pieceu dug je i nizak, s visokim prozorima na obje strane, na kojima su zavjese sad bile posve navučene, ali kroz koje je danju dopiralo mnogo svjetla i sa sjevera i sa juga. Večeras su iznad kamina visjele girlande i zavežljaji svježeg zelenila koje su tog istog poslijepodneva prikupile Esmé i Isobel, a među lišćem su bile isprepletene bobice i vrpce grimizno crvene i zlatne boje. Na drugom kraju prostorije nalazilo se drvce, osvjetljeno svijećama i okićeno, a ispod njega bili su naslagani darovi. Bilo je cvijeća, vaza bijelih krizantema, i na okruglom stolu u središtu prostorije, piramida pozlaćenog voća i zdjela naranči posvuda načičkana klinčićima čiji je pikantan miris ispunjavao zrak i miješao se s onime grana i dima drveta u pravi miris Božića.

Sjeo sam u svoj naslonjač, malo ga odmaknuo od rasplamsane vatre i započeo dug i umirujući posao paljenja lule. To čineći, postao sam svjestan da sam ostale prekinuo usred živahnog razgovora i da ga barem Oliver i Will s nestrpljenjem žele nastaviti.

- Onda - rekao sam povlačeći prve, oprezne dimove duhana - o čemu je riječ?

Ponovno je uslijedila stanka i Esmé je odmahнула glavom, smješajući se nad svojim vezom.

- Hajde, recite...

Tad je Oliver ustao i ushodao se prostorijom brzo gaseći sve svjetiljke osim svjećica na božićnom drvцу u dnu prostorije tako da smo, kad se vratio na svoje mjesto, jedni druge mogli vidjeti samo na neposrednom svjetlu vatre i Esmé je morala odložiti vez - ali ne bez laganog gundanja neodobravanja.

- Baš bismo i mogli obaviti posao kako treba - rekao je Oliver uz ponešto zadovoljstva.

- Oh, vi dečki...

- Hajde, Wille, na tebe je red, nije li?

- Ne, Edmund je na redu.

- Aha - oglasio se najmlađi od braće Ainley neobičnim, dubokim glasom. - Mogu ako mi se hoće!

- Zar sva svjetla *moraju* biti ugašena? - obratila im se Isobel kao da razgovara s mnogo mlađim dječacima.

- Da, sestro, moraju, ako želiš dobiti vjerodostojnu atmosferu.

- Ali ja nisam sigurna da to želim.

Oliver je tiho prostenjao. - Neka netko već jednom započne.

Esmé se nagnula prema meni. - Pričaju priče o duhovima.

- Da - rekao je Will, glasa treperavog od uzbuđenja i smijeha. - Prava stvar za Badnjak. Drevni običaj!

- Seoska kuća na osami, gosti šćućureni oko kamina u zamračenoj prostoriji, vjetar koji zavija o prozore... - ponovno je prostenjao Oliver.

A onda se začuo Aubreyev flegmatičan, dobrodušan glas. - Bit će bolje da započnete. - I započeli su, Oliver, Edmund i Will, nadmećući se međusobno koji će ispričati najstrašniju, najjezovitiju priču s velikim dramatičnim učinkom i lažno prestravljenim vrištanjem. Nadmašivali su jedan drugoga u krajnostima domišljatosti, gomilajući agoniju na agoniju. Pričali su o kamenim zidovima u nenastanjenim dvorcima koji vlaže i bršljanom obraslim samostanskim ruševinama na mjesecini, o zaključanim unutaršnjim prostorijama i tajnim tamnicama, vlažnim i hladnim kosturnicama i korovom obraslim grobljima, o koracima koji škripe na stubama i prstima što lupkaju po prozorima, o zavijanju i kricima, stenjanju i struganju nogama i zveckanju lanaca, o redovnicima s kukuljicama i jahačima bez glava, maglama što se vrtlože i nenadanim vjetrovima, netjelesnim utvarama i stvorenjima obavijenim plahtama, vampirima i psima tragačima, šišmišima i štakorima i paukovima, o muškarcima pronađenim u zoru i ženama koje preko noći posijede i pomahnitaju, i o nestalim leševima i prokletstvima bačenim na nasljednike. Njihove priče postajale su sve sablasnije, neobuzdanije i budalastije, i uskoro su se dahtaji i krici stopili u napadaje zagušujućeg smijeha dok su svi, uključujući nježnu Isobel, pridonosili sve jezovitijim pojedinostima.

Isprva sam se zabavljao, prepustio se, ali kako sam sjedio i slušao na svjetlu vatre, osjetio sam neku odvojenost od svih njih, kao

da ne pripadam njihovom krugu. Pokušao sam potisnuti nelagodu koja je sve više rasla u meni, suzbiti nadiruću bujicu sjećanja.

Bila je to samo zabava, raspoložena i bezazlena igra mladih ljudi u blagdanske dane, i uz to drevna tradicija, kao što je točno rekao Will, ništa što bi me trebalo uznemiriti i smetati, ništa što bih ikako mogao kuditi. Nisam želio djelovati kao kvaritelj veselja, star, naporan i nemaštovit, čeznuo sam pridružiti im se u nečemu što je bilo tek obična dobra zabava. Vojevao sam tešku bitku u sebi samome, glave okrenute od vatre kako nitko od njih ne bi imao prilike vidjeti izraz mojega lica za koji sam znao da počinje otkrivati znakove velike neprilike u kojoj sam se našao.

A onda, kao u pratnju Edmundova završnog, glasnog zavijanja, cjepanica koja je plamtjela na ognjištu naglo se srušila i poslavši uvis kišu iskrica i pepela, ugasila se tako da je nastala gotovo potpuna tama. I zatim tišina u prostoriji. Zadrhtao sam. Poželio sam ustati i obići salon ponovno paleći svako svjetlo u njemu, vidjeti svjetlucanje i sjaj i boju božićnih ukrasa, ponovno zapaliti veseli plamen vatre, želio sam otjerati jezu koja se spustila na mene i osjećaj straha u grudima. Međutim, nisam se mogao pomaknuti, taj me je osjećaj načas paralizirao, jednako kao i uvijek, bio je to davno zaboravljen, nekoć i odviše poznat osjećaj.

Tad je Edmund rekao: - Sad vi, poočime, red je na vas - i ostali su odmah prihvatili poklič, tišinu je prekinulo njihovo nagovaranje kojem se pridružila čak i Esmé.

- Ne, ne. - Pokušao sam zvučati šaljivo. - Ništa od mene.

- Oh, Arthure...

- Sigurno znate barem jednu priču o duhovima, poočime, svatko zna bar neku...

Ah, da, da, doista. Čitavo vrijeme dok sam slušao njihove mračne, sablasne izmišljotine i njihovo zavijanje i stenjanje, jedina misao koja mi se vrtjela glavom i jedino što sam mogao reći bilo je, »Ne, ne, nitko od vas nema ni najblažu predodžbu. Ovo su sve gluposti, mašta, u stvarnosti nije ni najmanje tako. Ništa tako jezovito i napadno zastrašujuće i nezgrapno - ništa tako... tako smiješno. Istina je posve drugačija i sve u svemu strašnija.«

- Dajte, poočime.

- Ne budite stari kvaritelj zabave.

- Arthure?

- Ispričajte svoju priču, poočime, nećete nas valjda razočarati?
Ustao sam, nesposoban to podnositi i časak duže.

- Žao mi je što ću vas razočarati - rekao sam. - Ali nemam nijednu priču koju bih vam ispričao! - To rekavši, brzo sam izašao iz sobe i iz kuće.

Petnaestak minuta kasnije, pribrao sam se i zatekao u šikari iza voćnjaka, sa srcem koje je brzo lupalo i zadihan. Hodao sam naokolo u mahnitoj potresenosti i tad, shvaćajući da se moram potruditi primiriti, sjeo na jedan stari, mahovinom prekriven kamen i namjerno duboko udisao brojeći do deset i zatim izdisao, dok nisam osjetio da napetost u meni polako jenjava i otkucaji mog srca postaju pravilniji, glava bistrija. Nakon još kratkog vremena, uspio sam ponovno shvatiti gdje sam, zamijetiti vedrinu neba i sjaj zvijezda, hladnoću zraka i hrskavost mrazom ukrućene trave ispod mojih stopala.

Iza mene, u kući, znao sam da je moja obitelj nedvojbeno ostala zatečena i zaprepaštena, jer su me inače poznavali kao nenaprasita čovjeka predvidljivih osjećaja. Zašto su pričanjem nekoliko budalastih priča izazvali moje očito neodobravanje i potaknuli tako otresito ponašanje, to nitko iz obitelji neće moći shvatiti i moram im se veoma brzo vratiti, popraviti situaciju i nastojati otkloniti taj incident i vratiti malo radosnog raspoloženja. Ono što neću moći učiniti jest objasniti. Ne. Bit ću ponovno veseo i postojan, makar samo zbog moje drage supruge, ali ništa više od toga.

Prekorili su me da kvarim zabavu, pokušali me potaknuti da im ispričam jednu priču o duhovima koju sigurno, kao svaki drugi čovjek, znam. I bili su u pravu. Da, imao sam priču, istinitu priču, priču o proganjanju i zlu, strahu i zbunjenosti, užasu i tragediji. Ali to nije bila priča koja bi se nehajno pričala za zabavu oko kamina na Badnjak.

U dubini duše oduvijek sam znao da me to iskustvo nikad neće napustiti, da je sad utkano u same niti mojega bića, da je nerazmrsiv dio moje prošlosti, ali nadao sam se da ga se nikad više neću morati prisjetiti, svjesno i u cijelosti. Kao stara rana, ponekad bi me lagano zapeckalo, ali kako su godine prolazile, sve rjeđe i rjeđe, sve manje bolno, i moja sreća, zdrav razum i ravnoteža bili su sigurni.

Odnedavna je bilo kao mreškanje na samom izvanjskom rubu ribnjaka, tek nejasno sjećanje na sjećanje.

Sad, večeras, ponovno mi je ispunilo misli do te mjere da je istjeralo sve drugo. Znao sam da mi neće dati počinka, da ću ležati budan u hladnome znoju, sjećajući se tog vremena, tih događaja, tih mjesta. Tako je bilo godinama iz noći u noć.

Ustao sam i ponovno se ushodao. Sutra je Božić. Zar ne mogu biti slobodan od tog iskustva barem u to blaženo doba, zar ne postoji način da odvratim to sjećanje i njegovo djelovanje na mene kao što sredstvo protiv bolova ili ljekovita mast odvrata bol rane, barem privremeno? A onda, dok sam stajao među deblima voćki, srebrnosivima na mjesecini, sjetio sam se da se stari duh koji te i nadalje proganja protjeruje istjerivanjem. U redu, mog treba istjerati. Trebam ispričati svoju priču, ne glasno, uz kamin, ne u zabavu dokonim slušateljima - za to je previše ozbiljna i previše stvarna. Ali trebao bih je staviti na papir, s krajnjom pomnjom i svakom pojedinošću. Napisat ću vlastitu priču o duhovima. Tad ću je se možda najzad osloboditi do kraja života koji mi preostaje uživati, kakav i kolik god taj život bio.

Odmah sam odlučio da ta priča treba biti samo za moje oči, barem za mojega života. Ja sam taj kojeg je duh progonio i koji je patio - ne jedini, to ne, ali svakako, pomislio sam, jedini koji je ostao živ, ja sam taj na kojeg je to iskustvo, sudeći po mojoj večerašnjoj potresenosti, još uvijek duboko utjecalo i samo iz mene duha treba istjerati.

Pogledao sam mjesec i sjajnu, sjajnu Sjevernjaču. Badnjak. I zatim izmolio iskrenu, jednostavnu molitvu za spokoj uma i snagu i upornost da izdržim dok ne dovršim nešto što će biti krajnje bolan zadatak, i molio sam za blagoslov mojoj obitelji i miran počinak sviju nas te noći. Jer, iako sam sad ponovno imao nadzor nad svojim osjećajima, užasavao sam se sati tame koji su bili preda mnom.

U odgovor na moju molitvu, odmah sam se sjetio stihova koje sam nekoć znao, ali sam ih davno zaboravio. Kasnije sam ih glasno rekao Esméi i ona mi je odmah ukazala na njihov izvor.

»Neki pričaju da prije onog doba godine kad slavi se rođenje našega Otkupitelja,

ptica jutarnja dugovetnu svu pjeva noć.
I onda ni dusi, vele, ne obilaze,
i noći zdrave su i ne može da naškodi nam
zvijezda nijedna,
a vještice i vile gube moć za čaranje;
jer tako milosno i blago to je doba.«

Dok sam ih glasno recitirao, obuzeo me je velik spokoj, ponovno sam bio u cijelosti ja, a ipak očvrstnut odlukom. Nakon ovog blagdana, kad obitelj ode i Esmé i ja ostanemo sami, počeo ću pričati svoju priču.

Kad sam se vratio u kuću, Isobel i Aubrey već su otišli na kat zajedno uživati u šuljanju naokolo s nabreklih čarapama darova za svoje male sinove, Edmund je čitao, Oliver i Will bili u prostoriji za rasonodu na samom kraju kuće, gdje se nalazio pohabani bilijarski stol, a Esmé je pospremala salon prije odlaska na počinak. O incidentu te večeri nije rečena ni riječ, iako je izraz njezina lica bio zabrinut i morao sam izmisliti gadan napad akutnih probavnih smetnji kako bih opravdao svoje otresito ponašanje. Pobrinuo sam se za vatru, ugasio plamen i istresao lulu uz rub ognjišta, ponovno se osjećajući spokojan i vedar, a ne više uzrujan zbog samotnih strahota koje ću možda morati otrpjeti, budan ili u snu, u sitnim satima predstojeće noći.

Sutradan je bio Božić i ja sam mu se radovao s nestrpljenjem i zadovoljstvom, bit će to vrijeme obiteljske sreće i veselja, ljubavi i prijateljstva, zabave i smijeha.

Kad to završi, čeka me posao.

LONDONSKA MAGLUŠTINA

Bio je jedan ponedjeljak poslijepodne u mjesecu studenom i već se mračilo, ne zbog kasnoga sata - bila su jedva tri sata - nego zbog magle, najgušće od londonskih gustih magli koja nas je sa svih strana okružila od same zore - ako je uopće bilo zore, jer magla jedva da je dopustila da imalo danjeg svjetla prodre kroz njezinu mutnu sumornost.

Magla se nadvijala nad rijekom, uvlačila u uličice i prolaze i izvlačila iz njih, gusto kovitlala između golih stabala u gradskim parkovima i vrtovima, i u zatvorenim prostorima, ključajući kroz pukotine i procijepe kao kiseli dah, podmuklo ulazeći kroz svaki otvor na vratima. Bila je to žuta magla, prljava, smrdljiva magla, magla koja guši i osljepljuje, mrlja i prlja. Naslijepo tapkajući cestama, muškarci i žene uzeli su živote u svoje, ruke, teturajući pločnicima, čvrsto se držeći za ogradu i jedni za druge za vodstvo.

Zvukovi su bili prigušeni, oblici zamučeni. Bila je to magla koja je došla tri dana ranije i nije se činilo da ima namjeru otići i pretpostavljam da je imala osobinu svih takvih magli - bila je prijeteća i zlokobna, prikrivala poznati svijet i zbunjivala ljude, kao što se zbune kad im netko prekrije oči i okrene ih oko njihove osi u igri slijepoga miša.

Sve u svemu, vrijeme je bilo bijedno i izazivalo potištenost u najturobnijem mjesecu u godini.

Bilo bi lako razmišljati o prošlosti i vjerovati da sam čitav taj dan imao osjećaj neke zle slutnje u pogledu putovanja koje mi je predstojalo, da se u meni probudilo i uzbunilo neko šesto čulo, neka telepatska intuicija koja možda u većini ljudi spava duboko potisnuta. Ali ja sam u tim danima mladosti bio jedar, zdravorazumski momak i nisam osjećao nimalo nelagode ili zebnje. Svaka potištenost mog inače vedrog raspoloženja bila je isključivo zbog magle i studenog, i tu istu nujnost dijelili su svi stanovnici Londona.

Međutim, koliko se vjerno sjećam, nisam osjećao ništa osim znatiželje, profesionalnog zanimanja za škrti prikaz posla koji mi je

gospodin Bentley predočio, i slutnje pustolovine, jer nikad ranije nisam posjetio taj daleki dio Engleske u koji sam sad imao putovati - i određenog olakšanja zbog mogućnosti da pobjegnem od nezdrave atmosfere magle, hladnoće i vlage. Štoviše, imao sam jedva dvadeset tri godine i sačuvao strast školarca prema svemu povezanom sa željezničkim postajama i putovanjima parnim lokomotivama.

No ono što je možda izvanredno jest koliko se dobro sjećam i najsitnijih pojedinosti toga dana; jer dotad se još nije dogodilo ništa nepovoljno i živci su mi bili mirni. Zatvorim li oči, sjedim u kolima i pužem kroz maglu putem do postaje King's Cross, osjećam miris hladne, vlažne kože presvlaka i neopisiv vonj koji se uvlači u unutrašnjost oko prozora, osjećam oćut u ušima, kao da su zaćepljene pamukom.

Krugovi sumpornog ųutog svjetla, kao iz nasumićnih zakutaka nekog kruga pakla, blještali su iz trgovina i prozora na gornjim katovima kuća, a iz podruma se uzdizali kao plameni jezici iz jame u dubini, zajedno s uųarenocrvenim svjetlima prodavaća kestena na ulićnim uglovima; ovdje, veliki uskljućali kotao katrana za popravljaaće cesta pijuckao je i pušio se pakosno crvenim dimom, ondje se njihala i treperila svjetiljka visoko u ruci naųigaća.

Na ulicama je vladala buka, koćnice su škripale i trube odjekivale, i povici stotine vozaća koje je magla usporila i oslijepila, i kad sam provirio kroz prozor kola u polumrak, likovi koje sam uspio razabrati kako tapkaju kroz tamu bili su nalik duhovima, s ustima i bradama umotanim u šalove i koprene i rupce, ali ćim bi stekli privremenu sigurnost nekog kruga svjetla, postajali bi crvenih oćiju i demonski.

Trebalo je gotovo pedeset minuta da prevalimo oko kilometar i pol puta od ureda do ųeljeznićke postaje, a kako nije postojalo baš ništa što sam mogao ućiniti, a raćunao sam na tako spor poćetak putovanja, udobno sam se zavalio, tješeći se da će ovo nedvojbeno biti njegov najgori dio, i u mislima prevrtao svoj razgovor s gospodinom Bentleyem tog jutra.

Marljivo sam radio na nekim dosadnim pojedinostima isprava o zakupu posjeda, naćas zaboravivši na maglu koja se priljubila uz prozor kao dlakava zvijer za mojim lećima, kad je ušao pisar Tomes

kako bi me pozvao u sobu gospodina Bentleya. Tmes je bio nizak muškarac, tanak kao čačkalica i s tenom nalik lojanici, i stalno prehladen, zbog čega je šmrcao svakih dvadeset sekundi i zbog toga bio osuđen na skućeni kutak u predvorju gdje je čuvao poslovne knjige i primao posjetioce s izrazom patnje i melankolije koji bi ih podsjetio na posljednju volju i oporuku - bez obzira po kojem su poslu zapravo došli odvjetniku.

Posljednja volja i oporuka bila je ono što je gospodin Bentley imao ispred sebe kad sam ušao u njegov prostrani, udobni ured sa širokim prozorom s kojega se, za ljepših dana, pružao pogled na odvjetničke komore i vrtove i dolaske i odlaske polovice svih londonskih odvjetnika. - Sjedni, Arthure, sjedni. - Gospodin Bentley je na to skinuo naočale, energično ih obrisao i vratio na nos, prije no što se ponovno smjestio na stolcu kao zadovoljan čovjek. Gospodin Bentley je imao priču koju je želio ispričati i gospodin Bentley je uživao kad su ga slušali.

- Mislim da ti nikad nisam pričao o neobičnoj gospođi Drablow, jesam li?

Odmahnuo sam glavom. U svakom slučaju, bit će zanimljivije od isprava o zakupu posjeda.

- Gospođa Drablow - ponovio je i podigao oporuku kako bi mi mahnuo njome preko svog stola partnera.

- Gospođa Alice Drablow, iz kuće Močvara jegulja. Mrtva, zamisli.

- Ah.

- Da. Alice Drablow sam naslijedio od oca. Njezina obitelj posluje s ovim uredom od... oh... - mahnuo je rukom natrag u maglicu prethodnog stoljeća i osnutak tvrtke Bentley, Haigh, Sweetman i Bentley.

- Je li?

- Lijepa dob - ponovno je zamahao papirom. - Osamdeset sedam godina.

- Pretpostavljam da je to što držite u ruci njezina oporuka?

- Gospođa Drablow - malo je podigao glas, neobazirući se na moje pitanje koje je prekinulo obrazac njegova pripovijedanja. - Gospođa Drablow je bila, što se kaže, čudakinja.

Kimnuo sam glavom. Kako sam naučio u pet godina koliko sam bio u toj tvrtki, velik broj starijih klijenata gospodina Bentleya bili su »čudaci«.

- Jesi li ikad čuo za nasip Devet života?

- Ne, nikad.

- Niti za Močvaru jegulja u - shireu?

- Ne, gospodine.

- Niti si, pretpostavljam, ikad u životu posjetio taj kraj?

- Bojim se da nisam.

- Živeći ondje, svatko bi mogao postati čudak - zamišljeno je rekao gospodin Bentley.

- Imam tek mutnu predodžbu o tome gdje se nalazi.

- U tom slučaju, momče, idi kući i spakiraj torbe pa sjedni na poslijepodnevi vlak iz King's Crossa, presjedni u Creweu i ponovno u Homerbyju. Iz Homerbyja ćeš sporednom linijom stići do malog trgovišta po imenu Crythin Gifford. Nakon toga ti slijedi čekanje oseke!

- Oseke?

- Nasip se može prijeći samo za oseke. Njime ćeš stići do Močvare jegulja i kuće.

- Gospođe Drablow?

- Kad dođe plima, odsječen si do ponovne oseke. Izvanredno mjesto. - Ustao je i prišao prozoru.

- Naravno, prošle su mnoge godine otkad sam bio ondje. Otac me je odveo. Ona baš nije marila za posjetioce.

- Je li bila udovica?

- Ostala je udovica veoma brzo nakon udaje.

- Djeca?

- Djeca. - Gospodin Bentley zašutio je na nekoliko trenutaka i prstom protrljao prozorsko okno kao da želi ukloniti mrak, ali magla se nazirala, žuto-siva i gušća no ikad, iako su ponegdje u dvorištu odvjjetničke komore pahuljasto svjetlila svjetla iz drugih ureda. Zazvonilo je crkveno zvono. Gospodin Bentley se okrenuo.

- Prema svemu što nam je rečeno o gospođi Drablow, ne, nije bilo djece - oprezno je rekao.

- Je li imala mnogo novca ili zemlje? Jesu li njezini poslovi bili iole zamršeni?

- Uglavnom nisu, Arthure, uglavnom nisu. Imala je svoju kuću, naravno, i nekoliko posjeda u Crythin Giffordu - trgovine, sa zakupcima, takve stvari, a tu je i bijedna svojevrсна farma, napola pod vodom. Novac je tu i tamo trošila na poneki nasip, ali od toga nije bilo naročite koristi. Tu su i uobičajeni mali fondovi i ulaganja.

- Tad sve zvuči savršeno jednostavno.

- Zvuči, zar ne?

- Smijem li upitati zašto onda moram onamo?

- Kako bi predstavljao tvrtku na pogrebu naše klijentice.

- Oh, da, naravno.

- Pitao sam se da li da sam odem, naravno. Ali, istinu govoreći, prošli me tjedan ponovno mučilo stopalo. - Gospodin Bentley je patio od kostobolje koju nikad nije želio spomenuti imenom, iako mu njegova patnja nije trebala predstavljati razlog za stid jer je bio suzdržljiv čovjek.

- Uz to postoji i mogućnost da će me morati posjetiti lord Boltrope. Trebam biti ovdje, shvaćáš?

- Ah, da, naravno.

- Osim toga - stanka - krajnje je vrijeme da te malo više opteretim. Ovaj posao nije nimalo više no što si sposoban podnijeti, zar ne?

- Svakako se nadam da nije. Bit će mi veoma drago otići na pogreb gospođe Drablow, naravno.

- Postoji još nešto osim toga.

- Oporuka?

- Da, treba obaviti jedan poslić povezan s imanjem. Pripremit ću ti pojedinosti da ih pročitaš tijekom putovanja. Ali, uglavnom ćeš pročešljati dokumente gospođe Drablow - njezine privatne spise... kakvi god oni bili. Gdje god bili... - Gospodin Bentley je progundao. - I donijeti ih u ovaj ured.

- Shvaćám.

- Gospođa Drablow je bila ponešto... dezorganizirana, da tako kažem. Možda će ti trebati neko vrijeme.

- Dan ili dva?

- Najmanje dan ili dva, Arthure. Naravno, stvari su se možda promijenile, možda uvelike griješim... možda je sve u savršenom

redu i sve ćeš razriješiti u jedno poslijepodne. Kao što sam ti rekao, prošlo je veoma mnogo godina otkad sam bio ondje.

Ta mi je stvar počela zvučati kao nešto iz nekog viktorijanskog romana, s od svijeta povučenom staricom koja je negdje u dubinama svoje prenatrpane kuće sakrila gomilu drevnih isprava. Jedva sam shvaćao gospodina Bentleya ozbiljno.

- Hoće li ondje biti itko da mi pomogne?

- Glavni dio posjeda ide nećakovom sinu i kćerki koji su oboje u Indiji, gdje žive više od četrdeset godina. Nekoć je imala domaćicu... ali više ćeš saznati kad stigneš onamo.

- Ali po svoj je prilici imala prijatelje... ili čak susjede?

- Kuća Močvara jegulja daleko je od svakog susjeda.

- A budući da je bila čudakinja, pretpostavljam da se nikad nije ni sa kime sprijateljila?

Gospodin Bentley se zahihotao. - Daj, Arthure, gledaj na pozitivnu stranu. Shvati čitavu tu stvar kao izlet.

Ustao sam.

- To će te barem na dan ili dva izvući iz svega ovoga - rekao je i mahnuo rukom prema prozoru. Kimnuo sam glavom. Zapravo, pomisao na to putovanje nije mi ni u kom slučaju bila neprivlačna, iako sam shvatio da gospodin Bentley nije mogao odoljeti da dobru priču ne učini još boljom, pretjerujući u tajnovitosti gospođe Drablow u njezinoj na opis neobičnoj kući. Pretpostavljao sam da će se ta kuća pokazati samo hladnom, neudobnom i teško dostupnom, pogreb melankoličnim, i da će isprave koje moram potražiti biti zagurane ispod kreveta u potkrovlju u prašinom prekrivenoj kutiji za cipele i sadržavati samo stare priznanice i nacрте svadljivih pisama svima i svakome - što je sve bilo uobičajeno za jednu takvu klijenticu. Kad sam stigao do vrata njegove sobe, gospodin Bentley je dodao: - U

Crythin Gifford ćeš stići kasno navečer i večeras možeš prenoćiti u jednom hotelčiću. Pogreb je sutra ujutro u jedanaest sati.

- A nakon toga želite da odem u kuću?

- Sve sam dogovorio... jedan lokalni čovjek sve sređuje... javit će ti se.

- Da, ali...

Upravo u tom trenutku iza mog se ramena sa šmrcajem pojavio Tomes.

- Vaš klijent u deset i trideset, gospodine Bentley.

- Dobro, dobro, uvedi ga.

- Samo trenutak, gospodine Bentley...

- O čemu je riječ, Arthure? Nemoj oklijevati na vratima, čovječe, imam posla.

- Zar ne postoji ništa više što biste mi trebali reći, ja...

Nestrpljivo mi je mahnuo rukom da izađem i u tom se trenutku vratio Tomes s klijentom gospodina Bentleya naručenim za deset i trideset za petama. Povukao sam se.

Morao sam raščistiti radni stol, vratiti se u svoj stan i spakirati torbe, obavijestiti gazdaricu da me neće biti nekoliko noći i načrčkati poruku svojoj zaručnici, Stelli. Nadao sam se da će njezino razočaranje zbog mog nenadanog odlaska od nje ublažili ponos što mi gospodin Bentley povjerava posao tvrtke na jedan takav način - što je dobar znak za moje buduće izgleda o kojima je ovisilo naše vjenčanje, planirano za narednu godinu.

Nakon toga sam morao uhvatiti poslijepodnevni vlak do dalekog kutka Engleske za koji do prije nekoliko minuta jedva da sam ikad čuo. Na izlasku iz zgrade, turobni Tomes pokucao je na staklo svog skućenog zakutka i pružio mi omotnicu na kojoj je pisalo DRABLOW. Čvrsto je stisnuvši ispod ruke, zaronio sam u zagušujuću londonsku maglu.

PUTOVANJE NA SJEVER

Kako je rekao gospodin Bentley, bez obzira na udaljenost i turobnost razloga mojega putovanja, ono je svejedno predstavljalo bijeg od londonske magluštine i ništa nije moglo bolje popraviti moje raspoloženje u iščekivanju poslastice koja mi predstoji od pogleda na onu veliku špilju od željezničke postaje koja je svjetlucala kao unutrašnjost kovačnice. Na njoj je sve bilo zveket i razdraganost priprema za odlazak i ja sam na kiosku kupio novine i časopise i laganim se korakom zaputio peronom uz vlak iz kojega se dimilo i pušilo. Lokomotiva je, sjećam se, bila Sir Bedivere.

Pronašao sam sjedalo u kutu jednog praznog kupea, odložio kaput, šešir i prtljagu na policu i veoma se zadovoljno smjestio. Kad smo odmaknuli od Londona, magla je, iako se još uvijek zadržala nad predgrađima, postala iskidana i bljeđa i ja samo što nisam zaklicao. Dotad su mi se već u kupeu pridružila druga dvojica putnika, ali nakon što su kratko kimnuli glavama, jednako su se revno posvetili novinama i drugim dokumentima kao i ja, i tako smo putovali velik broj neuzbudljivih kilometara prema središtu Engleske. S druge strane prozora brzo se smračilo i kad su spuštene zastori u kupeu, sve je bilo udobno i prisno kao neka svjetiljkom osvjetljena radna soba.

U Creweu sam lako presjeo na drugi vlak i nastavio svojim putem, zamjećujući da tračnice uz to što idu na sjever počinju skretati ka istoku, i ukusno sam večerao. Tek kad sam trebao ponovno presjesti, na sporednu liniju na maloj postaji u Homerbyju, počeo sam se osjećati manje ugodno jer je ondje zrak bio znatno hladniji i puhao je u zapusima s istoka s neugodnom kišom u dahu, a vlak u kojem sam imao putovati zadnji sat putovanja bio je jedan od onih s prastarim, neudobnim vagonima sjedala presvučenih najkrućom kožom na nepopustljivoj konjskoj struni, s rebrastim drvenim policama iznad glave. Vonjalo je na hladnoću, ustajalu čađu, a prozori su bili prekriveni prljaštinom, podovi nepometeni.

Do zadnjega časa činilo se da ću biti sam, ne samo u svom kupeu, nego u čitavom vlaku, ali upravo kad je otpravnik puhnuo u svoju zviždaljku, kroz rampu je prošao jedan muškarac, brzo pogledao niz neveseo red praznih kupea i, najzad me ugledavši i očito radije želeći imati društvo, ušao zatvarajući vrata upravo u času kad je vlak krenuo. Oblak hladnog, vlažnog zraka koji je nahrupio u vagon njegovim ulaskom dodatno je rashladio kupe i kad je taj neznanac počeo otkopčavati svoj zimski kaput, zamijetio sam da je vrijeme te noći doista grozno. Upitno me je odmjerio od glave do pete, iako ne na neki neprijateljski način, a zatim je pogledao moje stvari na polici i tek je tad potvrdno kimnuo glavom.

- Čini se da sam jedno loše vrijeme zamijenio drugime. Otišao sam iz Londona u čvrstom stisku strašne magle, a ovdje gore se čini dovoljno hladno za snijeg.

- Neće snijeg - rekao je. - Do jutra će se vjetar ispuhati i sa sobom odnijeti kišu.

- Veoma mi je drago to čuti.

- Ali ako mislite da ste dolaskom ovamo izbjegli magle, varate se. U ovome dijelu svijeta imamo grozne nalete.

- Nalete?

- Da, nalete. Nalete magle s mora. Za minutu se preko močvara dokotrljaju s mora na kopno. To je u prirodi ovog kraja. Jedne minute je vedro kao lipanjski dan, a već sljedeće... - zamahnuo je rukom kako bi naglasio dramatičnu nenadanost tih njegovih naleta. - Strašno. Ali budete li odsjeli u Crythinu, nećete vidjeti najgore.

- Večeras ću prenoćiti ondje, u Gifford Armsu. I sutra ujutro ću biti ondje. Očekujem da ću kasnije otići vidjeti nešto od močvara.

Tad sam, bez naročite želje da sa njim raspravljam o prirodi svojega posla, ponovno uzeo novine u ruke i pomalo ih razmetno otvorio pa smo jedno kratko vrijeme nastavili putovanje štropotavim, gadnim vlakom u tišini - osim dahtanja lokomotive i zveketanja željeznih kotača po željeznim tračnicama, i povremenog zvižduka, i provala kiše, nalik rafalima lagane artiljerijske vatre na prozorima.

Počeo me hvatati umor, od putovanja i od hladnoće i od nepomičnog sjedenja dok se drndam i tresem, i počeo sam se radovati večeri, kaminu i toploj postelji. Istini za volju, pročitao sam novine od prve do zadnje stranice i počeo nagađati o mom

suputniku. Bio je krupan muškarac mesnata lica i ogromnih dlanova gruba izgleda, prilično uljudan u obraćanju ali s neobičnim naglaskom za koji sam pomislio da je lokalni. Procijenio sam da je farmer ili vlasnik nekog malog obrta. Bio je bliži šezdesetoj nego pedesetoj godini života i odjeća mu je bila dobre kakvoće, ali pomalo vulgarno krojena, a na lijevoj je ruci nosio težak, napadan pečatnjak, koji je također djelovao nov i malčice vulgaran. Zaključio sam da je muškarac koji je kasno i neočekivano zaradio ili naslijedio novac i htio da čitav svijet to zna.

Tako ga rezimiravši na svoj mladenački, uobražen način i umalo ga otpisavši, dopustio sam mislima da odlutaju natrag do Londona i Stelle i od svega drugoga bio svjestan samo izuzetne hladnoće i bolova u zglobovima, kad me je moj suputnik prenuo rekavši: - Gospođa Drablow. - Spustio sam novine i shvatio da njegov glas odjekuje kupeom tako glasno zato što se vlak zaustavio i jedini zvuk koji se čuo bilo je hujanje vjetra i lagano piskutanje pare, daleko ispred nas.

- Drablow - pokazao je na moju smeđu omotnicu s dokumentima obitelji Drablow, koju sam odložio na sjedalo pokraj sebe.

Ukočeno sam kimnuo glavom.

- Nemojte mi reći da ste rođak?

- Ja sam njezin odvjetnik. - Bio sam prilično zadovoljan kako je to zvučalo.

- Ah! Idete na pogreb?

- Da.

- Vi ste valjda jedini koji ide. - I protiv svoje volje, želio sam saznati više o toj stvari, a moj je suputnik očito znao.

- Čuo sam da nije imala prijatelja - ni neposredne obitelji - da je bila pomalo samotnjak? Stare gospođe ponekad jesu takve. Okrenu se u sebe - postanu ekscentrične. Pretpostavljam da je to zato što žive same.

- Usuđujem se reći da jest, gospodine...?

- Kipps. Arthur Kipps.

- Samuel Daily.

Kimnuli smo jedan drugome.

- A kad živite sami najednom takvom mjestu, još je lakše postati ekscentričan.

- Dajte - s osmijehom sam rekao - nećete mi valjda početi pričati neobične priče o samotnim kućama?

Pogledao me ravno u oči. - Ne - najzad je rekao - neću.

Ja sam na to iz nekog razloga zadržao, utoliko više zbog otvorenosti njegova pogleda i izravnosti njegova ponašanja.

- Pa - na kraju sam odgovorio - mogu samo reći da je tužno kad netko živi osamdeset sedam godina i ne može računati da će se na njezinom pogrebu okupiti nekoliko prijateljskih lica!

Protrljao sam rukom prozor, nastojeći vidjeti van u tamu. Činilo se da smo se zaustavili nasred otvorenog područja i da nas vjetar koji zavija preko njega udara svom silinom. - Koliko još moramo putovati? - Nastojao sam ne zvučati zabrinuto, ali osjećao sam nelagodu zbog izoliranosti daleko od svake ljudske nastambe i zarobljenosti u hladnom grobu kakav je bio taj kupe, s mutnim oštećenim zrcalom i prljavim oplatama od tamnoga drveta. Gospodin Daily je izvadio sat.

- Dvadeset kilometara. Stali smo zbog vlaka iz suprotnog smjera koji prolazi kroz tunel Razjapljena usta. Brdo kroz koje prolazi zadnje je povišeno područje kilometrima. Došli ste u ravnicu, gospodine Kipps.

- Došao sam u kraj s neobičnim imenima mjesta, to svakako. Jutros sam čuo za nasip Devet života i Močvaru jegulja, a sad za tunel Razjapljena usta.

- Ovo je zabiti dio svijeta. Nemamo mnogo posjetilaca.

- Pretpostavljam da je to zato što se nema ništa naročito vidjeti.

- To ovisi o tome na što mislite kad kažete »ništa«. Imamo potopljene crkve i progutano selo - nasmijuljio se. - Oni su osobito lijepi primjeri »ničega za vidjeti«. I imamo krasnu divlju ruševinu opatije sa zgodnim grobljem - kad je oseka, možete do njega. Sve ovisi o tome što se čovjeku sviđa!

- Gotovo me činite nestrpljivim da se vratim u onu londonsku magluštinu!

Začuo se vrisak zviždaljke lokomotive.

- Evo ga. - Iz tunela Razjapljena usta pojavio se vlak na povratku iz Crythin Gifforda u Homerby i proklopota pokraj nas, niz praznih, žuto osvijetljenih vagona koji su nestali u tami, i odmah nakon toga mi smo ponovno krenuli.

- Ali u Crythinu će vam sve biti dovoljno gostoljubivo, iako je obično malo mjestašce. Mi se ondje dobro ututkamo leđima okrenuti vjetru i nastavimo sa svojim poslima. Ako biste željeli poći sa mnom, mogu vas odvesti do Gifford Armsa - automobil će me čekati, a to mi je usput.

Djelovao je željan umiriti me i iskupiti se za svoje bockavo uveličavanje pustoši i neobičnosti tog kraja i ja sam mu zahvalio i prihvatio njegovu ponudu, nakon čega smo se obojica zadnjih nekoliko kilometara tog zamornog putovanja vratili čitanju.

POGREB GOSPOĐE DRABLOW

Moji prvi dojmovi o malom trgovištu Crythin Giffordu - doista, činilo se jedva nešto veće od prevelikog sela - bili su izrazito povoljni. Kad smo te noći stigli, automobil gospodina Samuela Dailyja, najblistavije, najprostranije i najluksuznije vozilo u kojem sam u životu putovao, brzo nas je prevezao ona dva gola kilometra od malene željezničke postaje do trga, gdje smo se zaustavili ispred Gifford Armsa.

Dok sam se spremao sići, pružio mi je svoju posjetnicu.

- Zatreba li vam itko...

Zahvalio sam mu, iako sam naglasio da je to krajnje malo vjerojatno, budući da ću imati svu praktičnu pomoć lokalnog posrednika koja bi mi mogla biti potrebna kako bih organizirao poslove pokojne gospođe Drablow, a u gradiću ne mislim biti duže od dan ili dva. Gospodin Daily mi je uputio miran pogled ravno u oči i nije ništa odgovorio, a ja sam, kako ne bih ispao neljubazan, pomno zagurao posjetnicu u džep svojega prsluka. Tek se tad obratio vozaču i odvezao.

»U Crythinu će vam sve biti dovoljno gostoljubivo«, bio je rekao ranije i to se pokazalo istinom. Kad sam u salonu gostionice ugledao veliku vatru u kaminu i prostrani naslonjač pokraj njega, i opazio da me druga vatra čeka ugrijati u zgodno namještenoj spavaćoj sobi navrh kuće, raspoloženje mi se popravilo i počeo sam se osjećati mnogo više kao čovjek na odmoru nego kao netko tko je došao na pogreb i obaviti dosadan posao koji prati smrt klijenta. Vjetar je ili utihnuo ili ga se nije moglo čuti u zaklonu građevina, po trgu, i nelagoda i neobičan smjer razgovora tijekom putovanja iščeznuli su kao ružan san.

Gostioničar je preporučio čašu kuhanog vina koju sam popio sjedeći ispred kamina i oslušujući žamor glasova s druge strane teških vrata koja su vodila u pub, a njegova supruga mi je potaknula slinu u ustima dok sam očekivao večeru koju je predložila - domaću gustu juhu, goveđi bubrežnjak, pitu od jabuka i groždica s vrhnjem i

malo stiltonskog sira. Dok sam čekao, napisao sam kratku, nježnu poruku Stelli koju ću poslati sutradan ujutro, a dok sam zdušno jeo, razmišljao sam o tome kakvu bismo si kućicu mogli priuštiti nakon što se vjenčamo, nastavi li mi gospodin Bentley davati toliko mnogo odgovornog posla u tvrtki, tako da imam opravdanja tražiti povišicu plaće.

Sve u svemu, i s pola boce klareta koji sam popio uz objed, pripremio sam se otići na spavanje osjećajući toplinu zadovoljstva i blagostanja.

- Pretpostavljam, gospodine, da ćete biti na dražbi - gostioničar je čekao pokraj vrata kako bi mi poželio laku noć.

- Dražbi?

Izgledao je iznenađen. - Ah... mislio sam da ste zbog toga došli... sutra je velika dražba nekoliko farmi južno odavde, a uz to je i sajamski dan.

- Gdje je dražba?

- Pa ovdje, gospodine Kipps, u pubu u jedanaest sati. Takve dražbe obično održavamo u Gifford Armsu, ali ovako velike kao što je ova nije bilo već godinama. Nakon dražbe je ručak. Za sajamskih dana obično poslužujemo više od četrdeset ručkova, ali sutra će ih biti i mnogo više.

- Tad mi je žao što ću to morati propustiti - iako se nadam da ću moći malo prošetati sajmom.

- Ne želim zabadati nos, samo sam se htio pobrinuti da dođete na dražbu.

- U redu je - posve je prirodno da to želite. Ali bojim se da sutra u jedanaest sati ujutro imam jednu sumornu obvezu. Došao sam na pogreb - gospođe Drablow, iz kuće Močvara jegulja. Možda ste je poznavali?

Na licu mu je zatreperilo... što? Je li to bio strah? Sumnjičavost? Nisam mogao odrediti, ali to je ime u njemu uskomešalo neki snažan osjećaj, znakove kojega je odmah pokušao potisnuti.

- Čuo sam za nju - bezizražajno je rekao.

- Ja predstavljam njezinu odvjetničku tvrtku. Nikad je nisam upoznao. Čuo sam da je uglavnom živjela veoma povučeno.

- Teško da je mogla živjeti drugačije kad je živjela gdje je živjela.

- Naglo se okrenuo u smjeru bara za javnosti. - Želim vam laku noć,

gospodine. Doručak možemo poslužiti u bilo koje doba ujutro, kad vama odgovara. - I ostavio me je samoga. Samo što ga nisam zazvao da se vrati, jer sam bio i znatiželjan i pomalo uzrujan njegovim ponašanjem, i pomislio sam da pokušam iz njega izvući što je točno želio reći. Ali bio sam umoran i odbacio tu zamisao, njegove primjedbe pripisao lokalnim pričama i ludosti koja je prerasla sve granice, što se s takvim stvarima i događaja u malim, zabačenim zajednicama koje svaku melodramu i zagonetku u životu moraju potražiti isključivo u sebi. Jer moram priznati da sam tih dana imao osjećaj superiornosti Londonca, napola vjerujući da su seljaci, a posebice oni koji nastavaju udaljenije kutke našega otoka, praznovjerniji, lakovjerniji, tupaviji, prostiji i primitivniji od nas kozmopolita. Nedvojbeno, na jednom ovakvom mjestu, s njegovim sablasnim močvarama, nenadanim maglama, vjetrovima što huče i samotnim kućama, svaka sirota starica može biti gledana poprijeko; na kraju krajeva, nekoć bi je žigosali vješticom, a lokalne legende i priče još uvijek kruže, zajedno s nekim napuhanim predodžbama u koje se još uvijek napola vjeruje.

Istina je da se ni gospodin Daily ni vlasnik gostionice nisu činili ničim drugim osim kršnim muškarcima zdrava razuma, jednako kao što sam morao priznati da su i jedan i drugi samo zašutjeli i oštro me i pomalo čudno pogledali kad sam spomenuo gospođu Drablow. Svejedno, nisam ni najmanje dvojio da je u onome što je ostalo nerečeno bilo neke važnosti.

Sve u svemu, te noći, želuca punog domaće hrane, ugodno snen od dobra vina i pogleda na nisku vatricu i primamljive, previnute pokrivače duboka, meka kreveta, bio sam sklon dopustiti si da uživam u čitavoj toj stvari i da me ona zabavlja, kao nešto što mom putovanju dodaje dašak pikantnosti i lokalnog kolorita, i posve sam spokojno zaspao. Još uvijek se sjećam onog osjećaja kako klizim u naručje sna koje me srdačno dočekuje, okružen toplinom i mekoćom, sretan i siguran kao malo dijete u dječjoj sobi, i sjećam se kako sam se narednog jutra probudio, otvorio oči i ugledao kako se zrake zimskog sunčeva svjetla poigravaju na nakošenom bijelom stropu, divnog odmoran i svjež u umu i udovima. Možda se toga jasnije sjećam zbog opreke s onime što je kasnije uslijedilo. Da sam znao da će moja nepomućena noć duboka sna biti zadnja takva prije

toliko mnogo strašnih, mučnih, umornih noći koje će doći, možda ne bih tako spremno skočio iz kreveta, željan spustiti se na doručak i zatim izaći i započeti dan.

Doista, čak i sad u kasnijem životu, iako sam u svom domu u Monk's Pieceu i sa svojom dragom suprugom Esmé sretan i spokojan koliko se čovjek može nadati, i iako svake večeri zahvaljujem Bogu što je sve to gotovo, sve daleko u prošlosti i neće se, ne može se ponoviti, ipak ne vjerujem da sam ikad ponovno spavao tako dobro kao te noći u gostionici u Crythin Giffordu. Jer shvaćam da sam tad još uvijek čitav bio u stanju bezazlenosti, a ta je bezazlenost, jednom izgubljena, izgubljena zauvijek.

Jarko sunčevo svjetlo koje je ispunilo moju sobu kad sam razgrnuo zavjese s cvjetnim uzorkom nije bilo prolazan, ranojutarnji posjetilac. Za razliku od londonske magle i vjetra i kiše tijekom putovanja prethodne večeri, vrijeme je bilo posve drugačije, baš kako je gospodin Daily samouvjereno predskazao.

Iako je bio početak studenog, a ovo hladni kutak Engleske, kad sam izašao iz Gifford Armsa pogostivši se izuzetno uskusnim doručkom, zrak je bio svjež i čist, a nebo modro kao kosovo jaje. Gradić je većinom bio izgrađen od kamena i prilično mrkog sivog škriljevca, niskih građevina, s kućama šćućurenim jedna pokraj druge i okrenutim jedna prema drugoj. Lutao sam naokolo otkrivajući obrazac gradića - određeni broj ravnih uskih ulica ili uličica pružao se od svakog ugla zbijenog sajmišnog trga na kojem je bio smješten hotel, a koji se sad punio torovima i štandovima, kolicima, kolima i prikolicama, u pripremi za sajam. Sa svih strana čuli su se povici muškaraca koji su se međusobno dozivali zabijajući privremenu ogradu, prevlačeći platnene cerade preko štandova, gurajući bačve preko kaldrme. Taj je prizor bio razdragan i svrhovit kao svaki takav bilo gdje drugdje i ja sam šetao naokolo uvelike sklon toj živahnosti. Ali kad sam okrenuo leđa trgu i krenuo jednom od uličica, najednom su svi zvukovi utihnuli i jedino što sam čuo bili su moji vlastiti koraci ispred nijemih kuća. Nigdje na tlu nije bilo ni najblaže uzbrdice ili kosine. Crythin Gifford je bio posve ravan, ali kad sam najednom došao do kraja jedne uske ulice, ponovno sam se zatekao na otvorenome i ugledao polja za poljima koja su se protezala u daljinu do blijedog horizonta. Tad sam shvatio što je gospodin Daily mislio

kad je rekao da se gradić ututka leđima okrenut vjetru jer, doista, jedino što se s toga mjesta od grada moglo vidjeti bile su stražnje strane kuća i trgovina i glavnih javnih zgrada na trgu.

U jesenskom sunčevom svjetlu bilo je daška topline i stabla koja sam vidio, sva malo povijena od nepokolebljivog vjetra, još uvijek su imala nekoliko zadnjih crvenkastosmeđih i zlatnih listova koji su se čvrsto držali uz krajeve njihovih grana. Ali zamislio sam kako turobno i sivo i sumorno to mjesto zacijelo jest na kiši i magli, koliko ga te oluje što se obrušavaju preko ravnice tuku i udaraju danima zaredom, koliko je posve odsječeno mećavama. Tog jutra sam ponovno potražio Crythin Gifford na karti. Sjeverno, južno i zapadno od njega kilometrima se protezala seoska praznina - od Homerbyja, sljedećeg iole većeg mjesta, bio je udaljen dvadeset kilometara, pedeset od jednog većeg grada na jugu, i desetak od bilo kojeg drugog sela. Istočno su bile samo močvare, riječno ušće i zatim more. Za išta duže od dan-dva, meni ni u kom slučaju ne bi odgovarao, ali dok sam šetao natrag prema sajmu, u tom sam se gradiću osjećao uvelike kao kod kuće i zadovoljan, okrijepljen vedrinom dana i očaran svime što sam vidio.

Ponovno stigavši do hotela, saznao sam da je u mom odsustvu gospodin Jerome, posrednik koji se brinuo za poslove oko imanja i zemlje gospođe Drablow i koji će biti moje društvo na pogrebu, ostavio poruku za mene. Uljudnim, službenim riječima predložio je da će se vratiti u deset i četrdeset kako bi me odveo do crkve i tako sam ostatak vremena sjedio uz prozor salona u Gifford Armsu, čitao dnevne novine i promatrao pripreme na sajmištu. I u hotelu je vladala velika živahnost koju sam smatrao povezanom s dražbom. Iz kuhinjskog prostora su, kad bi se vrata povremeno otvorila, dopirali bogati mirisi kuhanja, mesa i kruha koji se pekao, pita i kolača i slastica, a iz blagovaonice se čulo zveckanje porculana. Do deset i petnaest, pločnik ispred hotela već je bio zaposjednut čvrsto građenim farmerima imućna izgleda u odijelima od tvida, koji su jedni drugima dovikivali pozdrave, rukovali se, energično kimali glavama u razgovoru.

Bio sam tužan što moram sve to napustiti, odjeven u moje tamno, službeno odijelo i kaput, s crnom trakom na rukavu i kravatom, i crnim šeširom u ruci, kad je stigao gospodin Jerome -

nisam ga mogao zamijeniti ni sa kime drugime zbog slične turobnosti njegova odijela - i nas dvojica smo se rukovali i izašli na ulicu. Načas stojeći ondje i promatrajući živopisan, užurbani prizor ispred nas, osjećao sam se kao utvara na nekoj razdraganoj gozbi, pomislivši kako među tim muškarcima u radnoj ili ladanjskoj odjeći nas dvojica izgledamo kao dva turobna gavrana. I doista, činilo se da je to bio naš trenutačni učinak na svakoga tko nas je vidio. Dok smo prolazili trgom, bili smo središte nelagodnih pogleda, ljudi su se lagano odmicali od nas, utihnuvši i ukočivši se usred razgovora, tako da sam postao nesretan, osjećao se kao parijski, i bilo mi je drago kad smo pobjegli i zašli u jednu od mirnih ulica koje su, kako je rekao gospodin Jerome, vodile ravno do župne crkve.

Bio je izrazito nizak muškarac, najviše sto pedeset pet, sto šezdeset centimetara, i imao neobičnu, ćelavu glavu s crvenkastom kosom na zatiljku, nalik grubom gajtanu na abažuru svjetiljke. Mogao je imati između trideset pet i pedeset sedam godina i ponašao se bezizražajno i službeno i pomalo suzdržano izražavao na način koji nije otkrivao baš ništa o njegovoj osobnosti, raspoloženju ili mislima. Bio je uljudan, poslovan i razgovorljiv, ali ne prislan. Upitao me je kako sam putovao, jesam li se udobno smjestio u Gifford Armsu, raspitao se za gospodina Bentleya i vrijeme u Londonu, rekao mi ime svećenika koji će voditi obred na pogrebu, broj nekretnina - njih pet ili šest - koje su bile u vlasništvu gospođe Drablow u gradu i neposrednoj blizini. A ipak, nije mi rekao baš ništa, ništa osobno, ništa što bi bilo što otkrivalo, ništa naročito zanimljivo.

- Pretpostavljam da će biti pokopana na crkvenom groblju? - upitao sam.

Gospodin Jerome me je postrance pogledao i zamijetio sam da ima veoma krupne i blago izbuljene, blijede oči neke plavkasto-sivkaste boje, koje su me podsjetile na jaja galeba.

- Da, tako je.

- Postoji li obiteljska grobnica?

Kratko je šutio, ponovno me pomno gledajući, kao da pokušava otkriti postoji li ikakvo skriveno značenje iza tog mog naizgled izravnog pitanja. Zatim je rekao: - Ne. Barem ne ovdje... ne na ovom groblju.

- Negdje drugdje?

- Više nije... u uporabi - rekao je nakon određenog razmišljanja.
- Područje je neprikladno.
- Bojim se da vas baš ne razumijem...

No u tom sam trenutku vidio da smo stigli do crkve do koje se dolazilo kroz kapiju od lijevanog željeza između dva stabla tise koja su se nadvijala nad njom, i da je smještena na samome kraju osobito duge, veoma ravne staze. S obje strane, i daleko nadesno, stajale su nadgrobne ploče, ali s lijeve su se strane nalazile i neke zgrade za koje sam pomislio da su crkvena dvorana i - ona bliže crkvi - škola, sa zvonom visoko u zidu i zvukom dječjih glasova iz unutrašnjosti.

Morao sam odgoditi svoju radoznalost o obitelji Drablow i njihovoj grobnici i poprimiti profesionalno ožalošćen izraz dok smo se odmjerenim koracima približavali trijemu crkve. Ondje smo čekali posve sami nekih pet minuta koje su se činile mnogo mnogo dužima, dok se pred kapijom nisu zaustavila pogrebna kola, a iz unutrašnjosti crkve svećenik stvorio iza naših leđa; nas trojica smo zajedno promatrali sporo približavanje turobne povorke pogrebnika koji su nosili lijes gospođe Drablow.

Bio je to doista melankoličan mali obred, s tako malim brojem prisutnih u hladnoj crkvi, i ja sam zadrhtao kad sam ponovno pomislio koliko je neizrecivo tužno da svršetak jednog čitavog ljudskog vijeka, od rođenja i djetinjstva, kroz zrelost odrasle dobi do poznih godina, ovdje ne ispraća nijedan rođak ili prisan prijatelj, nego samo dva muškarca koja ne povezuje ništa više osim posla, a od kojih jedan nikad nije ni vidio tu ženu za njezina života, i uz njih nekolicina onih koji su bili prisutni u još turobnijem profesionalnom svojstvu.

Međutim, prema kraju obreda i čuvši lagano šuškanje iza sebe, napola sam se okrenuo, diskretno, i ugledao još jednu osobu na posljednjem ispraćaju, neku ženu koja se zacijelo uvukla u crkvu nakon što smo mi iz pogrebne povorke zauzeli svoja mjesta, i koja je stajala nekoliko redova iza nas i posve sama, veoma uspravna i nepomična, bez molitvenika u ruci. Bila je odjevena u punu crninu, u stilu koji je davno izašao iz mode osim, pomislio sam, u dvorskim krugovima u najslužbenijim prigodama. Doista, očito je bila iskopana iz nekog starog kovčega ili ormara, jer je crna boja djelovala pomalo

hrđavo. Šešir s mekim obodom oko lica i vrpcom ispod brade prekrivao joj je glavu i zasjenjivao lice, ali iako nisam zurio, već mi je brz pogled na tu ženu otkrio dovoljno da prepoznam da boluje od neke bolesti od koje čovjek strašno kopni, jer ne samo da je bila izuzetno blijeda, i blijeda no što bi se moglo opravdati oprekom s crnom bojom njezine odjeće, nego su joj koža i naizgled samo najtanji sloj mesa bili čvrsto zategnuti i napeti preko kostiju svjetlucajući nekim neobičnim, modro-bijelim sjajem, a oči izgledale upale. Ruke koje su počivale na klupi ispred nje bile su u sličnom stanju, kao da je bila žrtva gladovanja. Iako nisam nikakav medicinski stručnjak, čuo sam za neke bolesti koje izazivaju tako strašno kopnjenje, takvo pustošenje tijela, i znao da se općenito smatraju neizlječivima, i učinilo mi se dirljivim da je jedna žena kojoj je možda preostalo samo kratko vrijeme prije no što i sama završi u grobu, došla na pogreb druge žene. I nije izgledala stara. Zbog djelovanja bolesti bilo je teško pogoditi njezinu dob, ali lako je moguće da nije bila starija od trideset godina. Prije no što sam se okrenuo, obećao sam samome sebi da ću joj se obratiti i vidjeti mogu li joj biti od ikakve pomoći kad pogreb bude okončan, ali baš kad smo se spremali krenuti za svećenikom i lijesom iz crkve, ponovno sam začuo lagano šuškanje halja i shvatio da je ona nepoznata žena već brzo šmugnula i otišla do iskopanog groba koji je čekao, iako je stala nekoliko metara dalje, pokraj druge nadgrobne ploče koja je bila obrasla mahovinom i na koju se lagano naslonila. Njezin izgled, čak i na bistrom sunčevu svjetlu i razmjernoj toplini i vedrini na otvorenome, bio je tako patetično oronuo, tako blijed i mršav od bolesti, da ne bi bilo ljubazno promatrati je; jer na crtama njezina lica još uvijek je postojao neki blijedi trag, neki zaostali dašak ne neznatne negdašnje ljepote zbog čega je svoje sadašnje stanje zacijelo osjećala još bolnije, kao što bi ga osjećala žrtva boginja ili nekog strašnog unakaženja opekotinama.

Evo, pomislio sam, postoji netko tko ipak mari i tko zna kako takva srdačnost i dobrotu, takva hrabrost i nesebičnost nikako ne mogu proći nezapaženo i nenagrađeno, ako postoji imalo istine u riječima koje smo netom čuli izgovorene nam u crkvi.

Zatim sam odvratio pogled od te žene i vratio ga na lijes koji se u tom trenutku spuštao u zemlju i pognuo sam glavu i najednom

zabrinut, pomolio se za dušu te samotne starice i za blagoslov našeg turobnog kruga.

Kad sam ponovo podigao pogled, na grmu božikovine malo podalje ugledao sam kosa i čuo kako otvara usta ne bi li na sunčevom svjetlu mjeseca studenog izlio iskričavu fontanu pjesme, a nakon toga je sve bilo gotovo, udaljavali smo se od groba, ja korak iza gospodina Jeromea, budući da sam namjeravao pričekati onu ženu bolesna izgleda i ponuditi joj svoju ruku da je otpratim. Ali nje nije bilo nigdje na vidiku.

Dok sam ja molio i dok je svećenik govorio završne riječi pogreba, možda ne želeći nas uznemiriti ili privući imalo pozornosti na sebe, ona je zacijelo otišla, jednako nenametljivo kao što je i došla.

Zastali smo nekoliko trenutaka na kapiji crkve uljudno razgovarajući i rukujući se, i ja sam imao prilike osvrnuti se oko sebe i zamijetiti da se na tako vedar, bistar dan može vidjeti onkraj crkve i groblja do mjesta gdje su srebrnasto sjajile otvorene močvare i voda riječnoga ušća i još jače blistale na liniji horizonta gdje je nebo bilo gotovo bijelo i lagano se ljeskalo.

Tad sam pogledao na drugu stranu crkve i nešto je drugo privuklo moj pogled. Uzduž željeznih prečki ograde oko malog asfaltiranog dvorišta škole stajalo je dvadesetak djece, po jedno uz svaki otvor. Predstavljala su red blijedih, ozbiljnih lica s krupnim, okruglim očima koje su vidjele tko zna koliko pogrebnih povorki i sitnim se ručicama čvrsto držala za prečke i sva bila posve nijema, gotovo nepomična. Bio je to neobično ozbiljan i dirljiv prizor, izgledala su toliko nenalik onome kako djeca obično izgledaju, živahna i bezbrižna. Uhvatio sam pogled jednog dječaka i nježno mu se nasmiješio. Nije mi uzvratio osmijeh.

Vidio sam da me gospodin Jerome pristojno čeka na uličici i brzo sam izašao za njim.

- Recite mi, ona druga žena... - rekao sam stigavši do njega. - Nadam se da će moći pronaći put do kuće... izgledala je strašno loše. Tko je ona?

Namrštio se.

- Mlada žena oronula lica - nastavio sam - u stražnjem dijelu crkve i zatim na groblju nekoliko metara od nas.

Gospodin Jerome se ukopao na mjestu. Zurio je u mene.

- Mlada žena?

- Da, da, kože nategnute preko kostiju, jedva sam je mogao gledati... bila je visoka, imala šešir s vrpcom ispod brade... valjda zato kako bi pokušala sakriti što veći dio lica, jadrnica.

Nekoliko sekundi je u toj mirnoj, praznoj uličici na sunčevom svjetlu vladala takva tišina kakva se sad zacijelo spustila na unutrašnjost crkve, tišina tako posvemašnja da sam čuo nadiranje krvi vlastitim ušima. Gospodin Jerome je izgledao ukočen, blijed, grkljan mu se micao kao da ne može progovoriti.

- Zar nešto nije u redu? - brzo sam ga upitao. - Izgledate kao da vam je loše.

Najzad je uspio odmahnuti glavom - gotovo bih rekao da je protresao samoga sebe, kao da ulaže ogroman napor kako bi se sabrao pretrpjevši velik šok, iako se rumen nije vratila u njegovo lice i kutovi njegovih usana djelovali su kao obojeni modrom bojom.

Najzad je tihim glasom rekao: - Ja nisam vidio nikakvu mladu ženu.

- Ali, svakako... - I pogledao sam preko ramena natrag prema groblju i ponovno je bila ondje, uočio sam njezinu crnu haljinu i obris njezina šešira. Znači, ipak nije otišla, samo se sakrila iza nekog grma ili nadgrobne ploče, ili u sjenama crkve, čekajući dok mi ne odemo kako bi mogla učiniti što sad čini, stajati na samome rubu groba u koje je tijelo gospođe Drablow netom spušteno na vječni počinak i gledati u raku. Ponovno sam se zapitao na kakav bi način mogla biti povezana s njom, kakva bi se neobična priča mogla skrivati iza njezina kradomična posjeta i kakve krajnosti tuge ona sad trpi ondje, sama. - Pogledajte - rekao sam i pokazao na nju - evo je ponovno... zar ne bismo trebali... - Ušutio sam kad me je gospodin Jerome uhvatio za zapešće i bolno ga čvrsto stisnuo, i gledajući u njegovo lice bio sam siguran da tek što se nije onesvijestio ili srušio od nekog napadaja. Počeo sam se mahnito osvrutati oko sebe, u praznoj uličici, pitajući se što bih mogao učiniti, kamo bih mogao otići, koga zazvati za pomoć. Pogrebnici su otišli. Iza mene bila je samo škola s malom djecom i smrtno bolesna mlada žena pod velikim emocionalnim i tjelesnim opterećenjem, pokraj mene muškarac koji tek što se nije srušio. Jedina osoba do koje sam

eventualno mogao doći bio je svećenik, negdje u nekoj skrivenoj niši svoje crkve i, budem li morao otići po njega, morat ću ostaviti gospodina Jeromea samog.

- Gospodine Jerome, možete li me uhvatiti za ruku... Bio bih vam zahvalan da malo popustite stisak... ako možete napraviti nekoliko koraka, natrag do crkvene... staze... Ondje sam vidio jednu klupu, odmah iza vrata, možete se odmoriti i oporaviti dok ja odem po pomoć... kola...

- Ne! - To je umalo vrisnuo.

- Ali, dobri moj čovječe!

- Ne. Ispričavam se... - Počeo je duboko udisati i malo pomalo, malo mu se boje vratilo u lice. -Strašno mi je žao. Nije to ništa... prolazna vrtoglavica... Bit će najbolje da samo prošetate sa mnom do mog ureda u ulici Penn, blizu trga.

Sad je djelovao uzrujan, nestrpljiv da pobjegne od crkve i njezine okolice.

- Ako ste sigurni...

- Posve siguran. Dođite... - I brzo se zaputio ispred mene, tkao brzo da sam se iznenadio i morao potrčati nekoliko koraka kako bih ga sustigao. Tom nam je brzinom trebalo samo nekoliko minuta da se vratimo na trg gdje je sajam bio u punome jeku i odmah smo zaronili u graju vozila, izvikivanje glasova, među dražbovatelje i vlasnike štandova i kupce, i svo ono blejanje i revanje, graktanje i gukanje i kokodakanje i njištanje na desetke domaćih životinja. Vidjevši i čuvši sve to, zamijetio sam da gospodin Jerome izgleda bolje i, kad smo stigli do trijema Gifford Armsa, djelovao je gotovo živahan, u bujici olakšanja.

- Pretpostavljam da ćete me kasnije odvesti do kuće Močvara jegulja - rekao sam nakon što sam ga pozvao da ruča sa mnom, a on to odbio.

Lice mu se ponovno smračilo. Rekao je: - Ne. Neću ići onamo. Možete prijeći u svako doba iza jedan sat. Keckwick će doći po vas. Oduvijek je posrednik do tog mjesta. Imate ključ, zar ne?

Kimnuo sam glavom.

- Ja ću početi pregledavati dokumente gospođe Drablow i dovesti ih u neki red, ali pretpostavljam da ću morati otići onamo i sutra, a možda čak i prekosutra. Možda me gospodin Keckwick

može odvesti rano ujutro i ostaviti ondje čitav dan? Morat ću se snaći po kući.

- Morat ćete se prilagoditi plimi i oseki. Keckwick će vam objasniti.

- S druge pak strane - rekao sam - bude li izgledalo da bi mi moglo trebati nešto duže no što očekujem, možda bih mogao jednostavno ostati u kući? Bi li itko imao išta protiv? Čini se smiješnim očekivati da taj čovjek dolazi i odlazi po mene.

- Mislim da ćete uvidjeti da je mnogo udobnije i nadalje noćiti u hotelu - obzirno je rekao gospodin Jerome.

- Pa, svakako su učinili da se osjećam dobrodošlim, a hrana je prvoklasna. Možda ste u pravu.

- Rekao bih da jesam.

- Sve dok to nikome nije na nepriliku.

- Vidjet ćete da je gospodin Keckwick savršeno susretljiv.

- Dobro.

- Iako nije naročito komunikativan.

Nasmiješio sam se. - Oh, na to se itekako navikavam. - Rukovavši se s gospodinom Jeromeom, otišao sam ručati, s pedesetak farmera.

Bila je to vesela i bučna prigoda u kojoj su svi sjedili za tri stola na nogarima prekrivena dugim bijelim stolnjacima i jedni drugima na sve strane dovikivali o sajmišnim poslovima, dok je nekoliko djevojaka ulazilo i izlazilo noseći pladnjeve govedine i svinjetine, jušnike juhe, zdjele povrća i vrčice umaka, i krigle svijetloga piva, po desetak odjednom, na širokim tacama. Iako nisam poznavao ni živu dušu u toj prostoriji i osjećao sam se pomalo kao da ondje ne pripadam, posebice u onom mom odijelu za pogreb među njihovim tvidom i samtom, svejedno sam uvelike uživao, djelomice nedvojbeno zbog opreke između ove vesele situacije i prilično enervantnih događaja ranije tog jutra. Velik dio razgovora kao da je bio na nekom stranom jeziku, jer jedva da sam išta razumio od njihova spominjanja težina i cijena, uroda i rasploda, ali dok sam jeo izvrstan ručak, svejedno sam ih sretno slušao i kad mi je susjed s lijeve strane dodao ogroman češirski sir, pokazujući da se poslužim, upitao sam ga za dražbu koja se ranije održala u gostionici. Iskrivio je lice u grimasu.

- Dražba je protekla prema očekivanjima, gospodine. Zar ste vi bili zainteresirani za zemlju?

- Ne, ne. Gostioničar mi je jučer navečer spomenuo dražbu. Koliko sam shvatio, ta je prodaja bila prilično važna.

- Raspolagalo se brojnim hektarima. Pola zemljišta na dijelu prema Homerbyju i nekoliko kilometara istočno. Ondje su nekoć bile četiri farme.

- Je li zemlja u ovome kraju vrijedna?

- Neka jest, gospodine. Ova je bila. U kraju gdje je mnogo beskorisnog tla jer je sve močvara i slana ravan i ne može se isušiti ni za kakvu uporabu, dobra zemlja za poljodjelstvo jest vrijedna, svaki njezin centimetar. Neki su se jutros ovdje itekako razočarali.

- Da pretpostavim da ste i vi jedan od njih?

- Ja? Ne. Ja sam zadovoljan s onime što imam, a i da nisam, to ne bi bilo važno jer nemam novca da kupim više. Osim toga, ja ne bih bio tako lud da se mjerim s nekim kao što je on.

- Mislite na uspješnog kupca?

- Da.

Slijedio sam njegov pogled do drugog stola. -Ah! Gospodin Daily. - Jer ondje sam u dnu prepoznao svog suputnika od prethodne večeri, koji je u ruci držao vrč s pivom i promatrao oko sebe sa zadovoljnim izrazom lica.

- Poznajete ga?

- Ne. Sreli smo se, nakratko. Je li on veliki zemljoposjednik u ovome kraju?

- Jest.

- I zbog toga omražen?

Moj susjed je slegnuo svojim širokim ramenima, ali nije odgovorio.

- Pa, ako kupuje pola kraja - rekao sam - pretpostavljam da bih mogao i sam poslovati s njime prije isteka godine. Ja sam odvjetnik koji brine o poslovima pokojne gospođe Alice Drablow iz kuće Močvara jegulja. Posve je moguće da će se u svoje vrijeme i njezino imanje naći na prodaji.

Načas moj sugovornik nije rekao ni riječ, samo je premazivao maslacem debelu krišku kruha i pomno na nju stavljao komade sira. Po satu na zidu sučelice vidio sam da je jedan i trideset i želio se

preodjenuti prije dolaska gospodina Keckwicka, i tek što se nisam ispričao i otišao, kad je moj susjed progovorio. - Sumnjam da bi čak i Samuel Daily išao tako daleko - rekao je.

- Mislim da vas ne razumijem posve. Još nisam vidio puni razmjer zemlje gospođe Drablow... Čujem da ima farmu nekoliko kilometara izvan grada...

- Hoggetts! - rekao je prezirnim tonom. - Pedeset hektara, od kojih je pola poplavljeno najveći dio godine. Hoggetts ne vrijedi ni pišljiva bobica i u doživotnom je zakupu.

- Tu je i kuća Močvara jegulja i sva okolna zemlja - bi li ona bila obradiva?

- Ne, gospodine.

- Ne bi li gospodin Daily mogao jednostavno željeti malo povećati svoje carstvo, tako da može reći da je i to kupio? Natuknuli ste da je takav čovjek.

- Možda jest. - Obrisao je usta ubrusom. - Ali da vam nešto kažem. Nećete pronaći nikoga, čak ni gospodina Sama Dailyja, tko će s time željeti imati ikakva posla.

- Smijem li upitati zašto?

To sam rekao prilično oštro jer sam postajao nestrpljiv od polualuzija i zlokobnog mrmljanja odraslih muškaraca na spomen gospođe Drablow i njezina posjeda. Bio sam u pravu, ovo je upravo onakvo mjesto gdje je rašireno praznovjerje i naklapanja, i čak im je dopušteno da prevladaju nad zdravim razumom. Sad, očekivao sam da će inače robustan seljak s moje lijeve strane prošaptati da možda hoće, a možda neće ispričati priču, i kako bi je mogao ispričati, da hoće... Ali umjesto bilo kakvog odgovora na moje pitanje, okrenuo je glavu na drugu stranu i sa susjedom zapodjenuo zamršenu raspravu o urodima, a ja sam naglo ustao i izašao iz blagovaonice, razjaren sad već poznatom mi zagonetkom i glupošću. Deset minuta kasnije, nakon što sam se preodjenuo iz odijela za pogreb u manje formalnu i udobniju odjeću, stajao sam na pločniku i čekao dolazak automobila koji će voziti muškarac po imenu Keckwick.

PREKO NASIPA

Nije se pojavio nikakav automobil. Umjesto toga, ispred Grifford Armsa zaustavio se prilično oronuli i bijedan poni i laka kočija. To na sajmišnom trgu nije bilo ni najmanje neumjesno - određeni broj takvih kola zamijetio sam već ranije tog jutra i, pretpostavljajući da i ova pripadaju nekom farmeru ili stočaru, nisam obraćao pozornost, već sam se nastavio ogledavati oko sebe tražeći motorizirano vozilo. Tad sam čuo dozivanje mog imena.

Poni je bio maleno, čupavo stvorenje, sa štitnikom za oči, a vozač s velikom kapom navučenom nisko na čelo i dugim, dlakavim smeđim kaputom ni sam nije izgledao drugačije i stapao se sa čitavom ekipažom. Bio sam oduševljen tim prizorom, željan vožnje, i brzo sam se popeo. Keckwick me je jedva i pogledao i sad je, samo pretpostavljajući da sam sjeo, zapucketao jezikom poniju i krenuo, odvezavši kočiju izvan napućenog sajmišnog trga uličicom prema crkvi. Dok smo prolazili pokraj nje, pokušao sam uočiti grob gospođe Drablow, ali bio nam je skriven od pogleda iza nekog grmlja. Sjetio sam se i one samotne mlade žene bolesna izgleda i reakcije gospodina Jeromea kad sam mu je spomenuo. Ali, već za nekoliko trenutaka bio sam previše zaokupljen sadašnjim trenutkom i svojom okolinom da bih dalje nagađao o pogrebu i onome nakon pogreba, jer izvezli smo se u ravnicu i Crythin Grifford se nalazio poprilično iza nas, onako malen i samodovoljan kakav je bio. Sad se činilo da je svuda naokolo i iznad i daleko iza nas samo nebo, nebo i tek tanka pruga zemlje. Vidio sam ovaj dio svijeta onako kako su veliki pejzažisti vidjeli Nizozemsku ili predio oko Norwicha. Danas nije bilo nijednog oblaka, ali itekako sam dobro mogao zamisliti kako bi veličanstveno izgledalo ogromno, natmureno nebo sa sivom kišom nošenom vjetrom i olujnim oblacima koji se spuštaju nisko nad rječnim ušćem, kako bi bilo ovdje u poplavama u veljači kad se močvare pretvore u željeznosive, a nebo curi u njih, i na noćnim vjetrovima ožujka, kad se svjetlo mreška i sjena naganja sjenu po izoranim poljima.

Danas je sve bilo vedro i bistro, i iznad svega tanko sunce, iako je svjetlo već bilo blijedo, nebo izgubilo izrazitu modrinu jutra i postalo gotovo srebrno. Dok smo se žustro vozili po apsolutno ravnom tlu, jedva da sam vidio ijedno stablo, ali živice su bile tamne i mršave i niske, a zemlja koja je bila izorana isprva neke bogate krtičasto smeđe boje, u ravnim brazdama. No malo pomalo, plodna zemlja ustupila je mjesto gruboj travi i počeo sam opažati nasipe i jarke pune vode, a nakon toga smo se približili i samim močvarama. Ležale su nijeme, nepomične i blistave ispod neba mjeseca studenog i naizgled se protezale u svim smjerovima, dokle mi je pogled sezao, i stapale bez stanke s vodama riječnoga ušća i linijom horizonta.

Vrtjelo mi se u glavi od puke i zapanjujuće ljepote, njezine široke, gole otvorenosti. Srce mi je brzo zakucalo od osjećaja prostora, nepreglednosti neba iznad nas i na obje strane. Putovao bih na tisuće kilometara da ovo vidim. Nikad nisam zamišljao takvo mjesto.

Jedini zvukovi koje sam čuo kroz kaskanje kopita ponija, klopotanje kotača i škripu kola, bili su nenadani, grubi, neobični krikovi ptica u blizini i daljini. Putovali smo možda pet-šest kilometara, a nismo prošli pokraj nijedne farme ili daščare, nikakve nastambe, sve je bilo praznina. Zatim su živice presušile i kao da smo se vozili prema samome rubu svijeta. Ispred nas, voda je svjetlucala kao kovina i počeo sam razabirati stazu, uvelike kao brazdu koju je iza sebe ostavio čamac, koja se protezala preko nje. Kad smo se približili, vidio sam da voda samo plitko leži na namreškanom pijesku s naše obje strane i da je ona brazda zapravo uska staza koja vodi ravno naprijed, kao u samo ušće. Kad smo kliznuli na nju, shvatio sam da je to zacijelo nasip Devet života - to i ništa više - i shvatio sam zašto bi, kad dođe plima, brzo bio potopljen i ne bi mu se vidio trag.

Čim su poni i zatim kočija prešli na pješčanu stazu, ona oštra buka koju smo proizvodili prestala je i nastavili smo gotovo u tišini, osim nekog piskutavog, svilastog zvuka. Ponegdje je bilo nakupina trske, izbijeljenih do boje kostiju, koje je blagi blagi vjetar povremeno izazivao da suho zaštropuću. Sunce iza naših leđa odražavalo se u vodi svuda oko nas, tako da je sve blistalo i svjetlucalo kao površina

zrcala, a nebo je na rubovima poprimilo nježnu ružičastu boju koja se odražavala u močvari i vodi. Tad sam, budući da su me oči već boljele od tog blještavila, pogledao ispred sebe i ugledao visoku, sumornu kuću od sivoga kamena s krovom od škrljevca, koja kao da se izdizala iz same vode i koja je sad čelično svjetlucala. Stajala je kao neki svjetionik ili znak na pličini ili kameni toranj, okrenuta prema čitavom, širokom prostranstvu močvare i ušća, najizvanrednije smještena kuća koju sam ikad vidio ili bih ikad mogao zamisliti, izolirana, beskompromisna ali ujedno, pomislio sam, zgodna. Kad smo joj se približili, vidio sam da je tlo na kojem se nalazi malo povišeno i da je sa svih strana okružuje tristo ili četiristo metara obične, solju izbijeljene trave i nakon nje šljunak. Ovaj se otočić protezao južno preko područja obraslog šipražjem i polja prema nečemu što je izgledalo kao ostaci ruševina neke stare crkve ili kapele.

Začulo se grubo struganje kad su kola došla na kamenje i zatim se zaustavila. Stigli smo do kuće Močvara jegulja.

Na trenutak ili dva, samo sam sjedio i začuđeno se osvrtao oko sebe, ne čuvši ništa osim blagog zvižduka zimskog vjetra koji je dolazio preko močvare, i nenadanog graktanja neke skrivene ptice. Osjetio sam nešto neobično, uzbuđenje pomiješano s uznemirenošću... nisam znao točno što. Naravno, osjećao sam usamljenost jer usprkos nijemom Keckwicku i otrcanom smeđem poniju, osjećao sam se posve sam ispred te turobne, prazne kuće. Ali nisam se bojao - čega bih se bojao na ovom rijetkom i predivnom mjestu? Vjetra? Poklika močvarnih ptica? Trske i vode stajačice?

Sišao sam s kočije i prišao muškarcu.

- Koliko će se dugo moći preko nasipa?

- Do pet.

Znači, jedva da ću uspjeti učiniti išta više osim osvrnuti se oko sebe, orijentirati se u kući i početi tražiti isprave, prije no što bude vrijeme da se on vrati po mene kako bi me odvezao natrag u grad. Nisam želio otići odavde tako brzo. Bio sam očaran ovim mjestom, želio sam da Keckwick ode, tako da mogu slobodno i polako lutati naokolo, sve upiti kroz svako svoje osjetilo i sam. - Slušajte - rekao sam naglo donijevši odluku - bit će posve apsurdno da se vozite amo-tamo dvaput dnevno. Bit će najbolje da ja donesem moje torbe i

nešto hrane i pića i ostanem nekoliko noći ovdje. Tako ću posao dovršiti mnogo brže, a vi se nećete morati gnjaviti. Vratit ću se s vama kasnije danas poslijepodne, a onda sutra, možda biste me mogli dovesti ovamo što je ranije moguće, kad plima dopusti?

Čekao sam. Pitao sam se hoće li me pokušati odvratiti, ili se prepirati, pokušati me odgovoriti od tog pothvata, s onim starim, mračnim aluzijama. Neko je vrijeme razmišljao. Ali mora da je na kraju prepoznao nepokolebljivost moje odluke jer je samo kimnuo glavom.

- Ili biste me radije sad čekali ovdje? Iako ću se zadržati nekoliko sati. Vi znate što vam najbolje odgovara.

U odgovor, samo je potegnulo uzdu ponija i počeo okretati kočiju. Nekoliko minuta kasnije, već su se gubili iz vida preko nasipa, sve manji i manji likovi u neizmjernosti i širini močvare i neba, a ja sam se okrenuo i prišao pročelju kuće Močvara jegulja, lijevom rukom dodirujući držak ključa u džepu.

Ali nisam ušao u kuću. Nisam želio, još neko vrijeme. Želio sam upiti svu tu tišinu i zagonetnu, ljeskavu ljepotu, omirisati onaj neobični, slani miris koji je vjetar donosio sa sobom, oslušivati i najmanji šum. Bio sam svjestan kako mi se svako čulo zaoštrava i svjestan da se ovo izvanredno mjesto utiskuje u moj um i duboko u moju maštu.

Smatrao sam krajnje vjerojatnim da bih, ostanem li ovdje neko duže vrijeme, postao prilično ovisan o osami i tišini, i da bih postao promatrač ptica, jer ovdje zacijelo ima mnogo rijetkih ptica, rodarica i gnjuraca, divljih pataka i gusaka, naročito u proljeće i jesen, i uz pomoć knjiga i dobrog dalekozora, brzo bi ih naučio prepoznati po letu i glasanju. I doista, dok sam lutao oko kuće, počeo sam razmišljati o životu ondje i malo sanjariti kako bi bilo Stelli i meni, samima na ovom divljem i zabačenom mjestu - iako sam pitanje čime bih se doista bavio kako bih nam zaradio za život i čime bismo se zaokupili iz dana u dan prikladno ostavio po strani.

Zatim sam se, tako maštajući, udaljio od kuće u smjeru polja i kroz njega prema onoj ruševini. Daleko na zapadu, s moje desne strane, sunce je već počelo ponirati u velikoj, zimskoj, zlatnocrvenoj kugli koja je zasipala vodu strijelama plamena i krvavocrvenim prugama. Na istoku, more i nebo malo su potamnili u

jednoobraznu, olovno sivu. Vjetar koji je najednom dovijugao s ušća bio je hladan.

Približivši se ruševinama, jasno sam vidio da je riječ uistinu o ruševinama neke stare kapele, možda izvorno redovničke, i da su zidovi posve urušeni i mrvljivi, s nekoliko kamena i krhotina koje su pale, vjerojatno na nedavnim olujama, i ležale naokolo u travi. Tlo se pomalo koso spuštalo do obale ušća i dok sam prolazio ispod jednog od starih lukova, preplašio sam neku pticu koja se uzvinula i odletjela preko moje glave glasno lupajući krilima uz grub kreštavi poklik koji je odjekivao svuda oko starih zidova i kojeg je preuzeo drugi, nešto dalje. Bila je to ružna ptica sotonskog izgleda, kao neka vrsta morskog lešinara - ako tako nešto postoji - i nisam mogao potisnuti drhtaj jeze dok je njezina sjena prolazila preko mene, a njezin sam nezgrapn let promatrao s olakšanjem. Zatim sam vidio da je tlo pod mojim nogama i kamenje na njemu odvratna zbrka izmeta i pretpostavio da se te ptice zacijelo gnijezde i spavaju u tim zidovima.

Inače, prilično mi se svidjelo to samotno mjesto i pomislio sam kakvo bi bilo za toplih večeri u jeku ljeta, kad s mora preko visoke trave puše blagi povjetarac, a poljsko cvijeće bijele, žute i ružičaste boje uspinje se i cvate među razrušenim kamenjem, sjene bivaju blago izdužene, a lipanjske ptice izvode svoje najljepše pjesme, uz lagano zapljuskivanje valića u daljini.

Tako razmišljajući, našao sam se na malenom grobištu. Bilo je okruženo ostacima nekog zida i ja sam zaprepašteno zastao ugledavši ga. Na njemu je bilo pedesetak starih nadgrobnih ploča, većina kojih je bila nakošena ili se srušila, prekrivenih komadima zelenkastožutih lišaja i mahovine, koje je slani vjetar izblijedio, a godine jake kiše zamrljale. Humci su bili obrasli travom i korovom, ili posve nestali, potonuli i kliznuli. Sad se nije moglo razabrati nijedno ime ili datum i čitavo to mjesto djelovalo je oronulo i napušteno.

Ispred, ondje gdje su zidovi završavali u hrpi prašine i sitnog šljunka, nalazila se zelena voda ušća. Dok sam stajao i čudio se, i zadnje svjetlo napustilo je sunce i vjetar se podigao u naglom zapuhu i šuškao kroz travu. Iznad moje glave, ona neugodna ptica vrata nalik zmiji dojedrila je natrag prema ruševinama i vidio sam da joj je kljun svinut oko neke ribe koja se bespomoćno koprcala i opirala. Promatrao sam kako to stvorenje slijeće i, to čineći,

pomaknuo nekoliko kamena koji su se srušili i otkotrljali negdje izvan vidokruga.

Najednom svjestan hladnoće i ekstremne pustoši i sablasnosti tog mjesta, i sumraka novembarskog poslijepodneva koji se spuštao, ne želeći postati toliko potišten da na mene počnu utjecati svakojake morbidne misli, tek što nisam otišao i žustro se vratio do kuće u kojoj sam namjeravao zapaliti velik broj svjetiljki i čak malu vatru, bude li to moguće, prije no što započnem pripremni posao na dokumentima gospođe Drablow. Ali, kad sam se okrenuo, ponovno sam se ogleđao po groblju i tad sam ponovno vidio onu ženu oronula lica koja je bila na pogrebu gospođe Drablow. Nalazila se na dalekom kraju parcele, blizu jednog od samo nekoliko uspravnih nadgrobničkih spomenika, i bila odjevena u onu istu odjeću i šešir, koji joj se naizgled malo pomaknuo na glavi tako da sam malo jasnije uspio razabrati njezino lice.

Na sivilu svjetla koje je jenjavalo, imalo je sjaj i bljedilo ne toliko kože, koliko same kosti. Ranije, kad bih je pogledao, iako priznajem da je to svaki put bio tek brzi pogled, nisam zamijetio nikakav određen izraz na njezinom opustošenom licu, ali tad sam na kraju krajeva ipak bio posve osupnut izgledom strašne bolesti. Međutim, sad dok sam je netremice promatrao, promatrao dok me oči nisu zaboljele u dupljama, promatrao začuđen i smeten njezinim prisustvom, sad sam vidio da na njezinom licu ipak postoji neki izraz. Bio je to izraz nečega što mogu opisati samo kao - a te riječi djeluju beznadežno neprimjerene kako bi izrazile ono što sam vidio - očajničku, čeznutljivu zlobu; kao da je tražila nešto što želi, što treba - *mora imati*, više od samoga života, a što joj je oduzeto. I prema onome koji joj je to oduzeo usmjerila je najčišću pakost i mržnju i prezir, sa svom snagom koja joj je bila na raspolaganju. Njezino lice u svom krajnjem bljedilu, njezine oči, upale ali neprirodno blistave, gorjeli su usredotočenošću strastvenog osjećaja koji se nalazio u njoj i strujao iz nje. Jesu li ova mržnja i pakost bile usmjerene prema meni nisam mogao znati - nisam imao nikakvog razloga pretpostaviti da bi mogle biti, ali u tom trenutku nisam bio ni najmanje sposoban temeljiti svoje reakcije na razumu i logici. Jer ta je kombinacija osebnog, izoliranog mjesta i nenadanog pojavljivanja te žene i groznog izraza na njezinu licu u meni počela izazivati strah. Doista,

nikad ranije u životu nisam osjetio takav strah, nikad mi koljena nisu zaklecala i koža mi se naježila, a zatim postala hladna kao kamen, nikad me srce nije tako zazeblo, kao da će gotovo skočiti u moja suha usta i zatim zabubnjati u mojim grudima kao čekić na nakovnju, nikad me u životu nije šćepala i čvrsto držala takva groza i strah i bojazan zla. Kao da sam postao paraliziran. Nisam mogao ostati ondje, od straha, ali nisam ni imao snage u tijelu da se okrenem i pobjegnem, i bio sam posve siguran da tek što se nisam srušio mrtav na onaj bijedan komad zemlje.

Žena je bila ta koja se pokrenula. Kliznula je iza nadgrobnog spomenika i, držeći se sjene zida, prošla kroz jedan otvor i nestala iz vida.

Iste sekunde kad je otišla, moja hrabrost i sposobnost govora i pokreta, sam moj osjećaj života, ponovno su me preplavili, glava mi se razbistrila i najednom sam bio ljut, da, ljut na nju zbog uzbuđenja koje je u meni pobudila, zbog strašnog straha koji sam zbog nje osjetio, i ta je ljutnja odmah dovela do odluke da pođem za njom i zaustavim je, a zatim joj postavim neka pitanja i dobijem prave odgovore, da prodrem do srži svega toga.

Brzo sam i lako pretrčao kratko područje grube trave između grobova prema onom otvoru u zidu i izašao gotovo na rub ušća. Pred mojim nogama, trava je za nekih metar ili dva ustupala mjesto pijesku i potom pličini. Svuda oko mene močvare i ravne slane dine protezale su se daljinu gdje su se stapale s plimom koja je nadolazila. Vidio sam kilometrima ispred sebe. Nigdje nije bilo nikakvog traga onoj ženi u crnom, niti ikakvom mjestu na koje se mogla sakriti.

Tko je ona - ili što - i kako je nestala, ta si pitanja nisam postavio. Pokušao sam uopće ne misliti o tome, ali sam se zadnjim ostacima snage, za koju sam već osjećao kako brzo istječe iz mene, okrenuo i potrčao kako bih pobjegao s groblja i ovih ruševina i ostavio onu ženu što je više moguće iza sebe. Sve sam usredotočio na trk i čuo samo muklo odjekivanje svog vlastitog tijela na travi, istjecanje svog vlastitog daha. I nisam se okrenuo.

Kad sam ponovno stigao do kuće, bio sam obliven znojem, od napora i od siline mojih osjećaja, i dok sam prtljao s ključem, ruka mi se tresla tako da mi je dvaput ispao na stubu prije no što sam najzad

uspio otključati ulazna vrata. Kad sam ušao, s treskom sam ih zalupio iza svojih leđa. Ta je buka odjeknula kroz čitavu kuću, ali kad su odjeci utihnuli, kuća kao da se ponovno vratila u sebe i nastala je posvemašnja, umirujuća tišina. Dugo se nisam pomaknuo iz mračnog, drvom obloženog hodnika. Želio sam društvo a nisam ga imao, želio sam svjetlo i toplinu i snažno piće u sebi, trebalo mi je ohrabrenje. No više od svega ostaloga, trebalo mi je *objašnjenje*. Začudno je koliko moćna sila obična znatiželja može biti. To nikad prije nisam shvatio. Usprkos velikom strahu i osjećaju šoka, bio sam obuzet željom da saznam tko je točno bila ona osoba koju sam vidio i kako, nisam se mogao smiriti dok to ne riješim, iako se, ondje na groblju, nisam odvažio ostati i postaviti svoja pitanja.

Nisam vjerovao u duhove. Odnosno, do toga dana nisam vjerovao u njih i priče koje sam o njima čuo otpisao sam kao puke priče, što bi učinila većina razumnih, razboritih mladića. Naravno da sam bio svjestan da neki ljudi tvrde da za te stvari imaju intuiciju snažniju no što je uobičajeno i da se za neke stare kuće govori da ih proganjaju duhovi, ali bio bih nesklon priznati da u tome može biti ikakve istine, čak i da mi predoče dokaze. A nikad mi nije predočen nikakav dokaz. Oduvijek sam smatrao kako je neobično da iskustvo duhova i sličnih neobičnih pojava uvijek naizgled biva doživljeno s odmakom, kao prenošenje riječi nekoga tko poznaje nekoga tko je za njih čuo od nekog svog poznanika!

Ali sad u močvari, na tom neobičnom svjetlu koje je iščezavalo i pustoši onoga groblja, vidio sam ženu čiji je oblik bio posve materijalan, a ipak na jedan bitan način ujedno, u to nisam imao dvojbe, sablastan. Bila je blijeda poput duha i imala strašan izraz lica, nosila je odjeću koja nije bila u skladu sa suvremenim krojevima; držala se podalje od mene i nije progovorila. Nešto što je izviralo iz njezine nepomične, nijeme prisutnosti, u oba slučaja pokraj groba, tako mi se snažno priopćilo da sam osjetio neopisivu odbojnost i strah. A ona se pojavila i zatim nestala na način koji nijednom stvarnom, živom ljudskom stvorenju od krvi i mesa nikako ne bi bio izvediv. A ipak... ni na koji način nije izgledala - kako sam zamišljao da tradicionalni »duh« treba izgledati - prozirna ili magličasta, bila je stvarna, bila je ondje, posve sam je jasno vidio, bio sam siguran da sam joj mogao prići, obratiti joj se, dodirnuti je.

Nisam vjerovao u duhove.

Koje je drugo objašnjenje postojalo?

Negdje iz tamnih zakutaka kuće počeo je otkucavati sat i prenuo me iz maštanja. Protresao sam se i namjerno skrenuo misli s one žene na grobljima na kuću u kojoj sam sad stajao.

Iz hodnika je vodilo široko hrastovo stubište, a s jedne se strane nalazio prolaz do, kako sam zaključio, kuhinje i praonice posuđa. Bilo je i raznih drugih vrata i sva su bila zatvorena. Upalio sam svjetlo u hodniku, ali žarulja je bila veoma slaba i pomislio sam da će biti najbolje da prođem kroz sve prostorije jednu za drugom i pustim ono malo dnevnog svjetla koje je preostalo, prije no što krenem u potragu za dokumentima.

Nakon onoga što sam o pokojnoj gospođi Drablow čuo od gospodina Bentleya i drugih po dolasku, imao sam svakojake fantastične predodžbe o stanju u kojem ću zateći njezinu kuću. Možda sam očekivao da će ona biti svetište uspomeni na prošla vremena, ili na njezinu mladost, ili uspomeni na njezina supruga s kojim je tako kratko bila u braku, kao kuća sirote gospođice Havisham. Ili da će samo biti prepuna paučine i prljava, sa starim novinama, krpama i smećem nagomilanim u kutovima, sa svim ostacima jedne samotnjakinje - zajedno s nekom mačkom ili psom napola skapalim od gladi.

Ali kad sam krenuo kroz sobu za jutarnji boravak i salon, dnevnu sobu i blagovaonicu i radnu sobu, nisam pronašao ništa tako dramatično ili neugodno, iako je istina da se posvuda osjećao onaj pomalo vlažan, mošusan, kiselkasto-slatki miris koji će nastati u svakoj kući koja je neko vrijeme bila zatvorena, a posebice u jednoj koja je, okružena sa svih strana močvarom i ušćem kao što je bila ova, morala biti stalno vlažna.

Pokućstvo je bilo starinsko, ali kvalitetno, čvrsto, tamno i prilično dobro očuvano, iako se mnoge prostorije očito nisu često koristile ili možda čak godinama nitko nije ušao u njih. Samo se mali salon u dnu uskog hodnika koji je vodio iz predvorja činio često korištenim - vjerojatno je u njemu gospođa Drablow provela većinu svojih dana. U svakoj prostoriji nalazile su se ostakljene police prepune knjiga, a osim knjiga, u njima je bilo i teških slika, dosadnih portreta i slika starih kuća naslikanih uljem na platnu. Ali srce mi se snuždilo kad

sam, pregledavši svežanj ključeva koji mi je dao gospodin Bentley, pronašao one koji su otključavali razne radne stolove, biroe i pisaće stolove, jer u svakome od njih bili su svežnjevi i kutije dokumenata - pisama, priznanica, pravnih dokumenata, bilježnica, povezanih vrpcom ili špagom i požutjelih od starosti. Činilo se da gospođa Drablow nikad u životu nije bacila nijedan papir ili pismo i očito, pregledati ih, makar samo preliminarno, bit će mnogo veći zadatak no što sam očekivao. Za većinu njih možda će se ispostaviti da su posve bezvrijedni i suvišni, ali svejedno ih sve treba pregledati prije no što se ijedan od njih s kojim će se gospodin Bentley morati pozabaviti rješavajući pitanje ostavštine bude mogao spakirati i poslati u London. Bilo je očito da ne bi imalo mnogo smisla sad započeti, bilo je prekasno, a ja sam bio previše iznerviran onime na groblju. Zato sam jednostavno obišao kuću zavirujući u svaku prostoriju i nisam pronašao ništa naročito zanimljivo ili otmjeno. Doista, sve je bilo neobično neosobno, pokušstvo, ukrasi, dekoracije koje je sakupila osoba s malo individualnosti ili ukusa, bio je to bezizražajan, prilično turoban i prilično negostoljubiv dom. Samo je po jednome bio izvanredan i začudan - po svom položaju. Sa svakog prozora - a u svim sobama su bili visoki i široki - pružao se pogled na neki dio močvare i ušća i na neizmjereno nebo, iz kojih je sad bila isisana i izbrisana svaka boja, sunce je zašlo, svjetlo bilo slabo, nigdje se ništa nije kretalo, ni voda se nije talasala, i jedva sam uspio razabrati ikakvu granicu između kopna i vode i neba. Sve je bilo sivo. Uspio sam podignuti sve rolete i otvoriti jedan ili dva prozora. Vjetar je posve jenuo, nije se čuo nikakav zvuk osim gotovo nečujnog, blagog sisanja vode dok se polako prikradala plima. Nisam mogao pojmiti kako je jedna stara žena izdržavala dan za danom, noć za noći izolacije u ovoj kući, a još manje toliki niz godina. Ja bih od toga poludio - i doista, namjeravao sam raditi svaku moguću minutu bez stanke kako bih pregledao papire i čim prije završio. A ipak, postojala je neka neobična čar u pogledu preko divljih širokih močvara, jer one su čak i sad, u sivom sumraku, imale neku tajanstvenu ljepotu. Bile su jedino što se vidjelo kilometrima u daljinu, a ipak nisam mogao odvratiti pogled. Ali za danas mi je bilo dovoljno. Dovoljno samoće i nijednog zvuka osim vode i vjetra koji je zviždao i melankoličnih poklika ptica, dovoljno jednoličnog sivila,

dovoljno ove sumorne stare kuće. A kako se Keckwick sa svojim ponijem i lakom kočijom nije trebao vratiti još najmanje sat vremena, odlučio sam se pokrenuti i ostaviti to mjesto iza sebe. Lijepo žustro pješačenje razdrmat će me i oraspoložiti, i pobuditi mi želju za jelom, a pružim li dobro korak, u Crythin Gifford vratit ću se na vrijeme da Keckwicka poštedim dolaženja. Čak i ako ne uspijem, srest ću ga putem. Nasip je još uvijek bio vidljiv, ceste natrag do grada ravne i nije bilo šanse da se izgubim.

Tako razmišljajući, zatvorio sam prozore i ponovno spustio rolete, a zatim prepustio kuću Močvara jegulja samoj sebi na sve slabijem svjetlu mjeseca studenog.

ZVUK PONIJA I LAKE KOČIJE

Vani je sve bilo tiho pa je jedini zvuk koji sam čuo bio zvuk mojih vlastitih koraka kad sam žustro zakoračio na šljunak, a čak je i taj zvuk postao prigušen onog trenutka kad sam krenuo preko trave prema stazi na nasipu. Nekoliko zadnjih galebova odletjelo je nebom kući. Jednom ili dvaput sam se osvrnuo preko ramena, napola očekujući da ću ugledati onu ženu kako me slijedi. Ali dotad sam se već gotovo uvjerio da zacijelo mora postojati neka kosina ili uleknina u tlu na drugoj strani onoga groblja i dalje, možda neka samotna nastamba, skrivena izvan vidokruga, jer promjene svjetla na jednom takvom mjestu mogu zavarati oko na svakojake načine i, na kraju krajeva, ja nisam doista otišao onamo potražiti njezino skrovište, samo sam se osvrnuo oko sebe i ništa nisam vidio. U redu. Zasad sam samome sebi dopustio zaboraviti pretjeranu reakciju gospodina Jeromea tog jutra kad sam mu spomenuo tu ženu.

Na stazi nasipa još uvijek je bilo prilično suho ispod nogu, ali sa svoje sam lijeve strane vidio da se voda počela približavati, posve tiho, posve polako. Pitao sam se koliko duboko staza potone ispod vode kad je plima na vrhuncu. Ali, za jedne ovako mirne noći kao što je ova, dovoljno je vremena da sigurno prođeš nasip, iako je udaljenost bila veća, sad kad sam je prelazio pješice, nego što se činila kad smo je prekaskali u Keckwickovim kolima i kraj staze kao da se gubio iz vida u sivilu ispred mene. Nikad nisam bio tako posve sam, niti sam se ikad ranije osjećao tako malen i beznačajan u ogromnom prostranstvu, i utonuo sam u jedno ne neugodno zamišljeno, filozofsko raspoloženje, pogođen apsolutnom ravnodušnošću vode i neba prema mojoj prisutnosti.

Nekoliko minuta kasnije, nisam znao koliko, prenuo sam se iz maštanja i shvatio da više ne uspijevam vidjeti daleko ispred sebe, a kad sam se okrenuo, prenerazio sam se uvidjevši da je i kuća Močvara jegulja također nevidljiva, ne zato što se spustila večernja tama, nego zbog guste, vlažne morske magle koja se dokotrljala preko močvara i sve okružila, mene, kuću iza mojih leđa, kraj staze

na nasipu i prirodu ispred mene. Bila je to magla nalik nekoj vlažnoj, ljepljivoj paučini, tanka, a ipak neprobojna. Mirisala je i imala okus posve drugačiji od one žute, prljave londonske magle; ona je bila zagušujuća i gusta i nepomična, a ova slana, lagana i blijeda, i stalno se kretala pred mojim očima. Zbunjivala me, zadirkivala, kao da je načinjena od milijuna živih prstiju koji gmižu po meni, zastajkuju na meni i zatim se ponovno udaljavaju. Kosa i lice i rukavi mojega kaputa već su bili vlažni od koprene vlage. Više od svega nervirala me je i dezorijentirala nenadanost te magle.

Kratko sam vrijeme polako hodao dalje, odlučan držati se staze dok ne izađem na sigurnost seoske ceste. Ali počeo sam shvaćati da bih se jednom kad napustim ravnu stazu na nasipu mogao veoma brzo izgubiti i čitavu noć iscrpljeno tumarati. Najočitiiji i najrazumniji potez bio je vratiti se natrag onih nekoliko stotina metara koliko sam prevalio i čekati u kući ili da se magla digne, ili da Keckwick dođe po mene, ili oboje.

Povratak je bio noćna mora. Morao sam ići korak po korak od straha da ću skrenuti u močvaru i zatim vodu koja buja. Kad bih podigao pogled ili se ogledao oko sebe, odmah bi me smela magla koja se micala i mijenjala i zato sam posrtao i molio se da stignem do kuće koja je bila dalje no što sam mislio. Zatim sam negdje daleko u kovitlavoj magli i mraku začuo zvuk koji je razgalio moje srce, daleko ali nedvojbeno kloparanje kopita ponija i škripu kola.

Dakle, Keckwicka magla nije smela, posve sviklog putovati tim cesticama i preko nasipa po mraku, i ja sam se zaustavio i čekao da vidim fenjer - jer sigurno ga ima - i napola pitao bih li trebao poviknuti i dati mu do znanja da sam u blizini, u slučaju da naglo naiđe i sruši me kolima u jarak.

Tad sam shvatio da se magla poigrava kako sa vidom tako i sa sluhom, jer ne samo da je taj zvuk kola ostao dalje od mene duže no što bih očekivao, nego se i činilo da dopire ne ravno iza mene, niz stazu na nasipu, nego daleko s moje desne strane, iz močvare. Pokušao sam dokučiti smjer vjetra, ali vjetra nije bilo. Okrenuo sam se, ali tad se zvuk počeo gubiti u daljini. Zbunjen, stajao sam i čekao, napinjući se osluškiivati kroz maglu. Ono što sam sljedeće čuo zaledilo me je i užasnulo, iako taj zvuk nisam mogao shvatiti niti ga ičime objasniti. Zvuk lake kočije postao je tiši i naglo prestao, a

daleko u močvari začulo se neko naobično usisavanje, bućkanje, otjecanje, koje se nastavilo, zajedno s prodornim njištanjem i rzanjem uspaničarenog ponija, a nakon toga sam čuo novi krik, povik, užasno jecanje - bilo je teško razabrati što - ali sam s jezom shvatio da ga proizvodi neko dijete, malo dijete. Stajao sam posve bespomoćan u magli koja me je prekrila i sve mi učinila nevidljivim, i gotovo sam plakao u agoniji straha i očaja, i znao sam da bez ikakve dvojbe čujem užasne posljednje zvuke ponija i lake kočije koja vozi neko dijete, i one odrasle osobe - vjerojatno Kecwicka - koja upravlja njome i sad se očajnički koprcu. Nekako se izgubila sa staze na nasipu i upala u močvaru gdje je sad guta živi pijesak i vuče nadolazeća plima.

Vikao sam dok mi se nije učinilo da će mi se pluća rasprsnuti, a zatim potrčao naprijed, ali sam se tad zaustavio jer ništa nisam vidio i od kakve bi to bilo koristi? Nisam mogao ući u močvaru, a čak i da jesam, nije bilo šanse da ću pronaći ona kola ili pomoći putnicima u njoj, po svemu sudeći samo bih se izložio opasnosti da me i samoga močvara usisa. Jedino što sam mogao bilo je vratiti se u kuću Močvara jegulja, upaliti sva svjetla i nekako pokušati signalizirati njima s prozora, nadajući se protivno svakom razumu da će ta svjetla, kao brod-svjetionik, netko, negdje, u okolnom kraju vidjeti.

Drhteći od strašnih misli koje su mi jurile umom i slika kojih se nisam mogao otresti onih sirotih stvorenja koja se polako guše i tope u blatu i vodi, zaboravio sam na svoje vlastite strahove i unezvjerena zamišljanja otprije nekoliko minula i usredotočio sam se na to da se što brže i što sigurnije vratim do kuće. Voda je sad oplakivala gotovo same rubove staze, iako sam je mogao samo čuti, magla je još uvijek bila tako gusta i posve se smračilo, i zadahtao sam od olakšanja kad sam pod svojim nogama osjetio najprije travu, a zatim šljunak te naslijepo oteturao do vrata kuće.

Iza mene, u močvarama, sve je bilo nijemo i nepomično; da nije bilo onog dizanja vode, poni i kola kao da nisu ni postojali.

Kad sam ponovno ušao u kuću, uspio sam stići do jednog stolca u onom mračnom hodniku i, srušivši se na njega upravo kad su mi noge popustile, klonuo sam glavom na dlanove i prepustio se napadaju bespomoćnog plača kad sam u cijelosti spoznao što se upravo dogodilo.

Koliko sam dugo sjedio ondje, onako krajnje očajan i preplašen, ne znam. Ali nakon nekog vremena, uspio sam se sabrati dovoljno da ustanem i obiđem kuću, paleći svako svjetlo koje je funkcioniralo i ostavljajući ga upaljenim, iako nijedno od njih nije bilo naročito jako, i u srcu sam znao da postoje mali izgledi da će itko preko te maglom prekrivene zemlje vidjeti tek odsjaj šačice raštrkanih svjetiljki, čak i da je u blizini bio neki promatrač ili putnik koji bi ih opazio. Ali nešto sam učinio - zapravo, sve što sam mogao učiniti - i zbog toga sam se osjećao mrvicu bolje. Nakon toga sam počeo prekapati po ormarićima i bifeima i kuhinjskim ladicama dok najzad, u samome dnu jedne ladice u blagovaonici nisam pronašao bocu brandyja - trideset godina starog i još uvijek začepljenog i zapečaćenog. Otvorio sam ga, pronašao čašu i natočio si onoliko veliku količinu kolika se činila razumnom da je popije čovjek u stanju ogromna šoka, nekoliko sati nakon zadnjeg obroka.

Gospođa Drablow tu prostoriju očito godinama nije koristila. Pokućstvo je bilo izbljedjelo od soli u zraku, svijećnjaci i stolići za cvijeće izgubili sjaj, platneni stolnjaci stajali kruto preklopljeni i požutjeli u naborima, staklo i porculan prašnjavi.

Vratio sam se u jedinu prostoriju u kući koja je iole svojatala pravo na udobnost, iako je bila hladna i vonjala na plijesan, onu malu dnevnu sobu, i ondje sam pijuckao svoj brandy i najmirnije što sam mogao pokušao smisliti što da učinim.

Ali kako je piće počelo djelovati na mene, samo sam postao uznemireniji i mozak mi se našao u sve većem metežu. Počeo sam biti ljut na gospodina Bentleya što me poslao ovamo, na moju budalastu neovisnost i glupost kad se nisam obazirao na sve one aluzije i skrivena upozorenja koja sam dobio o tom mjestu, i počeo sam čeznuti - ne, moliti se - za nekim brzim spasom i povratkom u utješnu zaposlenost i buku Londona, među prijateljima - doista, među bilo kakvim ljudima - i sa Stellom.

Nisam mogao mirno sjediti u toj klaustrofobičnoj staroj kući koja je svejedno djelovala nekako neobično šuplje, nego sam tumarao iz prostorije u prostoriju, uzimao u ruku ovaj ili onaj predmet i ponovno ga beznadežno vraćao na mjesto i zatim otišao na kat kako bih tumarao mračnim spavaćim sobama, potkrovljem punim starudije, golih podova i bez roleta ili zavjesa na visokim uskim prozorima.

Sva vrata bila su otvorena, svaka prostorija uredna, prašnjava, ciče hladna i vlažna, a ipak i nekako zagušljiva. Samo su jedna vrata bila zaključana, na samome dnu hodnika koji je vodio od tri spavaće sobe na katu. Nije bilo ključanice, nikakvog zasuna s vanjske strane.

Iz nekog nejasnog razloga, rasrdio sam se na ta vrata, žestoko udarao po kvaki i drmao je, prije no što sam naglo odustao i vratio se u prizemlje, putem osluškujući odjek svojih vlastitih koraka.

Svaki nekoliko trenutaka prilazio sam nekom prozoru, protrljao dlanom staklo kako bih pokušao vidjeti van; ali iako sam obrisao tanki sloj prljavštine, dovoljno da očistim malo prostora, nisam mogao obrisati zastor morske magle koji je bio tako blizu staklu s vanjske strane. Zureći u njega, vidio sam da se još uvijek neprestano miče, poput oblaka, iako se nikad ne razilazi i ne raspršuje.

Na kraju sam se strovalio na plišom prekrivenu sofou u velikoj primaćoj sobi visoka stropa, okrenuo lice od prozora i prepustio se, zajedno sa zadnjim gutljajima druge čaše mekog, mirisnog brandyja, melankoličnom razmišljanju i svojevrsnom introvertiranom samosažaljenju. Više mi nije bilo hladno, nisam se više bojao ni bio nespokojan, osjećao sam se začahuren od strašnih događaja koji su se zbili u močvarama i dopustio sam samome sebi da se prepustim, da kliznem u to bezglavo stanje koje je bilo jednako neodređeno kao i magla vani, i da počinem u njemu, uronim i pronađem, ako ne mir, a ono barem određeno olakšanje u obustavi svih krajnjih osjećaja.

Zvono je zvonilo, zvonilo kroz moje uši, u mojoj glavi, njegova buka zvučala je veoma blizu i neobično daleko istodobno, činilo se kao da leluja, i kao da ja lelujam s njom. Pokušao sam se iskoprcati iz tame koja nije bila nepomična, nego se kretala, dok tlo kao da se micalo pod mojim nogama, tako da sam se bojao da ću se okliznuti i pasti, duboko duboko, da će me usisati strašan odjekujući vrtlog. Zvono je i nadalje zvonilo. Probudio sam se sav zbunjen i ugledao mjesec, velik kao bundeva iza visokih prozora, na vedrom crnom nebu.

U glavi mi je bilo mutno, usta su mi bila suha, jezik težak, udovi ukočeni. Spavao sam, možda nekoliko minuta, možda nekoliko sati, izgubio sam osjećaj za vrijeme. S mukom sam se uspravio i tad shvatio da zvono koje sam čuo nije dio konfuzije moje isprekidane

snomorice, nego stvarno zvono koje odjekuje kroz kuću. Netko je bio na ulaznim vratima.

Dok sam iz sobe u hodnik napola hodao, a napola padao zbog umrtvljenosti u stopalima i rukama od spavanja zgrčen na sofi, počeo sam se prisjećati što se dogodilo i prije svega - osjetio sam nalet groze kad mi se to sjećanje vratilo - onog ponija i kola iz kojih sam čuo vrisak djeteta u Močvari jegulja. Sva svjetla koja sam ostavio upaljena još uvijek su gorjela i mora da ih je netko vidio, pomislio sam otvarajući ulazna vrata i nadajući se unatoč bezizglednosti svojega položaja da ću ugledati skupinu tragača i pomagača, snažnih muškaraca, ljudi kojima ću moći sve prepustiti, koji će znati što treba učiniti i koji će me, prije svega, odvesti odavde.

Ali na svjetlu u hodniku koje se rasipavalo ispod svjetla punoga mjeseca, na šljunčanoj je stazi stajao samo jedan čovjek - Keckwick. A iza njega, poni i kola. Sve se činilo posve stvarnim, posve običnim i posve neoštećenim. Zrak je bio čist i hladan, nebo načičkano zvijezdama. Močvare su ležale nijeme i nepomične i srebrno se ljeskale na mjesecini. Nije bilo traga magli ili oblacima, čak ni daška vlage u zraku. Sve se tako promijenilo, tako posvema promijenilo da mi se činilo kao da sam se iznova rodio u neki drugi svijet, a sve je ostalo bilo neki grozničav san.

- Morate čekati da se takva magluština sama raščisti. Nema prelaženja dok je magla - činjenično je rekao Keckwick. - Na vašu žalost.

Moj jezik kao da je bio čvrsto prilijepljen uz nepce, koljena tek što mi nisu popustila.

- A nakon toga treba čekati oseku. - Osvrnuo se oko sebe. - Neugodno mjesto. Sami ćete to brzo uvidjeti.

Tad sam uspio pogledati na sat na svom zapešću i vidio sam da su gotovo dva sata ujutro. Plima se netom počela povlačiti i otkrila nasip Devet života. Spavao sam gotovo sedam sati, gotovo jednako dugo kao što bih spavao bilo koje noći, ali još je bilo nekoliko sati do zore i ja sam se osjećao bolesno i bijedno i umorno kao svaki čovjek koji je iz sata u sat ležao ne uspjevši ni oka sklopiti. - Ne bih očekivao da ćete se vratiti u ovaj sat - uspio sam promucati. - To je veoma ljubazno od vas...

Keckwick je malo odmaknuo kapu kako bi se počeo po čelu i ja sam zamijetio da su mu nos i velik dio donje polovice lica prekriveni kvrgama i oteklinama i bradavicama i da mu je koža kašaste teksture i neke tamne, ljubičastocrvene boje. - Ne bih vas ostavio preko noći - najzad je odgovorio. -Ne bih vam to učinio.

Načas sam osjetio vrtoglavicu jer kao da smo kliznuli u normalan, praktični razgovor - i doista, bio sam sretan što ga vidim, nikad u životu mi pogled na neko drugo ljudsko biće nije bio tako drag, zajedno s pogledom na njegovog izdržljivog malog ponija koji je mirno, strpljivo stajao po strani.

Ali tad sam se sjetio nečeg drugog i izlenuo: -Ali što se vama dogodilo, kako ste uspjeli doći ovamo - kako ste se izvukli? - Tad je moje srce poskočilo kad sam shvatio da u živi pijesak nisu potonuli Keckwick i njegov poni, ni najmanje, nego netko drugi, netko s djetetom, i sad ih više nema, umrli su, močvara ih je progutala i vode se sklopile iznad njih i na toj mirnoj, svjetlucavoj površini ne vidi se nikakvo mreškanje, ni najmanja uznemirenost. Ali tko, *tko* se vozio jedne mračne večeri u studenom na magli što se kotrlja i plimi koja nadire, i to s djetetom na tom varavom mjestu i zašto, kamo su išli i odakle su dolazili - ovo je bila jedina kuća kilometrima naokolo, ukoliko nisam bio u pravu u pogledu one žene u crnom i njezina skrivena boravišta.

Keckwick me je gledao ravno u lice i shvatio sam da zacijelo izgledam raščupan i neuredan, ni najmanje kao poslovan, samopouzdan i pametan mladi odvjjetnik kojeg je tog istog poslijepodneva iskrcao ipred kuće. Zatim je pokazao na kola: - Bit će najbolje da uđete - rekao je.

- Da... ali sigurno...

Naglo se okrenuo na drugu stranu i već penjao na vozačko sjedalo. I na njemu je, gledajući ravno ispred sebe, šćućuren u svom zimskom kaputu ovratnika podignutog da mu pokrije vrat i bradu, čekao. Bilo je jasno da je posve svjestan stanja u kojem sam se nalazio, znao je da mi se nešto dogodilo i bio posve neiznenađen, a njegovo mi je ponašanje nedvojbeno govorilo i da ne želi čuti o čemu je riječ, da ne želi postaviti nijedno pitanje ili odgovoriti na njega, da ni na koji način o tome ne želi razgovarati. On će pouzdano doći i prevesti me u svako doba, i ništa više od toga.

Nijemo, brzo, vratio sam se u kuću i ugasio svjetla i zatim se popeo na kola i dopustio da me Keckwick i njegov poni odvezu preko mirnih, sablasno lijepih močvara ispod mjeseca visoko na nebu. Utonuo sam u svojevrsni trans, napola spavajući, napola budan, uljuljkan ritmičkim ljujuškanjem kola. Glava me je počela strašno boljeti i želudac mi se grčiti od povremenih navala mučnine. Nisam se osvrtao oko sebe, iako bih povremeno podigao pogled prema noćnom nebeskom svodu i zvijezdama raštrkanim posvuda, i taj mi je prizor bio utješan i umirujući, stvari na nebu još uvijek su djelovale kako treba i nepromijenjene. Ali ništa drugo nije bilo tako, u meni ili oko mene. Sad sam znao da sam ušao u neko dotad nezamišljeno - dapače, nevjerovano - područje svijesti, da me je dolazak na ovo mjesto već promijenio i da nema povratka. Jer, danas sam vidio i čuo stvari koje nikad nisam sanjao vidjeti i čuti. Da je ona žena pokraj grobova bila sablasna sad sam - ne vjerovao, ne to - nego znao, jer duboko u meni postojala je sigurnost da je tome tako i shvatio sam da je ta sigurnost postala čvrsta i neiskorjenjiva, možda tijekom onog tjeskobnog, nespokojnog sna. Ali počeo sam sumnjati da su onaj poni i kola koja sam čuo u močvari, poni i kola s djetetom koje je tako strašno vrisnulo i koje je živi pijesak usisao, dok su močvara i ušće, kopno i more bili prekriveni onom nenadanom maglom, i ja izgubljen usred svega toga - da ni oni nisu bili stvarni, ne ondje, prisutni, ne materijalni, nego također sablasni. Ono što sam čuo, čuo sam jednako jasno kao što sad čujem kotrljanje kola i bubnjanje kopita ponija, i ono što sam vidio - onu ženu blijeda, oronula lica uz grob gospođe Drablow i ponovno na starom grobištu - vidio sam. Zakleo bih se u to pod prisegom, na svaku Bibliju. A ipak je na neki način koji nisam shvaćao sve to bile nestvarno, sablasno, bilo je mrtvo.

To prihvativši, odmah sam se smirio i mi smo ostavili močvaru i ušće iza nas i kloparali cesticom usred te mirne noći. Pretpostavio sam da ćemo vlasnika Gifford Armsa morati probuditi kucanjem na vrata i nagovoriti da me pusti u gostionicu, nakon čega sam namjeravao uvući se u onaj udobni krevet i ponovno spavati, pokušati isključiti sve ove stvari iz svoje glave i srca i više ne misliti o njima. Sutra, na dnevnom svjetlu, oporavit ću se i isplanirati što ću učiniti. U ovom trenutku, znao sam da se najmanje od svega želim

vratiti u Močvaru jegulja i da moram pronaći neki način da se izvučem iz daljnjih poslova gospođe Drablow. Nisam ni pokušavao odlučiti hoću li smisliti neku izliku gospodinu Bentleyu ili ću mu pokušati reći istinu i nadati se da me neće ismijati.

Tek kad sam se spremao za počinak - gostioničar se pokazao krajnje sućutnim i susretljivim - počeo sam ponovno razmišljati o ogromnoj Keckwickovoj velikodušnosti kad je došao po mene istog trenutka kad su mu to magla i plima dopustile. Od njega bi se nedvojbeno očekivalo da slegne ramenima, povuče se i planira poći po mene ujutro. Ali on je zacijelo ostao budan i možda je čak svog ponija držao upregnutog, u brizi da ne moram provesti noć sam u onoj kući. Bio sam mu duboko zahvalan i samome sam sebi rekao da bi trebao primiti velikodušnu nagradu za taj trud.

Već su prošla tri sata kad sam se najzad uvukao u postelju, i još šest sati neće se razdaniti. Gostioničar je rekao da spavam koliko želim, nitko me neće ometati i doručak će mi poslužiti u svako doba. I on se, na svoj način, činio zabrinutim za moju dobrobit kao i Keckwick, iako su obojica djelovali krajnje suzdržano, kao da su podigli barijeru protiv svakog pitanja za koje sam imao dovoljno razboritosti ne postaviti ga. Tko je mogao reći što su njih dvojica vidjeli ili čuli, koliko znaju o prošlosti i svakojakim događajima, da ne spominjemo govorkanja i glasine i praznovjerje o tim događajima. Ono malo što sam sam iskusio bilo je i više no dovoljno i nevoljko sam se upuštao u razmišljanja o bilo kakvim objašnjenjima.

I tako sam se te noći, spustivši glavu na meki jastuk i nakon nekog vremena utonuvši u nespokojan, isprekidan san kroz koji su sjene dolazile i prolazile, uznemirujući me tako da sam se jednom ili dvaput i probudio izvikujući ili izgovarajući neke nesuvisle riječi, znojio, okretao i prevrtao, nastojeći se osloboditi snomorica, pobjeći od polusvjesnog osjećaja groze i zle slutnje, a čitavo vrijeme je kroz površinu mojih snova probijalo užasno njištanje ponija i vriskovi i dozivanje onog djeteta, uporno i neprekidno, dok sam ja bespomoćno stajao u magli, čvrsto stisnutih stopala i suspregnutog tijela, a iza mene je lebdjela ona žena, koju nisam vidio, ali sam osjećao njezinu zlokobnu prisutnost.

GOSPODIN JEROME SE BOJI

Kad sam se probudio, ponovno sam ugledao ugodnu spavaću sobu ispunjenu blistavim zimskim sunčevim svjetlom. Ali probudio sam se i s velikim osjećajem umora i gorčine, za razliku od prethodnog jutra kad sam spavao tako dobro i probudio se tako čisto da sam skočio iz kreveta jedva čekajući započeti dan. Zar je to bilo tek jučer? Imao sam osjećaj da sam putovao tako daleko, u duhu ako ne u vremenu iskusio toliko mnogo i bio toliko uzburkan unutar mog nekad spokojnog i sređenog ja da otad kao da su prošle godine. Sad sam osjećao težinu i mučninu u glavi, ustajalost i umor i rasrđenost, moji živci i moja mašta bili su na rubu.

No nakon nekog vremena primorao sam se ustati, budući da teško da sam se mogao osjećati gore no što sam se osjećao ležeći u postelji koja mi je sad bila kvrgava i neudobna kao hrpa vreća krumpira. Kad sam razgrnuo zavjese pripustivši oštro modro nebo i lijepo se okupao u vrućoj vodi, nakon čega sam umio glavu i vrat ispod hladne slavine, počeo sam se osjećati manje umrtvljen i potišten, pribraniji i sposobniji razmišljati na sređen način o danu koji me čeka. Uz doručak za koji sam imao bolji apetit no što sam očekivao, samome sam sebi predočio razne alternative. Sinoć sam bio odlučan i ne bih podnio moguće protivljenje - nisam želio više nikakva posla s Močvarom jegulja i ostavštinom gospođe Drablow osim poslati brzojav gospodinu Bentleyu, ostaviti stvari u rukama gospodina Jeromea i vratiti se prvim raspoloživim vlakom u London.

Ukratko, namjeravao sam pobjeći. Da, tako sam to vidio na blistavom dnevnom svjetlu. Svojoj odluci nisam pripojio nikakvu naročitu krivnju. Bio sam uplašen koliko čovjek to može biti. Nisam mislio da ću ja biti prvi koji će pobjeći od tjelesnih opasnosti i rizika, iako nisam imao nikakvog razloga smatrati se znatno hrabrijim od drugih ljudi. Ali ove druge stvari bile su sveukupno strašnije jer su bile neobjašnjive i neshvatljive, nemoguće dokazati a ipak tako duboko utjecale na mene. Počeo sam shvaćati da me najviše nije preplašilo - i dok sam tog jutra istraživao vlastite misli i osjećaje, da

je to ono što me i nadalje plašilo - ono što sam vidio - u ženi s oronulim licem nije bilo ničeg suštinski odbojnog ili stravičnog. Istina da su me oni sablasni zvukovi koje sam čuo kroz maglu uvelike uznemirili, ali mnogo je gore bilo ono što je zračilo i okruživalo te stvari i uzdizalo se kako bi me poljuljalo, neko ozračje, neka sila - ne znam točno kako to nazvati - zla i nečisti, strave i patnje, pakosti i gorke srdžbe. Osjećao sam da se ne mogu nositi ni sa jednom od njih.

- Danas će vam se Crythin činiti mirnijim - rekao je gostioničar kad je došao odnijeti moj tanjur i iznova napuniti moj vrč s kavom. - Sajmišni dan dovodi sve miljama uokolo. Danas će biti malo događanja.

Kratko je stajao i pomno me promatrao, i ja sam ponovno smatrao potrebnim ispričati se što sam ga prethodne noći probudio i natjerao da siđe otvoriti mi. Odmahnuo je glavom. - Oh, radije to nego da ste morali provesti... neudobnu noć igdje drugdje.

- Slučajno je moja noć svejedno bila malčice nemirna. Kao da sam imao preveliku dozu ružnih snova i općenito bio nespokojan.

Nije ništa odgovorio.

- Mislim da mi je jutros potrebno malo tjelovježbe na svježem zraku. Možda ću prošetati kilometar-dva po prirodi, pogledati farme koje pripadaju nekima od muškaraca koji su jučer ovdje poslovali.

Zapravo sam mislio da namjeravam okrenuti leđa močvarama i nepokolebljivo se zaputiti u suprotnom smjeru.

- Vidjet ćete da je ta šetnja ugodna i laka, kilometrima naokolo ravni smo kao plahta. Naravno, mogli biste otići i mnogo dalje, ako želite jahati.

- Avaj, nikad u životu nisam jahao i priznajem da danas nisam raspoložen početi.

- Ili vam ja mogu posuditi dobar, izdržljiv bicikl - najednom je s osmijehom rekao.

Bicikl! Vidio je kako se izraz mojega lica mijenja. Kao dječak sam redovito vozio bicikl na velikim udaljenostima, a Stella i ja smo još uvijek ponekad odlazili vlakom do neke ustave na rijeci i kilometrima se vozili biciklima stazom uz Temzu s piknikom u košarama.

- Naći ćete ga u dvorištu iza kuće. Slobodno se poslužite, gospodine, ako vam je po volji. - To rekavši, otišao je iz blagovaonice.

Pomisao da se nekih sat vremena vozim biciklom, da raspršim zaostalu paučinu i ustajalost noći, da se osvježim i okrijepim, bila je silno obodrujuća i znao sam da se moje raspoloženje popravlja. Uz to, nisam namjeravao pobjeći.

Umjesto toga, odlučio sam otići porazgovarati s gospodinom Jeromeom. Pomislio sam da ga zamolim pomoć u sređivanju dokumenata gospođe Drablow - možda ima teklića u uredu kojeg bi mi mogao ustupiti jer bio sam siguran da sam na danjem svjetlu i uz društvo ponovno dovoljno snažan suočiti se s kućom Močvara jegulja. Vratit ću se u grad mnogo prije mraka i raditi što je metodičnije i učinkovitije moguće. I neću šetati u smjeru onoga grobišta.

Začudno je koliko je tjelesno blagostanje poboljšalo moje raspoloženje i kad sam izašao na sajmišni trg, ponovno sam se osjećao uobičajeno vedro i spokojno i svako me je toliko obuzimala radost od iščekivanja vožnje biciklom.

Pronašao sam ured Horatija Jeromea, posrednika za zemlju i nekretnine - dvije zagušljive prostorije niskog stropa iznad trgovine prodavača kukuruza, u uskoj uličici uz glavni trg - i očekivao sam da ću pronaći i pomoćnika ili činovnika kojem ću se predstaviti. Ali nije ga bilo. Ured je bio nijem, vanjska čekaonica prljava i prazna. Zato sam nakon nekoliko trenutaka oklijevanja prišao jedinim drugim zatvorenim vratima i pokucao. Uslijedila je nova stanka, a zatim se začulo struganje stolca i brzi koraci. Vrata je otvorio gospodin Jerome.

Odmah je bilo jasno da mu ni u kom slučaju nije drago što me vidi. Lice mu je poprimilo suzdržan, umrtvljen izgled kao prethodnog dana i oklijevao je prije no što me je najzad pozvao u svoj ured i neobično me pogledao prije no što je ponovno brzo svrnuo pogled na drugu stranu, u neku točku preko mog ramena. Zastao sam, valjda čekajući da me upita kako je bilo u kući Močvara jegulja. Ali on nije rekao ni riječ i stoga sam mu ja počeo iznositi svoj prijedlog.

- Vidite, nisam imao nikakvu predožbu - ne znam jeste li vi? - koliko će opsežni biti dokumenti gospođe Drablow. Tone materijala i

većina toga nedvojbeno je nevažna, ali svejedno ćemo morati svaki uzeti u ruku. Čini se jasno da ću morati imati pomoć ukoliko se u doglednoj budućnosti ne preselim u Crythin Gifford.

Izraz lica gospodina Jeromea bio je paničan. Pomaknuo je svoj stolac podalje od mene sjedeći za svojim klimavim pisaćim stolom, tako da sam pomislio da bi rado prošao kroz zid na ulicu, samo da je to mogao.

- Bojim se da vam ne mogu ponuditi pomoć, gospodine Kipps. O, ne.

- Nisam mislio da vi osobno išta učinite - umirujućim sam tonom odgovorio. - Ali možda imate nekog mladog pomoćnika.

- Nemam nikoga. Posve sam sam. Ne mogu vam dati nikakvu pomoć.

- Tad mi pomozite nekoga pronaći - grad će mi sigurno ustupiti nekog mladića s nešto inteligencije i željnog zaraditi nekoliko funti kojeg bi mogao uzeti za taj posao?

Zamijetio sam da su njegove ruke, koje su počivale na rukonaslonu stolca, zaposlene, da se uzrujano vrpolje, trljaju, hvataju i puštaju naslone.

- Žao mi je - ovo je malen gradić - mladi odlaze - nema radnih mjesta.

- Ali ja nudim radno mjesto - iako privremeno.

- Nećete pronaći nikog prikladnog. - Gotovo je vikao na mene.

Tad sam veoma mirno i tiho rekao: - Gospodine Jerome, vi ne želite reći da nema nikoga na raspolaganju, da se u gradu ili okolici ne može pronaći nijedna mlada osoba - ili starija, kad već govorimo o tome - koja je sposobna i slobodna obaviti taj posao kad bi se pomno potražilo. Siguran sam da ne bi bilo mnogo kandidata, ali svakako bismo mogli pronaći jednog ili dvojicu prikladnih za taj posao. Ali vi uzmičete reći istinu o toj stvari, odnosno da neću pronaći nikog živog voljnog provesti imalo vremena u kući Močvara jegulja, od straha da će se priče o tom mjestu pokazati istinitima - od straha da će susresti što sam ja već susreo.

Usljedila je apsolutna tišina. Ruke gospodina Jeromea i nadalje su nastavile grebati oko sebe kao šape neke životinje na mukama. Njegovo blijedo ćelavo čelo bilo je orošeno znojem. Na kraju je ustao, gotovo srušivši stolac, prišao uskom prozoru i zagledao se

kroz prljavo staklo u kuće na drugoj strani ulice i mirnu uličicu u podnožju. Zatim je najzad progovorio, okrenut mi leđima: - Keckwick se vratio po vas.

- Da. Bio sam mu zahvalniji no što se riječima dade opisati.

- Ne postoji ništa o kući Močvara jegulja što Keckwick ne zna.

- Znači li to da je ponekad nosio stvari gospođi Drablow?

Kimnuo je glavom. - Nikog drugog nije viđala. Nijednu... - glas mu je utihnuo.

- Nijednu drugu živu dušu - bezizražajno sam ubacio.

Kad je ponovno progovorio, zvučao je promuklo i umorno. - Postoje priče - rekao je. - Bajke. Sve one budalaštine.

- Shvaćam zašto. Takvo bi mjesto stvorilo vagone močvarnih čudovišta i stvorenja dubine i lutajućih utvara.

- Većinu toga možete odbaciti.

- Naravno. Ali ne sve.

- Vidjeli ste onu ženu na groblju.

- Vidio sam je ponovno. Kad me je Keckwick jučer poslijepodne iskrcao, otišao sam prošetati terenom na kojem se nalazi kuća Močvara jegulja. Bila je na onom starom grobištu. Kakve su ono ruševine - neke crkve ili kapele?

- Nekoć se na tom otoku nalazio samostan - dugo prije no što je kuća uopće bila sagrađena. U njemu je živjela mala zajednica koja se odvojila od ostatka svijeta. U kotarskim spisima postoje zapisi o njemu. Napušten je i prepušten propasti... oh, prije nekoliko stoljeća.

- A ono groblje?

- Ono se koristilo... i kasnije. Nekoliko grobova.

- Drablowovih?

Najednom se okrenuo prema meni. Sad mu je kožu obuzelo neko bolesno, sivkasto bljedilo i shvatio sam koliko naš razgovor snažno utječe na njega i da ga radije ne bi nastavio. Morao sam se organizirati, ali u tom sam trenutku odlučio odustati od pokušaja da radim s gospodinom Jeromeom i umjesto toga sam nakanio telefonirati izravno gospodinu Bentleyu u London. Zbog toga ću se vratiti u hotel.

- Znete - rekao sam - mene neće smesti jedan ili nekoliko duhova, gospodine Jerome. Bilo je neugodno i priznajem da ću biti sretan kad pronađem nekoga s kime ću podijeliti posao u kući. Ali

posao će morati biti obavljen. I sumnjam da ona žena u crnome može gajiti ikakvo neprijateljstvo prema meni. Pitam se tko je ona bila? Tko je? - Nasmijao sam se, iako je taj smijeh prilično lažno zazvučao u prostoriji. - Ni sam ne znam kako da je spominjem!

Pokušao sam učiniti neozbiljnim nešto za što smo obojica znali da je itekako ozbiljno, pokušao ignorirati kao nevažno i možda čak nepostojeće nešto što je na nas obojicu utjecalo duboko kao bilo koje drugo iskustvo koje smo doživjeli u životu, jer nas je odvelo na sami rub horizonta gdje se susreću život i smrt. - Gospodine Jerome, moram ustrajati. Čovjek mora ustrajati u takvim situacijama. - I još dok sam to govorio, osjetio sam kako se u meni budi nova odlučnost.

- I ja sam tako govorio. - Gospodin Jerome promatrao me je sa sažaljenjem. - I ja sam tako govorio... nekoć.

Ali njegov strah samo je pojačavao moju odlučnost. Što ga je tako oslabilo i slomilo? Jedna žena? Nekoliko zvukova? Ili toga ima još, što moram sam otkriti? Znao sam da će, upitam li ga, odbiti odgovoriti, a uostalom, nisam bio siguran želim li saznati sve one zastrašujuće i čudne priče o iskustvima nervoznog gospodina Jeromea u kući Močvara jegulja. Odlučio sam da ću se, želim li saznati istinu o toj stvari, morati pouzdati u dokaze mojih vlastitih osjetila i ništa više. Možda je, na kraju krajeva, bolje da nemam pomoćnika.

Oprostio sam se od gospodina Jeromea, na odlasku zamijetivši da najvjerojatnije više neću vidjeti onu ženu ili bilo kojeg drugog neobičnog posjetitelja kuće gospođe Drablow.

- Molit ću se da je ne vidite - rekao je gospodin Jerome i najednom silovito stisnuo moju ruku rukujući se. - Molit ću se da je ne vidite.

- Ništa vi ne brinite - odgovorio sam, namjerno nastojeći zvučati nehajno i veselo, a zatim sam se lagano spustio stubama ostavljajući gospodina Jeromea njegovoj uznemirenosti.

Vratio sam se u Gifford Arms i umjesto da telefoniram gospodinu Bentleyu, napisao sam mu pismo. U njemu sam opisao kuću i gomilu dokumenata i objasnio da ću morati ostati duže no što sam mislio i da očekujem da mi gospodin Bentley javi ukoliko želi da se odmah

vratim u London i posao organiziram na neki drugi način. Ujedno sam nehajno zamijetio kako kuća Močvara jegulja uživa loš glas među mještanima i rekao da bi mi iz tog razloga - ali i iz drugih mnogo prozaičnijih - moglo biti teško pronaći ikakvu pomoć, iako sam željan pokušati. Međutim, čitav taj posao treba dovršiti u tjedan dana i ja ću dogovoriti da svi dokumenti koji se budu činili važni budu poslani za London.

Zatim sam pismo ostavio na stolu u predvorju kako bi bilo pokupljeno u podne te izašao i pronašao gostioničarev bicikl, dobar, starinski, jednostavan bicikl s velikom košarom sprijeda gotovo nalik onima kakve imaju mesarski pomoćnici u Londonu. Zajahao sam ga i odvezao se s trga jednom od sporednih uličica prema ravnici. Dan je bio savršen za vožnju bicikla, dovoljno hladan da me vjetar u vožnji pecka po obrazima, vedar i jasan dovoljno da vidim daleko oko sebe u svim smjerovima preko ravnog, otvorenog područja.

Namjeravao sam se odvesti do susjednog sela gdje sam se nadao pronaći gostionicu i uživati u malo kruha i sira i pivu za ručak, ali kad sam stigao do zadnjih kuća, nisam mogao odoljeti neobično snažnom porivu da se zaustavim i pogledam, ne prema zapadu, gdje bih možda ugledao farme i polja i daleke krovove nekog sela, nego prema istoku. A ondje su ležale one svjetlucave, primamljive, srebrne močvare s nebom blijedim na horizontu gdje se stapalo s vodama ušća. Sa njih je puhao lagani povjetarac sa soli u dahu. Čak i s ove udaljenosti, čuo sam tajanstvenu tišinu i ona nezaboravna, neobična ljepota svega toga duboko u meni izazvala je reakciju. Nisam mogao pobjeći od tog mjesta, morat ću mu se vratiti, ne sad, ali uskoro, postao sam žrtva čini kakvima neka mjesta zrače i i te čini sad ka sebi privlače i mene i moje misli, moje čežnje, moju znatiželju, čitavo moje biće.

Dugo sam samo gledao i shvatio sam što mi se događa. Moji su osjećaji sad postali tako prevrtljivi i tako krajnji, moji živci tako napeti, reakcije tako brze i intenzivne, da sam živio u jednoj drugoj dimenziji, srce kao da mi je lupalo brže, korak se ubrzao, sve što sam vidio bilo je jasnije, oštrijih, preciznijih obrisa. I to se sve dogodilo od jučer. Pitao sam se izgledam li drugačije na neki bitan način tako da moji prijatelji i obitelj zamijete promjenu kad se prije ili kasnije vratim kući.

Osjećao sam se starijim i kao čovjek kojemu se sudi, napola prestrašen, napola znatiželjan, uzbuđen, posve ushićen.

Ali sad sam uspio odgoditi to akutno emotivno stanje i kako bih si olakšao sačuvati uobičajenu ravnotežu, odlučio sam malo napregnuti tijelo pa sam okrenuo bicikl, ponovno ga uzjahao i postojano pedalirao seoskom cestom, odlučno okrećući leđa močvarama.

SPIDER

Vratio sam se neka četiri sata i pedesetak kilometara kasnije sjajeći od zadovoljstva. Odlučno sam se vozio seoskim krajem gledajući kako se zadnji tragovi zlatne jeseni stapaju u početke zime, osjećajući zapuh čistog hladnog zraka na licu, tjerajući svaki strah i morbidnu zamisao žustrom tjelesnom aktivnošću. Pronašao sam svoju seosku krčmu i pojeo kruh i sir, a kasnije se čak i poslužio štagljem nekog seljaka kako bih sat vremena odrijemao.

Na povratku u Crything Gifford osjećao sam se kao nov čovjek, ponosan, zadovoljan, i ponajviše željan i spreman suočiti se i pozabaviti najgorim što mi spremaju kuća gospođe Drablow i one zlokobne okolne močvare. Ukratko, bio sam prkosan, prkosan i veseo, i tako sam skrenuo za ugao i izašao na trg i umalo se zabio u veliko motorno vozilo koje je pokušavalo skrenuti uskim prolazom prema meni. Dok sam skretao, kočio i nekako uspio sići sa svog vozila, vidio sam da automobil pripada mom suputniku u vlaku, muškarcu koji je na jučerašnjoj dražbi kupovao farme, gospodinu Samuelu Dailyju.

Sad je svom vozaču rekao da uspori i nagnuvši se kroz prozor, upitao me kako sam.

- Upravo sam se lijepo provozao krajem i večeras ću s užitkom večerati - veselo sam odgovorio.

Gospodin Daily je podigao obrve. - A vaš posao?

- Ostavština gospođe Drablow? Oh, to ću sve brzo dovesti u red, iako priznajem da će biti mnogo više posla no što sam očekivao.

- Jeste li bili do kuće?

- Naravno.

- Ah.

Nekoliko sekundi samo smo se promatrali, i jedan i drugi očito nevoljki nastaviti s tom temom. Zatim sam, pripremajući se ponovno zajahati na svoj bicikl kad sam mu se maknuo s puta, nonšalantno rekao: - Istinu govoreći, uživam. Čitavu tu stvar smatram popriličnim izazovom.

Gospodin Daily i nadalje me je samo uporno promatrao, dok nisam bio primoran promeškoltiti se i svrnuti pogled, osjećajući se kao običan školarac uhvaćen gdje se razmeće izmišljenom pričom.

- Gospodine Kipps, rastjeravate strah - rekao je. - Dajte da vas počastim tom večerom za koju ste rekli da ćete je s užitkom pojesti. U sedam sati. Gostioničar će vas uputiti do moje kuće. - Tad je mahnuo vozaču, udobno se smjestio na svom sjedalu i više me nije pogledao.

Kad sam se vratio u hotel, počeo sam se ozbiljno pripremati za naredni dan ili dva jer, iako je u optužbi gospodina Dailyja postojalo zrnice istine, svejedno sam bio nepokolebljivo odlučan i više no spreman nastaviti s poslom u kući Močvara jegulja. Shodno tome, zamolio sam da mi sprema košaru hrane i pića i uz to sam otišao u grad i kupio neke dodatne zalihe - čaj i kavu i šećer, dvije štruce kruha, limenku keksa, svježi duhan za lulu, šibice i tako dalje. Također sam kupio i veliku svjetiljku i par gumenih čizama. Jer negdje u zakutku uma, sačuvao sam živo sjećanje na svoje pješčenje močvarom u magli dok nailazi plima. Ako se to ikad ponovi - iako sam se gorljivo molio da se ne ponovi - odlučio sam biti najspremniji što mogu, barem za svaku tjelesnu eventualnost.

Kad sam gostioničaru rekao za svoj naum - da tu noć namjeravam provesti u njegovoj gostionici, a sljedeće dvije u kući Močvara jegulja - on nije ništa odgovorio, ali itekako sam dobro znao da se u tom trenutku prisjeća, kao što sam se i sam prisjećao, kako sam tog jutra u sitne sate došao silovito lupajući po njegovim vratima, s prepasti od doživljenih iskustava urezanom na licu. Kad sam upitao smijem li ponovno posuditi njegov bicikl, samo je kimnuo glavom. Rekao sam mu da želim zadržati svoju sobu i da ću, ovisno o tome koliko ću brzo obaviti posao s dokumentima gospođe Drablow, gostionicu vjerojatno konačno napustiti krajem tjedna.

Otad sam se često pitao što je taj muškarac doista mislio o meni i pothvatu u koji sam se bezbrižno upustio, jer bilo je jasno da zna koliko i svi drugi ne samo o pričama i glasinama povezanim s kućom Močvara jegulja, nego i o istini. Mislim da bi on bio volio da sam posve otišao iz grada, ali pobrinuo se da ne izgovori nikakvo

mišljenje ili da neko upozorenje ili savjet. A moje ponašanje toga dana mora da je jasno ukazivalo da neću trpjeti nikakvo protivljenje, poslušati nikakvo upozorenje, čak ni iz sebe samoga. Dotad sam već bio tvrdoglavo odlučan provesti svoj naum u djelo.

To je te iste večeri utvrdio i gospodin Samuel Daily već nekoliko trenutaka nakon što sam stigao u njegovu kuću pa me je samo promatrao i puštao da blebećem, sam ne rekavši ni riječ najvećim dijelom objeda.

Njegovu sam kuću pronašao bez imalo poteškoća i dužno se zadivio po dolasku. Živio je u velikom, prilično strogom seoskom perivoju koji me je podsjetio na nešto u čemu bi živio neki lik iz romana Jane Austen, s dugačkim, stablima obrubljenim prilazom za kočije do pročelja s trijemom, kamenim lavovima i urnama postavljenim na stupove s obje strane niza od nekoliko stuba, ograđenom stazom s pogledom na prilično dosadne, formalne travnjake s kratkom živicom. Učinak svega toga bio je veličanstven i prilično hladan i nekako posve u neskladu sa samim gospodinom Dailyjem. Očito je taj posjed kupio jer je zaradio dovoljno novca da ga kupi i jer je to bila najveća kuća kilometrima naokolo, ali kad ju je kupio, nije se baš osjećao naročito ugodno u njoj i ja sam se pitao koliko je prostorija prazno i nekorišteno mnogo vremena, jer osim nekoliko slugu, ovdje su živjeli samo on i njegova supruga iako su imali jednog sina, rekao mi je, oženjenog i oca jednog djeteta.

Gospođa Daily je bila tiha, naizgled stidljiva, krhka ženica, koja se u svojoj okolini osjećala još neugodnije od njega. Malo je govorila, nervozno se smješkala, kačkala nešto komplicirano veoma tankim pamučnim koncem.

Bez obzira na to, i ona i on veoma su me srdačno dočekali, objed je bio izvrstan, pečeni fazan i slasna pita sa slatkim sirupom, i ja sam se počeo osjećati ugodno udomaćeno.

Prije i tijekom večere i uz kavu, koju nam je gospođa Daily poslužila u salonu, slušao sam priče o životu i bogaćenju Samuela Dailyja. Nije bio toliko hvalisav, koliko razigrano veseo svojim vlastitim poduzetništvom i srećom. Nabrojao je hektare i imanja u svom vlasništvu, broj ljudi u svojoj službi ili koji su mu bili zakupci, rekao mi o svojim planovima za budućnosti koji su se, koliko sam uspio utvrditi, svodili na to da postane najveći zemljoposjednik u

okrug. Govorio je o svom sinu i malom unuku, za koje je obojicu gradio ovo carstvo. Pomislio sam kako su mu drugi možda zavidni i kivni, naročito oni koji se s njim nadmeću za kupnju neke zemlje i imanja. Ali nikako nije mogao biti omražen, jer je bio tako jednostavan, tako izravan, tako nepostiđen zbog svojih težnji. Činio se lukavim ali neistančanim, gorljivim pregovaračem, ali posve iskrenim. Kako je večer odmicala, zatekao sam se kako mi se sviđa sve više i više i kako mu se povjeravam, govoreći mu o svojim vlastitim iako naizgled malenim ambicijama, dade li mi gospodin Bentley priliku, i o Stelli i našim izgledima za budućnost.

Tek kad se plaha gospođa Daily povukla i nas dvojica smjestili u radnu sobu, s karafom dobrog porta i drugom whiskyja na stolicu između nas, spomenuo se razlog mog dolaska u taj kraj.

Gospodin Daily mi je natočio velikodušnu čašu porta i dok mi ju je pružao, rekao: - Budala ste nastavite li s time.

Mirno sam otpio gutljaj ili dva ništa ne odgovorivši, iako je nešto u neuvijenosti i nenadanosti njegovih riječi duboko u meni izazvalo nalet straha koji sam odmah potisnuo.

- Ako želite reći da mislite da bih trebao odustati od posla koji sam poslan ovamo obaviti, podviti rep i pobjeći...

- Arthure, slušajte me. - Počeo mi se obraćati imenom na očinski način, iako mi svoje nije ponudio. - Neću vam puniti glavu mnoštvom babskih priča... njih ćete veoma brzo saznati raspitate li se naokolo. Možda ste to već i učinili.

- Ne - rekao sam - dobio sam samo nagovještaje - i gospodin Jerome je malo probljedio.

- Ali otišli ste na ono mjesto.

- Otišao sam onamo i doživio nešto što ne bih rado ponovno proživio, iako priznajem da to ne mogu objasniti.

Tad sam mu sve ispričao, o ženi oronula lica na groblju i na starom grobištu, i o mom pješačenju preko močvare po magli i jezovitim zvucima koje sam ondje čuo. Sjedio je ravnodušno, s čašom u ruci, i slušao ne prekidajući me dok nisam stigao do kraja.

- Gospodine Daily, čini mi se da sam vidio duha koji opsjeda Močvaru jegulja i ono staro grobište. Ženu u crnome s oronulim licem. Jer nimalo ne dvojim da je ona ono što ljudi nazivaju duhom, da nije bila stvarno, živo ljudsko biće od krvi i mesa. Istina, nije mi

naudila. Niti je išta rekla, niti mi se približila. Nije mi se svidio njezin pogled, a još manje mi se svidjela... snaga koja kao da je zračila iz nje prema meni, ali samoga sam sebe uvjerio da je to snaga koja me može samo preplašiti. Odem li onamo i ponovno je vidim, bit ću spreman.

- A onaj poni i kočija?

Nisam mogao odgovoriti jer istina, to je bilo gore, mnogo gore, mnogo strahovitije jer sam to samo čuo, ne i vidio, i jer me vrisak onog djeteta nikad neće napustiti do kraja života, u to sam bio siguran.

Odmahnuo sam glavom. - Neću pobjeći.

Osjećao sam se snažnim dok sam tako sjedio uz kamin Samuela Dailyja, odlučan, odvažan i hrabar, i ujedno - a on je to vidio - ponosan što sam takav. Ovako bi, pomislio sam, muškarac otišao u boj, ovako naoružan borio bi se protiv divova.

- Ne biste smjeli otići onamo.

- Bojim se da hoću.

- Ne biste smjeli otići sami.

- Nisam uspio pronaći nikoga tko bi pošao sa mnom.

- Ne - rekao je - i nećete.

- Blagi Bože, čovječe, gospođa Drablow je živjela ondje sama... koliko godina? ... šezdesetak... i doživjela poznu dob. Mora da se nagodila sa svim duhovima koji posjećuju to mjesto.

- Da. - Ustao je. - Možda je to upravo ono što je učinila. Dođite... Bunce će vas odvesti kući.

- Ne... radije ću hodati. Počinjem cijeniti svjež zrak. - Slučajno, došao sam biciklom ali suočen s veličanstvenošću Dailyjeva doma, sakrio sam ga u jarku s druge strane kapije, smatravši da ne bi bilo posve umjesno dovesti se biciklom njegovim prilazom za kočije.

Dok sam mu zahvaljivao na gostoljubivosti te večeri i odijevao jaknu, on kao da je o nečemu mozgao i u zadnjem je času najednom rekao: - Još uvijek ste odlučni u svom naumu?

- Jesam.

- Tad povedite psa.

Nasmijao sam se. - Nemam psa.

- Ja imam. - I zakoračio je ispred mene, iz kuće, niz stube i u mrak uz kuću gdje su vjerojatno bile smještene gospodarske zgrade.

Čekao sam, zabavljen i prilično ganut njegovom brigom za mene, lijeno nagađajući od kakve bi koristi pas bio protiv bilo kakve sablasne pojave, ali nisam bio nesklon prihvatiti ponudu gospodina Dailyja. Volio sam pse i on će mi biti društvo, toplokrvno i koje diše u onoj hladnoj, praznoj staroj kući.

Nakon nekoliko trenutaka, začulo se topkanje i struganje šapa, nakon kojega je uslijedio odmjereni korak gospodina Dailyja.

- Uzmite je - rekao je - i vratite kad završite.

- Hoće li poći sa mnom?

- Učinit će što joj kažem.

Spustio sam pogled. Pred nogama mi je stajala jedra mala terijerka gruba šarena krzna i bistra pogleda. Kratko je zamahnula repom u znak pozdrava, ali ostala je nepomična, uz Dailyjeve pete.

- Kako joj je ime?

- Spider.

Kuja je ponovno zamahnula repom.

- U redu - rekao sam. - Priznajem da će mi njezino društvo biti drago. Hvala vam. - Okrenuo sam se i zaputio širokim prilazom. Nakon nekoliko metara, okrenuo sam se i zazvao. - Spider. Ovamo. Dođi, curo. Spider. - Kuja se nije ni pomaknula i ja sam se osjećao budalasto. Tad se Samuel Daily nasmijuljio, pucnuo prstima i rekao neku riječ. Spider je odmah u skokovima dotrčala za mnom i poslušno se držala uz moje pete.

Kad sam bio siguran da me iz kuće više ne mogu vidjeti, izvukao sam bicikl i kujica je veselo trčala za mnom mirnom, mjesečinom osvjetljenom cesticom prema gradu. Raspoloženje mi se popravilo. Na neki čudan način, radovao sam se sutrašnjem danu.

U DJEČJOJ SOBI

Kad sam razgrnuo zavjese, lijepo vedro vrijeme se zadržalo, bilo je sunca i nebo je bilo modro. Spavao sam lakim, nemirnim snom, mučen kratkim, isprekidanim, neobičnim snovima. Možda sam previše i preobilno jeo i pio kod gospodina Dailyja. Ali raspoloženje mi je ostalo nepromijenjeno, bio sam odlučan i optimističan dok sam se odijevao i doručkovao i nakon toga počeo pripremati za svoj boravak u kući Močvara jegulja. Mala kujica Spider je, na moje određeno iznenađenje, nepomično spavala uz uznožje mog kreveta. Svidjela mi se, iako sam o psima malo znao. Bila je živahna, brza i na oprezu, a opet posve poslušna, izraz u njezinim bistrim očima, lagano obrubljenim kuštravom dlakom koja se ponešto komično formirala u nešto nalik čupavim obrvama, činio mi se izrazito pametan. Pomislio sam da ću biti veoma sretan što je imam.

Netom nakon devet sati, gostioničar me je pozvao na telefon. Zvao je gospodin Bentley, kratak i jezgrovit - jer nimalo nije volio rabiti tu napravu. Primio je moje pismo i bio suglasan da ostanem dok barem nekako ne razvrstam dokumente gospođe Drablow i one koji izgledaju kao da bi se njima trebalo pozabaviti uspijem izdvojiti od ostalog zastarjelog smeća. Trebao sam spakirati i poslati sve što smatram važnim, a ostatak ostaviti u kući da se njime pozabave oporučni baštinici u neko buduće vrijeme i zatim se vratiti u London.

- Neobično je to mjesto - rekao sam.

- I ona je bila neobična žena. - Na to je gospodin Bentley s treskom spustio slušalicu da me je uho zaboljelo.

U pola deset košara bicikla i bisage bili su spakirani i spremni i ja sam krenuo, sa Spider koja je skakutala iza mene. Nisam mogao krenuti nimalo kasnije jer bi se plima podigla preko nasipa i dok sam se kotrljao po širokoj, otvorenoj močvari, palo mi je na pamet da palim mostove iza sebe, barem na neki mali način - ako sam iza sebe ostavio išta važno, nekoliko se sati ne mogu vratiti po to.

Sunce je bilo visoko na nebu, voda se ljeskala, svuda je bilo svjetla, svjetla prostora i vedrine, sam zrak činio se nekako

pročišćen i razgaljujući. Morske ptice uzlijetale su i obrušavale se, srebrnosive i bijele, a u daljini, na kraju duge, ravne staze, dozivala me je kuća Močvara jegulja.

*

Nekih pola sata po dolasku, marljivo sam radio na tome da se smjestim u kući. Pronašao sam posuđe i jedaći pribor u pomalo sumornoj kuhinji u stražnjem dijelu kuće, oprao ga, obrisao i odložio za kasniju uporabu, i u kutku smočnice rasporedio svoju hranu. Zatim sam, prekopavši po ladicama i ormarićima na katu, pronasio čistu posteljinu i deke i stavio ih da se prozrače ispred vatre koju sam zapalio u salonu, a nakon nekoliko pokušaja i pogrešaka, čak sam uspio zapaliti i veliki crni štednjak tako da sam se do večeri nadao imati tople vode za kupku.

Zatim sam podigao rolete i otvorio neke prozore i smjestio se za veliki stol u jednoj od udubina u zidu dnevnog salona koji je po mom mišljenju imao najljepši pogled na nebo, močvare, ušće. Pokraj sebe sam smjestio dvije škrinje dokumenata. S vrčem čaja s desne strane i kujicom Spider uz noge, započeo sam raditi. Bio je to prilično zamoran posao, ali strpljivo sam ustrajao, odvezujući i letimično pregledavajući smotak po smotak bezvrijednih starih papira, prije no što bi ih bacio u jednu praznu kutiju koju sam upravo u tu svrhu stavio pokraj sebe. Bili su to prastari računi kućanstva i priznanice i računi trgovaca otprije trideset ili četrdeset i više godina; bilo je izvoda bankara i liječničkih recepata, procjena stolara, staklara i dekoratera; bilo je mnogo pisama nepoznatih osoba - i čestitki za Božić i obljetnice, iako ništa iz nedavnijeg doba. Bilo je računa robnih kuća u Londonu i komadića popisa za kupovinu i nekih mjera.

Samo sam pisma sačuvao za kasnije pomno čitanje. Sve ostalo bilo je za smeće. S vremena na vrijeme, kako bih ublažio dosadu, gledao sam kroz široke prozore u močvare koje su još bile nezasjenjene, mirne i lijepe na zimskom sunčevom svjetlu. Ručao sam šunku, kruh i pivo i nedugo nakon dva sata pozvao Spider i izašao. Osjećao sam se veoma spokojan i raspoložen, malo ukočen nakon jutra provedenog za stolom, bilo mi je malo dosadno, ali nisam bio nimalo nervozan. Štoviše, svi oni užasi i prikaze iz prvog

posjeta toj kući i močvarama posve su nestali, zajedno s maglama koje su me to kratko vrijeme progutale. Zrak je bio svjež i bistar i ja sam hodao po obodnici kopna na kojem se nalazila kuća Močvara jegulja, povremeno bacao štap psu koji je sretno trčao za njim i donosio mi ga i posve opušten, duboko udisao čist zrak. Čak sam se odvažio do ruševina onoga grobišta, a Spider je jurcala u njega i iz njega, tražeći stvarne ili zamišljene zečeve, povremeno mahnito kopala prednjim šapama i zatim uzbuđeno trčala dalje. Nikoga nismo vidjeli. Na travu nije pala nijedna sjena.

Neko sam vrijeme lutao među starim nadgrobnim pločama i pokušavao dešifrirati neka imena, ali bezuspješno, dok nisam stigao do kutka u kojem je prošli put stajala ona žena u crnom. Na nadgrobnom spomeniku o koji se oslanjala - bio sam prilično siguran da se dobro sjećam - učinilo mi se da uspijevam razabrati prezime Drablow: slova su bila prekrivena naslagom soli koju su, pretpostavljam, godine ružnog zimskog vremena dopuhale s ušća.

U vječ... sje...
...net Drablow
...190...
...i He...
...iel...low
Rođ...

Sjetio sam se da je gospodin Jerome aludirao na neke obiteljske grobnice Drablowovih, koje se više ne koriste, na nekom drugom mjestu osim crkvenog groblja i pretpostavio sam da su ovo grobovi davnih predaka. Ali bilo je posve sigurno da sad ovdje nije bilo ničega i nikoga osim starih kostiju i dok sam stajao uz njih, bio sam posve neuplašen i miran i razmišljao o tom prizoru i mjestu koje mi se ranije učinilo sablasnim, zlokobnim, zlim, ali koje je sad, uvidio sam, bilo tek pomalo melankolično jer je bilo tako ruševno i pusto. Bilo je to mjesto na kojem bi se prije sto ili više godina romantično nastrojeni pjesnici zadržali i nadahnuli sladunjavo tužnim stihovima.

Vratio sam se s psom u kuću jer zrak je već postajao mnogo hladniji, nebo gubilo svjetlo dok je sunce slabilo.

U kući sam skuhao još čaja i razgorio vatre i prije no što sam se ponovno latio onih dosadnih, dosadnih papira, nasumce sam razgledao police za knjige u salonu i odabrao štivo za kasnije te večeri, neki roman Sir Waltera Scotta i svezak pjesama Johna Clarea. Te sam knjige ponio na kat i odložio na ormarić u maloj spavaćoj sobi koju sam odlučio prisvojiti, uglavnom zato što se nalazila u prednjem dijelu kuće, ali nije bila tako velika i hladna kao ostale i stoga će, mislio sam, vjerojatno biti udobnija. S prozora se vidio dio močvare daleko od ušća i, kad bih izvio vrat, linija nasipa Devet života.

Kako sam radio do večeri i smračilo se, upalio sam sve svjetiljke koje sam uspio pronaći, navukao zavjese i donio još ugljena i drva za vatru iz spremišta za ugljen u prigradnji koju sam pronašao s druge strane vrata praonice posuđa.

U kutiji je rasla hrpa papira za smeće, za razliku od malobrojnih zamotuljaka za koje sam smatrao da ih treba pomnije proučiti, i donio sam druge kutije i pune ladice iz drugih prostorija u kući. Ovom bih brzinom trebao biti gotov najviše za dan i pol. Popio sam čašu šerija i pojeo prilično ograničenu, ali ne neukusnu večeru koju sam podijelio sa Spider, a nakon toga, umoran od posla, još sam jednom kratko prošetao vani prije no što zaključam.

Sve je bilo mirno, nije bilo ni najmanjeg povjetarca. Jedva sam čuo i lagano zapljuskivanje vode. Sve su se ptice već davno sakrile za noć. Močvare su bile crne i nijeme, protezale se kilometrima od mene.

Prepričao sam događaje - ili radije, nedogađaje - toga dana u kući Močvara jegulja sa svim pojedinostima koje pamtim kako bih samoga sebe podsjetio da sam bio spokojan i posve nerazdražljiv. I da su oni neobični događaji koji su me ranije tako prestravili i iznervirali bili gotovo zaboravljeni. Ako sam uopće pomislio na njih, bilo je to samo kako bih u mislima slegnuo ramenima. Ništa drugo nije se dogodilo, nije me zadesilo nikakvo zlo. Taj dan i večer bili su jednolični, nezanimljivi, obični. Spider je bila sjajno društvo i bio sam sretan što u toj velikoj, praznoj staroj kući čujem zvuk njezinog tihog disanja, njezino povremeno grebanje ili topot. Ali moj glavni osjećaj bio je taj dosade i određene letargije, u kombinaciji sa željom da dovršim posao i vratim se u London mojoj dragoj Stelli. Sjetio sam se

da sam joj kanio reći da bismo trebali nabaviti psića, što sličnijeg Spider, jednom kad budemo imali vlastitu kuću. I doista, odlučio sam upitati gospodina Samuela Dailyja da mi sačuva jedno štene, ako se Spider ikad okoti.

Radio sam marljivo i usredotočeno i izašao malo na zrak i protegnuo noge. Nekih pola sata nakon što sam otišao na počinak čitao sam *Srce Midlothiana*, s psom smještenim na otirač uz uznožje kreveta. Mislim da sam zaspao samo nekoliko časaka nakon što sam ugasio svjetiljku i spavao sam prilično dubokim snom jer kad sam se najednom probudio - ili bio probuđen - na sekundu ili dvije bio sam ošamućen, nesiguran gdje sam i zašto. Vidio sam da je posve mračno, ali kad su mi se oči priviknule na tamu, opazio sam kako kroz prozor dopire mjesečina jer nisam navukao prilično teške, guste zavjese, a prozor sam ostavio odškrinut. Mjesečina je padala na izvezeni prekrivač na krevetu i na tamni ormar i komodu i zrcalo hladnim, ali lijepim svjetlom i ja sam pomislio da bih mogao ustati i s prozora pogledati močvare i ušća.

Isprva se sve činilo veoma mirnim, veoma nepomičnim, i pitao sam se zašto sam se probudio. Zatim sam ustreptalog srca shvatio da se i Spider probudila i da stoji pred vratima. Svaka dlaka na njezinu tijelu nakostriješila se, uši su joj bile načuljene, rep podignut, čitava je bila napeta, kao spremna skočiti. I tiho je režala iz dubine grla. Uspravio sam se u krevetu paraliziran, zaleđen, svjestan samo psa i naježenosti moje vlastite kože i nečeg što se najednom činilo drugačijom tišinom, zlokobnom i strašnom. Zatim sam negdje iz dubine kuće - ali negdje ne veoma daleko od sobe u kojoj sam se nalazio - čuo neki zvuk. Bio je to slab zvuk i ma koliko sam naprezao uši, nisam uspio razabrati što je to točno bilo. Bio je to zvuk nalik pravilnom ali isprekidanom udaranju ili štropotu. Ništa se drugo nije dogodilo. Nisu se čuli koraci, nisu škripale podne daske, zrak je bio posve miran, vjetar nije hućao kroz prozor. Samo se taj prigušeni zvuk nastavio i kuja je i nadalje ostala stajati, nakostriješena pred vratima, sad stavljajući njušku uz prorez na dnu i njuškajući uz njega, sad odmićući od vrata, nakošene glave i osluškujući, jednako kao ja. I svako toliko, ponovno bi zarežala.

Na kraju sam, valjda zato što se ništa drugo nije dogodilo i što sam imao psa kojeg ću povesti sa sobom, uspio ustati iz kreveta,

iako sam bio potresen i srce mi neugodno brzo lupalo u grudima. Ali trebalo mi je neko vrijeme da smognem dovoljno hrabrosti kako bih otvorio vrata spavaće sobe i izašao u mračni hodnik. Čim sam to učinio, Spider je pojurila ispred mene i čuo sam njezino tapkanje, pozorno njuškanje kod svakih zatvorenih vrata, tiho režanje i gundanje u dnu grla.

Nakon nekog vremena, ponovno sam začuo onaj neobičan zvuk. Činilo se da dolazi negdje iz dubine hodnika s moje lijeve strane. Ali bio je tih i još ga nije bilo moguće identificirati. Veoma oprezno, osluškujući, jedva dišući, odvažio sam se na nekoliko koraka u tom smjeru. Spider je išla ispred mene. Hodnik je vodio do još samo tri sobe na obje strane i ja sam ih, iznova skupljajući hrabrost, otvorio jednu po jednu i u svaku zavirio. Ništa, samo teško, staro pokućstvo i prazni, nenamješteni kreveti i, u sobama u dnu kuće, mjesečina. Ispod mene u prizemlju kuće, tišina, ustalasana, prekrivajuća, gotovo opipljiva tišina, i pljesniva tama, gusta kao filc.

Tad sam stigao do vrata na samome kraju hodnika. Spider je bila ispred mene i njezino se tijelo ukočilo dok je njuškala ispod njih, njezino režanje postalo glasnije. Stavio sam ruku na njezinu ogrlicu, pomilovao je po kratkoj, gruboj dlaci, koliko kako bih nju umirio, toliko i kako bih umirio samoga sebe. Osjećao sam napetost u njezinim udovima i tijelu, jednaku mojoj vlastitoj.

Ovo su bila ona vrata bez ključanice koja pri prvom posjetu kući Močvara jegulja nisam uspio otvoriti. Nisam imao pojma što je iza njih. Osim onog zvuka. Dopirao je iz unutrašnjosti te prostorije, ne naročito glasan, ali nadohvat ruke, s druge strane te jedne jedine drvene pregrade. Bio je to zvuk nečega što je lagano i ritmično udaralo o pod, neki poznat zvuk, a ipak takav koji nisam mogao točno smjestiti, zvuk koji kao da je pripadao mojoj prošlosti, budio stara, napola zaboravljena sjećanja i asocijacije duboko u meni, zvuk zbog kojeg se ni na jednom drugom mjestu ne bih preplašio nego bih ga, pomislio sam, smatrao neobično utješnim, prijateljskim.

Ali uz moje noge kujica Spider počela je cviliti, tiho, žalobno, preplašeno, i malo se odmaknula od vrata i priljubila uz moje noge. Grlo mi se stisnulo i osušilo i zadrhtao sam. U toj je prostoriji bilo nešto, a ja nisam mogao doći do toga, niti bih se usudio i da sam mogao. Samom sam sebi rekao da je riječ o štakoru ili zarobljenoj

ptici koja je pala kroz dimnjak u ognjište i sad ne može van. Ali taj zvuk nije bio zvuk nekog malog, uspaničarenog stvorenja. Tup tup. Stanka. Tup tup. Stanka. Tup tup. Tup tup. Tup tup.

Mislim da bih stajao ondje, onako zbunjen i prestravljen, čitavu noć ili da bih dao petama vjetra, zajedno s psom, i pobjegao iz kuće, da nisam čuo još jedan, tihi zvuk. Dopirao je iza mene, ne tik iza mojih leđa, nego iz prednjeg dijela kuće. Okrenuo sam se od onih zatvorenih vrata i nesigurno vratio do svoje sobe pipkajući po zidu, vođen zrakom mjesečine koja je sezala u tamu hodnika. Kujica je bila pola koraka ispred mene.

U sobi nije bilo ničega, krevet je bio kakav sam ostavio, ništa nije bilo pomaknuto; tad sam shvatio da ti zvukovi ne dopiru iz unutrašnjosti prostorije nego izvana, s druge strane prozora. Podigao sam ga koliko je okvir dopuštao i pogledao van. Močvare, srebrnosive i prazne, voda ušća, glatka kao zrcalo s punim mjesecom koji leži preokrenut na njoj. Ništa. Nitko. Osim, kao val iz daljine, iz velike daljine, tako da sam se napola zapitao ne proživljavam li ponovno to sjećanje, krik, krik nekog djeteta. Ali ne. Jedva zamjetan povjetarac pomutio je površinu vode, mreškajući je, i suho prošao kroz trsku i dalje. Ništa više.

Osjetio sam nešto toplo uz gležanj i kad sam spustio pogled, opazio sam da Spider stoji tik uz mene i nježno mi liže kožu. Kad sam je pomilovao, shvatio sam da je ponovno mirna, opuštena tijela, spuštenih ušiju. Osluhnuo sam. U kući se nije čuo nikakav zvuk. Nakon nekog vremena, vratio sam se hodnikom do onih zatvorenih vrata. Spider je posve sretno pošla sa mnom i poslušno stajala ispred vrata, možda čekajući da se otvore. Priljubio sam glavu uz drvo. Ništa. Apsolutna tišina. Spustio sam ruku na kvaku, oklijevao osjetivši kako mi srce ponovno brzo lupa, ali sam nekoliko puta duboko udahnuo i pritisnuo kvaku. Vrata se nisu dala otvoriti, iako je drmanje odjekivalo u sobi s druge strane, kao da na podu nema saga. Pokušao sam ponovno i lagano gurnuo vrata ramenom. Nisu popuštala.

Na kraju sam se vratio u krevet. Pročitao sam još dva poglavlja Scottova romana, iako ne shvaćajući im u cijelosti značenje, i zatim ugasio svjetiljku. Spider se ponovno smjestila na otirač. Bilo je malo iza dva sata ujutro.

Dugo mi je trebalo da zaspem.

Prvo što sam sutradan ujutro primijetio bila je promjena vremena. Čim sam se probudio, malo prije sedam sati, osjetio sam da je zrak vlažan i znatno hladniji, a kad sam pogledao kroz prozor, jedva sam primijetio razliku između kopna i vode, vode i neba, sve je bilo jednako sivo, s gustim oblacima nisko iznad močvare i kišicom koja je sipila. Dan nije bio takav da čovjeka oraspoloži i ja sam se nakon prethodne noći osjećao umoran i nervozan. Ali Spider je otkaskala stubama dovoljno revno i veselo i ja sam ubrzo ponovno zapalio vatru i naložio kotao, okupao se i doručkovao i počeo osjećati kao svakog drugog dana. Čak sam se vratio na kat i hodnikom do vrata one zaključane sobe, ali iznutra nije dopirao nikakav neobičan zvuk, ništa se nije čulo.

U devet sati sam izašao, sjeo na bicikl i žustro se odvezao preko nasipa i seoskim cestama natrag do Crythina, sa Spider koja je skakutala iza mene i svako toliko skretala kako bi načas prekopala po nekom jarku ili potrčala za nekim stvorenjem koje bi prhnulo preko polja.

Gostioničareva supruga napunila mi je košaru obiljem hrane, a dodatnu sam kupio u trgovini. S njih oboje i s gospodinom Jeromeom, kojeg sam susreo u jednoj sporednoj ulici, kratko sam i šaljivo porazgovarao i nisam ni rječju spomenuo svoj posao u kući Močvara jegulja. Dnevno svjetlo, čak i onako vlažno i turobno kakvo je bilo, ulilo mi je novu hrabrost i odlučnost i rastjeralo nujnost noći. Štoviše, dobio sam nježno pismo od Stelle, puno ugodnih izjava žaljenja zbog moje odsutnosti i ponosa zbog moje nove odgovornosti, i s tim pismom koje me je grijalo u unutarnjem džepu vozio sam se biciklom natrag prema močvarama i kući, zviždeći putem.

Iako još nije bilo vrijeme ručka, morao sam upaliti većinu svjetiljaka u kući jer je dnevnog svjetla bilo sve manje i bilo je preslabo za rad, čak i tik ispred prozora. Pogledavši van, vidio sam da su oblaci i sipulja gušći tako da se jedva vidjelo iza trave koja se protezala do rubova vode, a kako se počelo približavati poslijepodne, oblaci i sipulja spojili su se u maglu. Tad mi se hrabrost počela malo

kolebati i odlučio sam da bih se mogao spakirati i vratiti u udobnost grada. Prišao sam ulaznim vratima i izašao. Vlaga mi se odmah priljepila uz lice i odjeću kao fina paučina. Sad je puhao jači vjetar, šibao s ušća i svojom mi hladnoćom prolazio kroz kosti. Spider je otrčala metar ili dva i zatim zastala i pogledala me, nesigurna, ne želeći daleko hodati po tako turobnom vremenu. Nisam vidio ruševinu ni zidove starog groblja na drugoj strani polja, niski oblaci i magla posve su ih izbrisali. Nisam vidio ni stazu nasipa, ne samo zbog toga, nego i zato što ju je plima sad posve prekrila. Ipak se nisam mogao vratiti u Crythin Gifford.

Zazviždao sam kujici koja je odmah sretno došla i vratio se papirima gospođe Drablow. Dosad sam pronašao samo jedan tanki zamotuljak dokumenata i pisama koji je izgledao zanimljivo i odlučio sam da ću ih za razonodu pročitati te večeri nakon objeda. Dotad sam raščistio još nekoliko hrpa smeća i razveselio me pogled na nekoliko sad praznih kutija i ladica, iako me u očaj bacao onaj na one koje su još ostale pune i nepročešljane.

Prvi zamotuljak pisama, povezanih uskom ljubičastom vrpcom, bio je napisan istim rukopisom, između jedne veljače otprije šezdeset godina i ljeta naredne godine. Najprije su bila slana iz vlastelinskog dvorca u jednom selu kojeg sam se s karte sjećao tridesetak kilometara udaljenog od Crythin Gifforda, a kasnije iz neke lovačke kuće na selu iza Edinburgha u Škotskoj. Sva su bila naslovljena »Moja draga« ili »Najdraža Alice« i većinom potpisana s »J«, ali ponegdje s »Jennet«. Bila su to kratka pisma, napisana izravnim, prilično prostodušnim stilom, a priča koju su pričala bila je dirljiva i ne naročito neobična. Autorica, mlada žena i očito rođakinja gospođe Drablow, bila je neudata, a trudna. Isprva je još živjela kod kuće s roditeljima; kasnije su je otpravili na selo. Otac djeteta jedva da se igdje spominje, osim s nekoliko »P«. »P se neće vratiti ovamo.« I: »Mislim da su P poslali u inozemstvo.« U Škotskoj je rodila sina i o njemu je odmah pisala s očajničkom, snažnom ljubavlju. Pisma su na nekoliko mjeseci prestala, ali kad su ponovno počela stizati, isprva su bila u gorućem bijesu i prosvjedu, a kasnije u mirnom, rezigniranom ogorčenju. Na nju su izvršili pritisak da dijete dade na

usvojenje; odbila je, uporno ponavljajući da ih nitko »nikad neće razdvojiti«.

»On je moj. Zašto ne bih imala što je moje? Neće otići neznancima. Ubit ću nas oboje prije no što dopustim da ode.«

Zatim se ton promijenio.

»Što drugo mogu učiniti? Posve sam bespomoćna. Ako ga morate imati ti i M, manje ću patiti.« I ponovno, »Valjda mora biti tako.«

Ali na kraju zadnjega pisma, sve je bilo napisano veoma sitnim, stisnutim rukopisom: »Volite ga, brinite o njemu kao da je vaš vlastiti. Ali on je moj, moj, nikad ne može biti vaš. Oh, oprostite mi. Mislim da će mi srce prepući. J.«

U tom istom zamotuljku nalazio se i jednostavan dokument koji je sastavio neki odvjetnik, a koji izjavljuje da je Nathaniel Preston, malodobni sin Jennet Humfrye, usvojenjem postao dijete Morgana Thomasa Drablowa iz kuće Močvara jegulja, Crythin Gifford, i njegove supruge Alice. Uz njega su bila pripojena tri druga dokumenta. Prvi je bio preporuka lady M - iz Hyde Park Gatea - za dadilju po imenu Rose Judd.

Pročitao sam ih i odložio, i tek što nisam otvorio sljedeći, presavinuti papir, kad sam najednom naglo podigao glavu, prenut u sadašnjost nekim zvukom.

Spider je bila uz vrata, režući jednako tiho i duboko kao prethodne noći. Pogledao sam je i vidio da se nakostriješila. Načas sam samo sjedio, previše prestravljen da bih se pomaknuo. Zatim sam se sjetio svoje odluke da potražim duhove kuće Močvara jegulja i suočim se s njima, jer bio sam siguran - ili sam barem u to bio siguran u satima dnevnoga svjetla - da što više budem bježao od tih stvari, to će me više pratiti (i mene i psa za mojim petama) i to više uznemiravati. I zato sam odložio papire, ustao i brzo otišao otvoriti vrata malenog salona u kojem sam sjedio.

Spider je odmah izjurila iz sobe kao za zecom i krenula ka stubištu, još uvijek režeći. Čuo sam je kako brza hodnikom na katu i zaustavlja se. Došla je do one zaključane sobe i čak i iz prizemlja ponovno sam čuo one neobične, tihe, ritmičke zvukove - tup tup, stanka, tup tup, stanka, tup tup...

Odlučan provaliti budem li mogao i vidjeti kakva je to buka i tko je proizvodi, otišao sam u kuhinju i praonicu posuđa u potragu za čvrstim čekićem ili dljetom, ili nekim drugom alatom kojom bih mogao provaliti vrata. Ali ništa ne pronašavši i sjetivši se da je u prigradnji u kojoj je pohranjeno gorivo sjekira za drva, otvorio sam stražnja vrata i ponijevši sa sobom svjetiljku, izašao van.

U zraku se još uvijek osjećala magla i vlaga od sipulje, iako nimalo nalik onoj gustoj, kovitlavoj magli one noći kad sam prešao preko nasipa. No bilo je mračno kao u rogu: na nebu nije bilo ni mjeseca ni zvijezda i ja sam teturao putem prema spremištu iako sam u ruci nosio svjetiljku.

Kad sam pronašao sjekiru i vraćao se natrag u kuću, čuo sam taj zvuk i čuvši ga tako blizu da mi se učinilo da je samo nekoliko metara od kuće, okrenuo sam se i umjesto da nastavim dalje, brzo sam prišao ulaznim vratima očekujući da ću pozdraviti nekog posjetioca.

Kad sam izašao na šljunak, uperio sam svjetiljku u tamu u smjeru staze na nasipu. Odatle je dopiralo klopotanje kopita ponija i štropot i škripa lake kočije. Ali ništa nisam vidio. Vrisnuo sam shvativši. Nema posjetioca - barem ne nekog stvarnog, ljudskog posjetioca - ne dolazi Keckwick. Ona je buka sad počela dopirati iz drugog smjera kad su poni i kočija napustili nasip i zaputili se kroz otvorenu močvaru.

Stajao sam stravično preplašen načulivši uši u mračnu, magličastu daljinu ne bih li otkrio ikakvu razliku između ovog zvuka i onoga pravih kola. Ali nije je bilo. Da sam mogao pobjeći odande, vidjeti kamo idem, zacijelo bih mogao stići do tih kola, popeti se na njih, zatražiti objašnjenje od vozača. Ovako kako je bilo, nisam mogao ništa osim stajati, stajati nepomičan i ukočen kao stup, zaleđen od straha, a ipak u nutrini u kovitlacu tjeskobe i umišljaja i reakcija.

Tad sam shvatio da se i pas spustio i da stoji pokraj mene na šljunku, posve nepomična tijela, podignutih ušiju, okrenut ka močvari i izvoru tog zvuka. Ona kočija se sad udaljavala, buka njezinih kotača postala je prigušena i zatim se čuo zvuk zapljuskivanja vode i bućkanja blata, zvuk ponija koji užasnuto tone. Događalo se, čitava ta stvar bila je uhvaćena u živi pijesak i tonula, tonula, uslijedio je

strašan trenutak kad su se vode počele zatvarati oko nje i kloketati, a zatim, povrh svega toga, i povrh njištanja i koprcanja ponija, onaj dječji krik koji je rastao i rastao do užasnog vriska i zatim polako bio ugušen i zatopljen; i na kraju, tišina.

Nakon toga ništa, osim zapljuskivanja i vrtloženja vode u daljini. Čitavo moje tijelo se treslo, usta su mi bila suha, dlanovi me boljeli na mjestima na kojima sam u njih zario nokte dok sam bespomoćno stajao i slušao kako se taj strašan slijed zvukova ponavlja, kao što će se u mojoj glavi ponoviti tisuću puta nakon toga.

Da onaj poni i kola i dijete koje vrišti nisu stvarni nisam ni najmanje sumnjao, i da se nisu netom posljednji put odvezli u močvaru i nestali u varavom živom pijesku stotinu metara od mene u tami, u to sam sad bio siguran. Ali bio sam jednako siguran da se jednom, tko zna koliko davno, ali jednog stvarnog dana, ta grozna stvar uistinu dogodila, ovdje u Močvari jegulja. Poni i kočija i onaj tko ju je vozio, zajedno s djetetom putnikom, u nekoliko su trenutaka bili progutani i utopili se. Na samu tu pomisao, a kamoli na ovo sablasno ponavljanje čitavog tog događaja, bio sam utučeniji no što sam mogao podnijeti. Stajao sam i drhturio, tresući se od magle i noćnog vjetra i od znoja koji mi se brzo hladio na tijelu.

A onda je nakostriješene dlake, budnih očiju, kujica Spider ustuknula nekoliko koraka unatrag, napola podigla prednje šape s tla i počela zavijati, glasno, dugo, bolno zavijati tako da ti srce stane.

Na kraju sam je morao podignuti u naručje i unijeti u kuću - nije se željela pomaknuti ni odazvati ikakvom pozivu. Tijelo joj je bilo ukočeno u mojim rukama i očito je bila potresena, a kad sam je spustio na pod u hodniku, priljubila se uz moje noge.

Na neki neobičan način, njezina me je uplašenost uvjerila da moram sačuvati nadzor nad sobom, onako kako se majka osjeća obveznom junački se držati kako bi umirila preplašeno dijete. Spider je bila samo pas, ali ja sam se svejedno osjećao obaveznim umiriti je i ohrabriti i to čineći, uspio sam se i sam smiriti i prikupiti malo unutarnje snage. No nakon nekoliko trenutaka dopuštanja da je milujem i mazim rukom, kujica se oslobodila i ponovno na oprezu i režući zaputila prema stubama. Brzo sam je slijedio, paleći svako svjetlo na koje sam putem naišao. Kao što sam očekivao, krenula je ka onom hodniku na čijem su kraju bila ona zaključana vrata i već

sam čuo one zvukove, ono izluđujuće poznato lupkanje koje me je mučilo jer ga još nisam uspio identificirati.

Zadihano sam dotrčao do ugla i srce kao da mi je divljački skakalo u grudima. Ali, ako sam se dotad bojao onoga što se u ovoj kući dogodilo, kad sam stigao do kraja kratkog hodnika i vidio što sam sad vidio, moj strah dosegao je novu visinu dok načas nisam pomislio da ću umrijeti od njega, da umirem, jer nisam mogao pojmiti da bi itko mogao podnijeti takve šokove i prepasti i ostati živ, a kamoli zdravog razuma.

Vrata prostorije iz koje su dopirali oni zvukovi, vrata koja su bila sigurno zaključana tako da ih nisam uspio provaliti, vrata kojima nije moglo biti ključa - ta su vrata sad stajala otvorena.

Iza njih se nalazila prostorija u posvemašnjoj tami, osim prvih metar ili dva neposredno na ulazu, gdje je slabo svjetlo žarulje na odmorištu padalo na neki sjajni, smeđi pokrov na podu. Iznutra se čuo i onaj zvuk - sad glasniji jer su vrata bila otvorena - i kujica koja je uznemireno tapkala naokolo, njuškajući i njušeći.

Ne znam koliko sam dugo stajao ondje u strahu i drhteći i u stravičnoj smetenosti. Izgubio sam svaki pojam vremena i obične stvarnosti. Glavom mi je vladala mahnita zbrka polumisli i osjećaja, vizija duhova i stvarnih uljeza od krvi i mesa, pomisli na ubojstva i nasilje, i svakojakih neobičnih, izopačenih strahova. A čitavo to vrijeme vrata su ostala širom otvorena i ljuljanje se nastavilo. Ljuljanje. Da. Pribrao sam se jer sam najzad shvatio kakav je to bio zvuk u sobi - ili barem na što me je podsjećao. Bio je to zvuk drvenog postolja stolca za ljuljanje moje dadilje, dok je sjedila pokraj mene svake večeri kad bih otišao spavati kao dječčić, i ljuljala se, ljuljala. Ponekad bi, kad sam bio bolestan i u vrućici, ili kad bih se probudio iz tjeskobe neke noćne more, ona ili moja majka došle, podigle me iz kreveta i sjele sa mnom u taj isti stolac te me držale u naručju i ljuljale dok se ne bih umirio i ponovno zaspao. Zvuk koji sam čuo bio je zvuk kojeg pamtim iz davne prošlosti, iz vremena prije no što sam išta drugo jasno zapamtio. Bio je to zvuk koji znači ugodu i sigurnost, mir i ohrabrenje, pravilan, ritmički zvuk na kraju dana koji bi me uljuljkao u san i snove, zvuk koji je značio da je u blizini jedna od dvije osobe na svijetu s kojima sam bio najprisniji i najviše ih volio. I zato je, dok sam stajao na onom mračnom hodniku

i slušao, taj zvuk počeo i sad jednako djelovati na mene dok me nije hipnotizirao u stanje pospanosti i želje za počinom, moji strahovi i napetost koji su u meni izazvali počeli su nestajati, disao sam polako i sve dublje i osjetio kako mi udovima struji toplina. Imao sam osjećaj da mi se ništa ne može približiti kako bi mi naudilo ili me preplašilo jer u blizini imam zaštitnika i čuvara. I, doista, možda sam imao, možda je doista istina sve što sam ikad saznao i vjerovao u dječjoj sobi o neviđenim božanskim duhovima koji nas okružuju, brane i čuvaju; ili su možda samo moja sjećanja izazvana zvukom ljuljanja bila tako pozitivna i tako snažna da su nadvladala i posve rastjerala sve što je bilo zlokobno i zabrinjavajuće, zlo i poremećeno.

Štogaod bilo, znao sam da sad imam dovoljno hrabrosti da uđem u tu sobu i suočim se sa svime što bi me ondje moglo čekati i zato sam ušao, prije no što se pokolebam i moji se strahovi vrate, ušao sam najodlučnije, najodvažnije i najnepokolebljivije što sam mogao. To učinivši, podigao sam ruku do prekidača za svjetlo na zidu, ali kad sam ga pritisnuo, ništa nije zasvijetlilo i uperivši svoju svjetiljku u strop, vidio sam da u grlu nema žarulje. No zraka moje svjetiljke bila je prilično jaka i dala mi dovoljno svjetla za moju nakanu, a sad, kad sam ušao u sobu, Spider je tiho zacviljela u jednom kutu, ali mi nije prišla. Veoma polako i oprezno osvrnuo sam se po prostoriji.

Bila je to gotovo ona soba koje sam se netom sjetio, soba kojoj pripada zvuk koji sam prepoznao. Bila je to dječja soba. U jednom se kutu nalazio krevet, onakav isti niski, uski, drveni krevet u kakvom sam i sam nekoć spavao, a pokraj njega, okrenut prema otvorenom kaminu, stajao je stolac za ljuljanje koji je također bio isti ili veoma sličan onome u mojoj dječjoj sobi, visok stolac s niskim sjedalom i naslonom nalik ljestvama od tamna drveta - možda brijesta, i sa širokim, pohabanim, zaobljenim postoljem. Dok sam promatrao, zurio dok više nisam mogao jače zuriti, lagano se njihao, sve sporije i sporije, na način kako se svaki takav stolac njiše još neko vrijeme nakon što netko ustane s njega.

Ali ondje nije bilo nikog. Soba je bila prazna. Svatko tko je upravo ustao sa stolca morao bi izaći na hodnik i naići na mene, ja bih se morao skloniti u stranu da ta osoba prođe.

Brzo sam uperio svjetiljku po čitavom zidu. Ugledao sam stup dimnjaka i kamin, zatvoren prozor s navučenim zasunom i dvije

drvene rešetke preko njega, kakav imaju sve dječje sobe kako djeca ne bi pala kroz prozor; drugih vrata nije bilo.

Malo pomalo, stolac se sve manje njihao dok njihanje nije postalo tako nezatno da sam ga jedva čuo ili vidio. Zatim je prestalo i uslijedila je apsolutna tišina.

Dječja soba bila je posve namještena i opremljena i tako uredna da se činilo da je njezin stanovnik otišao samo na noć ili dvije ili jednostavno u šetnju, nije bilo nimalo onog osjećaja vlage, pustoši, neživota kao u svim drugim prostorijama u kući Močvara jegulja. Pomno i oprezno, gotovo susprežući dah, istražio sam je. Pogledao sam krevet, pospremljen i s plahtama i jastucima, dekama i prekrivačem. Pokraj njega se nalazio stolić, a na stoliću mali drveni konj i noćna svjetiljka s napola dogorjelom svijećom, još uvijek na mjestu i s vodom u držaču. U komodi i ormaru bila je odjeća, donje rublje, dnevna odjeća, svečana odjeća, odjeća za igru, odjeća za dječaćića od šest ili sedam godina, lijepa, kvalitetna odjeća nalik onoj kakvu su moji vlastiti roditelji nosili kao djeca na službenim fotografijama koje još uvijek imamo po kući, u stilu otprije šezdeset ili više godina.

A bilo je i dječjih igračaka, veoma mnogo igračaka i sve su bile krajnje pomno i uredno složene i očuvane. Nizovi olovnih vojnika, poredani u pukovnije, i na velikoj dasci farma s obojenim štagljima i ogradama, kupčićima sijena i malim drvenim klipovima kukuruza. Maketa broda s jarbolima i platnenim jedrima, malo požutjelim od starosti, i bič s kožnim švigirom pokraj ulaštenog zvrka. Igre ludo i halma, dama i šah, slagalice sa seoskim prizorima i slikama cirkusa i »Raleighovim dječaćištvom« i u jednoj maloj drvenoj škrinji majmun od kože i vunena mačka sa četiri mačića, krzneni medo i ćelava lutka porculanske glave u mornarskom odijelu. Dijete je imalo boje i kistove i bočice tinte u boji i knjigu pjesmica i drugu grčkih priča i Bibliju i molitvenik, kockice i dva kompleta igraćih karata, minijaturnu trubu i oslikanu glazbenu kutiju iz Švicarske i kositrenog Crnog Samba s rukama i nogama na preklapanje.

Uzeo sam te stvari u ruku, pogladio ih, čak ih omirisao. Mora da su bile ovdje pola stoljeća, a ipak kao da se netko njima igrao netom ovo poslijepodne i večeras ih spremio. Sad se nisam bojao. Bio sam zbunjen. Osjećao sam se čudno, kao da nisam ja, kretao sam se kao

u snu. Ali barem načas ovdje nije bilo ničeg što će me preplašiti ili mi nauditi, samo praznina, otvorena vrata, uredno pospremljen krevet i neobično ozračje tuge, nečeg izgubljenog, nečeg što nedostaje, tako da sam i sam osjetio neki očaj, tugu u srcu. Kako to mogu objasniti? Ne mogu. Ali sjećam se tog osjećaja onako kako sam ga oćutio.

Kujica je sad mirno sjedila na otiraću pokraj dječjeg kreveta i na kraju, zato što sam sve proučio, a ništa nisam mogao objasniti, i zato što više nisam mogao ostati u toj tužnoj atmosferi, izašao sam još jednom se osvrnuvši po prostoriji i zatvarajući vrata iza svojih leđa.

Nije bilo kasno, ali nije mi preostalo snage da nastavim s ćitanjem dokumenata gospođe Drablow, osjećao sam se iscijeđen, iznuren od svih onih osjećaja koji su se salili u mene i zatim ponovno izlili, ostavljajući me kao nešto što je more na kraju oluje izbacilo na mirnu plažu.

Napravio sam si napitak od vruće vode i brandyja i obišao kuću, zapreo vatre i zaključao vrata prije no što sam otišao u krevet, ćitati Sir Waltera Scotta.

Netom prije nego što sam to ućinio, spustio sam se prolazom do dječje sobe. Vrata su još uvijek bila zatvorena kako sam ih ostavio. Osluškivao sam, ali iznutra se nije ćuo nikakav zvuk. Nisam ponovno uznemirio tišinu i prazninu, nego sam se tiho vratio do svoje sobe u prednjem dijelu kuće.

ZAZVIŽDI I JA ĆU TI DOĆI

Tijekom noći digao se vjetar. Dok sam ležao i čitao, postao sam svjestan sve jačih zapuha koji su svako toliko lupali o prozore. Ali kad sam se naglo probudio u ranim satima, silina vjetra znatno se povećala. Kuća je bila kao brod na moru šiban olujom koja s rikom nadire preko otvorene močvare. Prozori su svuda štropotali i niz dimnjake kuće čulo se zavijanje i zviždanje kroz svaku pukotinu i procijep.

Isprva sam se prepao. Zatim sam, nepomično ležeći, polako se pribraivši razmišljao o tome koliko je dugo kuća Močvara jegulja stajala ondje, postojana kao svjetionik, posve sama i izložena, i zimu za zimom trpila udare oluja i jakih kiša i susnježicu i sitne kapljice. Mala je vjerojatnost da će je noćasnji vjetar otpuhati. A zatim su se u meni ponovno probudila ona sjećanja iz djetinjstva i nostalgичno sam razmišljao o svim onim noćima kad sam ležao u toplini i udobnoj sigurnosti svog kreveta u dječjoj sobi na vrhu naše obiteljske kuće u Sussexu, slušajući kako vjetar bjesni naokolo kao lav, zavija na vratima i lupa po prozorima, ali nemoćan dosegnuti me. Udobno sam se smjestio i utonuo u ono ugodno stanje nalik transu, negdje između sna i budnosti, jasno se prisjećajući prošlosti i svega što sam tad osjećao, dok nisam imao osjećaj da sam ponovno dječčaćić.

Tad je odnekud, iz te urlikave tame, do mojih ušiju stigao vrisak i katapultirao me natrag u sadašnji trenutak, rastjerujući svaki spokoj.

Pomno sam osluškivao. Ništa. Graja vjetra kao vile narikače i lupanje i štropot prozora u starom, klimavom okviru. Zatim da, ponovno, vrisak, onaj poznati vrisak očaja i straha, vrisak djeteta koje vapi upomoć negdje u močvari.

Nije bilo djeteta. Znao sam to. Kako bi ga moglo biti? A ipak, kako sam mogao ležati ondje i neobazirati se čak ni na vapaj nekog davno umrlog duha?

- Počivaj u miru - pomislio sam, ali ovaj jadničak nije, nije mogao.

Nakon nekoliko trenutaka sam ustao. Spustit ću se u kuhinju i napraviti si piće, razgorjeti malo vatru i sjesti pokraj nje nastojeći, nastojeći isključiti onaj glas koji doziva, a za koji ne mogu ništa učiniti i nitko nije mogao išta učiniti već... koliko godina?

Kad sam izašao na odmorište s kujicom Spider odmah za petama, dvije su se stvari dogodile odjednom. Imao sam dojam da je netko netom, sekundu ranije prošao pokraj mene na putu s vrha stubišta prema jednoj od drugih prostorija i, kako je ogroman zapuh vjetra pogodio kuću tako da se umalo zaljuljala od udara, svjetla su se ugasila. Nisam se potrudio uzeti svoju svjetiljku sa stolića pokraj kreveta i sad sam stajao u mrklome mraku, načas nesiguran gdje sam.

A ona osoba koja je prošla i koja je sad u kući sa mnom? Nikoga nisam vidio, ništa osjetio. Nije bilo nikakve kretnje, nijedan se rukav nije okrznuo o moj, zrak ničime uskomešao, nisam čuo ni korak. Jednostavno sam imao apsolutno siguran osjećaj da je netko netom prošao blizu mene i otišao hodnikom. Onim kratkim uskim hodnikom koji je vodio do dječje sobe, vrata koje su najprije bila čvrsto zaključana, a zatim se neobjašnjivo otvorila.

Načas sam doista počeo pomišljati da u ovoj kući uistinu netko živi - neko drugo ljudsko biće - osoba koja se skriva u toj tajanstvenoj dječjoj sobi i izlazi noću po hranu i piće i malo udahnuti svježeg zraka. Možda je to ona žena u crnom? Je li gospođa Drablow štitila neku povučenu staru sestru ili sluškinju, je li iza sebe ostavila neku ludu prijateljicu za koju nitko nije znao? Moj je mozak satkao svakojake divlje, nesuvisle fantazije dok sam očajnički pokušavao dati neko razumno objašnjenje prisutnosti koje sam bio tako bolno svjestan. Ali onda su prestale. U kući Močvara jegulja nema drugog živog stanovnika osim mene i psa Samuela Dailyja. Štogod se kretalo ovuda, koga god sam vidio, i čuo kako se ljulja, i tko je baš sad prošao pokraj mene, otvorio zaključana vrata, taj netko nije bio »stvaran«. Ne. Ali što je bilo »stvarno«? U tom trenutku počeo sam sumnjati u svoju vlastitu stvarnost.

Prvo što sam morao imati bilo je svjetlo i ja sam naslijepo tapkajući u mraku otišao do svog kreveta, posegnuo preko njega i najзад napipao svjetiljku, odmaknuo se jedan korak, spotaknuo preko psa koji mi je bio za petama i ispustio svjetiljku. Zavrtjela se po

podu i s treskom i zvukom stakla koje se razbija zaustavila negdje pokraj prozora. Opsovao sam, ali sam je puzeći na dlanovima i koljenima uspio ponovno pronaći i pritisnuti prekidač. Svjetlo se nije upalilo. Svjetiljka je bila razbijena.

Načas sam bio na rubu suza od očaja i straha, frustracije i napetosti, kao nikad od djetinjstva. Ali umjesto da se rasplačem, u naletu silovitog bijesa udario sam šakama o daske na podu, dok mi nisu počele bolno pulsirati.

Spider me je vratila pameti malo mi počevši ruku i zatim polizavši dlan koji sam ispružio prema njoj. Zajedno smo sjedili na podu i ja sam prigrlio njezino toplo tijelo uz svoje, sretan što je sa mnom, duboko postuđen samoga sebe, smireniji i osjećajući olakšanje, dok je vjetar tutnjao i hućao, i ponovno sam, uvijek iznova čuo strašan vrisak onoga djeteta koji su zapusi vjetra nosili prema meni.

Neću ponovno zaspati, u to sam bio siguran, ali nisam se usudio ni spustiti stubama u tom mrklom mraku, okružen bukom oluje, obeshrabren svijeću o prisutnosti one druge osobe. Svjetiljka mi je bila razbijena. Moram imati svijeću, bilo kakvo svjetlo, ma koliko slabo i krhko, da mi bude društvo. U blizini je bila jedna svijeća. Vidio sam je ranije, na stolu pokraj malog kreveta u dječjoj sobi.

Veoma dugo nisam mogao smoći dovoljno hrabrosti da naslijepo otapkam onim kratkim prolazom do prostorije za koju sam shvatio da je na neki način i središte i izvor svih neobičnih događaja u kući. Nisam bio svjestan ničega osim svojih vlastitih strahova, bio sam nesposoban za odlučno, suvislo razmišljanje, a još manje za djelovanje. Ali malo pomalo sam sam otkrio istinu one prastine da čovjek ne može zauvijek ostati u stanju aktivne prestravljenosti. Ili će taj osjećaj jačati dok ga, pobuđujući sve strašnije događaje i bojazni, toliko ne obuzme da pobjegne ili poludi; ili će malo pomalo postati sve manje uzrujan i sve više pribran.

Vjetar je i nadalje zavijao preko močvara i lupao o kuću, ali to je, na kraju krajeva, bio prirodan zvuk i takav koji sam mogao prepoznati i podnijeti jer mi ni na koji način nije mogao nauditi. A tama se nije rasvijetlila niti će to još nekoliko sati, ali u jednostavnom stanju same tame nema ničeg što bi čovjeka preplašilo imalo više no što ga plaši zvuk olujnog vjetra. Ništa se drugo nije dogodilo. Svaki

osjećaj prisutnosti druge osobe iščezao je, slabašni dječji vriskovi napokon su utihnuli, a iz dječje sobe na kraju hodnika nije se čuo ni najtiši zvuk stolca koji se ljulja ni bilo kakvog drugog kretanja. Molio sam se, dok sam čučao na podu s psom priljubljenim uz mene, molio se da ono što me je uznemirilo i što je u kući bude potjerano ili da se barem ja dovoljno priberem da se suočim s time i nadvladam ga.

Sad, kad sam nesigurno ustao, osjećajući bol i ukočenost u svim udovima, jer toliko mi je napeto bilo tijelo, najzad sam se osjećao sposobnim pokrenuti, iako mi je iz dubine srca laknulo što je, koliko sam vidio, barem zasad najgore s čime se moram uhvatiti u koštac moje putovanje naslijepo hodnikom do dječje sobe, u potrazi za svijećom.

To sam putovanje obavio veoma polako i sa sve većom zebnjom, ali uspješno, jer nekako sam uspio stići do kreveta i uzeti u ruku svijeću u držaču i, čvrsto je uhvativši, počeo pipati rukom po zidovima i pokuštvu, natrag prema vratima.

Rekao sam da se te noći nije dogodilo ništa drugo neobično i strašno, ništa drugo zbog čega bih se bojao osim zvuka vjetra i posvemašnje tame, i na određeni način to je istina, jer dječja je soba bila posve prazna, a onaj stolac za ljuljanje nepomičan i nijem, sve je, koliko sam vidio, bilo kao ranije. Tad nisam znao čemu bih mogao pripisati one osjećaje koji su me preplavili od trenutka kad sam ušao u tu sobu. Nisam osjećao strah, ni grozu, nego ogromnu tugu i žalost, gubitak i ucviljenost, jad pomiješan s krajnim očajem. Moji su roditelji oboje bili živi, imao sam jednog brata, brojne prijatelje i zaručnicu, Stellu. Još sam bio mlad. Osim neizbježnog gubitka vremešnih teta i ujaka i baka i djedova, nikad u životu nisam doživio smrt nekog mi bliskog, nikad uistinu žalovao za nekim i doživio krajnju tugu. Nikad dotad. Ali osjećaje koji prate smrt nekoga najbližeg mom srcu i najpovezanijeg s mojim vlastitim bićem što može biti, upoznao sam tad, u toj dječjoj sobi u kući Močvara jegulja. Umalo su me slomili, a ipak sam bio zbunjen i smeten, ne znajući nikakav razlog zašto bi me uhvatila tako očajnička tjeskoba i tuga. Kao da sam, ono vrijeme koje sam proveo u toj prostoriji, postao neka druga osoba ili barem iskusio osjećaje koji pripadaju nekom drugom.

Bila je to jednako zabrinjavajuća i neobična pojava kao i svaka od onih izvanjskih, vidljivih i čujnih koje su se dogodile u ovih proteklih nekoliko dana.

Kad sam izašao iz sobe i zatvorio iza sebe vrata i ponovno stajao na hodniku, ti su osjećaji pali sa mene kao neki odjevni predmet koji mi je nakratko bio prebačen preko ramena i potom uklonjen. Vratio sam se natrag u svoje vlastito biće, u svoje vlastite osjećaje, ponovno sam bio ja.

Nesigurno sam se vratio u svoju sobu, pronašao šibice koje sam držao u džepu kaputa zajedno s lulom i duhanom i najzad zapalio svijeću. Dok sam prstima čvrsto držao obruč kositrenog držača, ruka mi je drhtala tako da je žuti plamen treperio i krivudao, bezglavo se odražavajući čas na zidovima i vratima, čas na podu i stropu, čas na zrcalu i prekrivaču preko kreveta. Ali svejedno je bio utjeha i olakšanje i na kraju je gorjeo jasno i dobro, kad sam se ja malo primirio.

Pogledao sam na sat. Bilo je jedva tri sata i nadao sam se da će svijeća gorjeti do zore, koja će na olujni dan potkraj godine kasno svanuti.

Uspravio sam se u krevetu, zagrnulo kaputom i čitao Sir Waltera Scotta najbolje što sam mogao uz škrti plamen. Je li se ugasio prije no što se u sobu ušuljalo prvo slabo sivo svjetlo dana, ne znam, jer sam na kraju, bez namjere da to učinim, zaspao. Probudio sam se u vlažnu, klonulu zoru, bilo mi je neudobno i osjećao sam se ustajalo, svijeća je izgorjela do zadnje kapi voska i iskapala, ostavljajući samo crnu mrlju na dnu držača, a moja knjiga pala je na pod.

Ponovno me je probudio jedan zvuk. Spider je grebala i cvilila pred vratima i shvatio sam da je prošlo dosta sati otkad je to siroto stvorenje bilo pušteno van. Ustao sam i brzo se odjenuo, sišao u prizemlje i otvorio ulazna vrata kuće. Nebo je bilo prepuno kišnih oblaka i prošarano njima, sve je izgledalo sumorno i bez boje, a ušće je bujalo. No vjetar je utihnuo, zrak je bio lakši i veoma hladan.

Isprva je pas otkaskao šljunkom prema zakržljaloj travi, željan olakšati se, dok sam ja stajao i zijevao, nastojeći malo oživjeti i ugrijati tijelo lupajući rukama i topćući nogama. Odlučio sam odjenuti kaput i čizme i otići u žustru šetnju poljem, da razbistim glavu, i upravo sam se okretao kako bih se vratio u kuću kad sam, daleko iz

močvara, nepogrešivo jasno i razgovjetno začuo nečije zviždanje, kao kad čovjek zviždi da dozove psa.

Spider se djelić sekunde ukopala na mjestu i zatim, prije no što sam je mogao spriječiti, prije no što sam se posve pribrao, jurnula kao za zecom, trčeći nisko i brzo sve dalje od kuće, sve dalje od sigurnosti trave i preko vlažnih močvara. Nekoliko sam trenutaka zaprepašteno i zbunjeno stajao i nisam se mogao pomaknuti, samo sam zurio, dok se Spiderin mali obris gubio u tom ogromnom nepreglednom prostranstvu. Nikoga nisam vidio, ali onaj je zvižduk bio stvaran, nije se vjetar poigravao sa mnom. Međutim, bio bih se zakleo da nije došao s ljudskih usana. Tad sam vidio kako kujica oklijeva i usporava i najzad se zaustavlja i sa stravom sam shvatio da se koprca u mulju, bori sačuvati ravnotežu opirući se blatu koje ju je usisavalo. Trčao sam kao nikad u životu, ne mareći za vlastitu sigurnost, očajnički želeći priteći u pomoć tom hrabrom, pametnom stvorenjcu koje mi je na tom samotnom mjestu bilo velika utjeha i radost.

Isprva je staza bila čvrsta, iako blatna ispod mojih stopala, i mogao sam brzo trčati. Vjetar koji je puhao preko ušća bio je studen na mom licu i osjetio sam kako me oči počinju peckati i suziti tako da sam ih morao obrisati kako bih jasno vidio kamo idem. Spider je sad glasno štektala, u strahu ali još uvijek vidljiva, i ja sam joj doviknuo nastojeći je obodriti. Tad sam i ja počeo osjećati ljepljivost i nepostojanost tla koje je postalo močvarnije. Jednom sam gurnuo nogu i ona je brzo zapela u vodenoj rupi dok nisam uspio napregnuti svu snagu i osloboditi je. Svuda oko mene voda je bila nabujala i mutna, plima ušća narasla je i nadirala preko samih močvara i ja sam morao više gacati nego hodati. Ali napokon sam, zadihan i naprežući se pri svakom pokretu, došao gotovo nadohvat kujice. Sad je već jedva odolijevala, noge i pola tijela već su joj nestali ispod kovitlave močvare koja ju je usisavala, a šiljastu glavu držala je visoko podignutu, čitavo se vrijeme otimajući i štekćući. Još sam dva ili tri puta pokušao prekoračiti do nje, ali svaki sam put morao naglo izvući nogu iz straha da ću i sam potonuti. Poželio sam štap koji ću joj dobaciti, kao svojevrsno uže s kukom kojom ću uhvatiti njezinu ogrlicu. Osjetio sam sekundu čistog očaja, onako sam nasred ogromne močvare, pod olujnim oblacima koji su brzo klizili nebom,

samo s vodom svuda oko sebe i onom groznom kućom kao jedinom čvrstom stvari kilometrima naokolo.

Ali svjestan da ću, prepustim li se panici, nedvojbeno biti izgubljen, bijesno sam razmišljao i tad se veoma oprezno svom dužinom ispružio na močvarno blato, donjim se dijelom tijela priljubivši najviše što sam mogao uz otočić čvrsta tla, te sam pružao trup i ruke prema kujici, centimetar po centimetar i hvatajući dah dok se, upravo kad je i zadnji dio njezina tijela potonuo, nisam bacio prema njoj i uhvatio je oko vrata i vukao i napinjao se i potezao svom snagom koju sam imao, snagom za koju nikad ne bih sanjao da je mogu smoći, nastalom iz očaja i prepasti; nakon dugog, mučnog vremena kad smo se oboje borili za živote protiv varljivog živog pijeska koji nas je pokušavao uvući u sebe, i kad mi se učinilo da moj stisak oko skliskog mokrog krzna i mokre kože psa tek što nije popustio, najzad sam znao da ću izdržati i pobijediti. Napeo sam se najjače što sam mogao da odvučem kujicu natrag na čvršće tlo. Kad sam to učinio, tijelo kujice je popustilo i natezanje je napokon završilo kad sam se srušio na leđa, čvrsto je držeći; oboje smo bili mokri od vode i blata, grudi su mi gorjele, a pluća se umalo rasprsnula, ruke kao da su mi bile izvučene iz čašica ramena, što doista umalo jesu.

Mirovali smo, dahćući, iscrpljeni, i ja sam se pitao hoću li ikad moći ustati, najednom sam se osjećao tako slab i nemoćan i izgubljen nasred močvare. Sirota kujica sad je proizvodila zvukove kao da se guši i uporno trljala glavu o mene, nedvojbeno prestravljena i u velikim bolovima jer umalo sam je ugušio dok sam je onako čvrsto držao oko vrata. Ali bila je živa, a bio sam i ja i, malo pomalo, toplina naših tijela i odmor obodriili su nas i ja sam, njišući Spider kao dijete u naručju, oteturao natrag preko močvara prema kući. Na nekoliko metara od kuće, podigao sam pogled. Na jednom od prozora na katu, jedinom prozoru na kojem su bile rešetke, prozoru dječje sobe, opazio sam kako netko stoji. Neka žena. Ona žena. Gledala je ravno prema meni.

Spider je cviljela u mom naručju i povremeno kašljala kao da će povratiti. Oboje smo silovito drhtali. Kako sam stigao do trave ispred kuće nikad neću znati, ali stigavši onamo, začuo sam neki zvuk.

Dolazio je s dalekog kraja staze na nasipu koji je upravo postajao vidljiv kako se plima počela povlačiti. Bio je to zvuk lake kočije.

SMOTAK PISAMA

Svjetlo je bilo jako i ja sam zurio u njega - ili radije, imao sam osjećaj da svrdla u mene, svrdla kroz moje oči ravno u moj mozak i naprezao sam se ne bih li okrenuo glavu na drugu stranu, a moja se glava činila veoma laganom, kao da je jedva uopće pričvršćena na ramena, okretala se, lebdjela kao otpuhane pahuljice čkaljeva cvijeta!

Tad se najednom svjetlo uklonilo i kad sam otvorio oči, normalan svijet i obične stvari u njemu ponovno su se izoštrile. Zatekao sam se kako ležim, podbočen na kauč u dnevnom salonu, a krupno, crveno, zabrinuto lice gospodina Samuela Dailyja nadvijalo se nad mene. U ruci je držao džepnu svjetiljku kojom je, shvatio sam, zacijelo virio u moje oči u grubom pokušaju da me probudi.

Uspravio sam se, ali zidovi su se odmah počeli pomicati i savijati prema meni pa sam morao ponovno klonulo leći. A onda mi se u naletu sve vratilo velikom silinom, jurnjava za psom preko vlažnih močvara i borba da ga oslobodim, pogled na ženu u crnom na prozoru dječje sobe i zatim oni zvukovi zbog kojih su moji strahovi narasli do takvih razmjera da sam izgubio nadzor nad sobom i svojim osjetilima i onesvijestio se.

- Ali kočija... poni i kočija...

- Pred ulaznim vratima su.

Netremice sam ga promatrao.

- Oh, još uvijek ih volim ponekad koristiti. Ugodno je tako putovati kad nema razloga za žurbu i mnogo je sigurnije od motornog vozila preko onog nasipa.

- Ah. - Osjetio sam nalet olakšanja kad sam shvatio jednostavne činjenice, da je buka koju sam čuo bila buka ponija i kola.

- Što ste vi mislili? - Prodorno me promatrao.

- Poni i kola...

- Da?

- Čuo sam... druga. Još jedna.

- Možda Keckwickova - ravnodušno je rekao.

- Ne, ne. - Uspravio sam se, opreznije, i prostorija je ostala na mjestu.

- Pazite.

- Bolje mi je... dobro sam. Bilo je to... - Prešao sam dlanom preko čela. - Volio bih nešto popiti.

- Uz lakat vam je.

Okrenuo sam se i ugledao vrč vode i čašu pa sam žedno otpio i osjetio kako postajem sve okrijepljeniji i sve smireniji.

To shvativši, gospodin Daily odmaknuo se od mene do stolca sučelice i sjeo.

- Razmišljao sam o vama - najzad je rekao. - Nisam bio sretan. Počelo me onespokojavati.

- Nije li veoma rano ujutro... zbunio sam se...

- Prilično rano. Stalno sam se budio. Kao što sam rekao, razmišljao sam o vama.

- Kako neobično.

- Je li? Meni se ne čini tako. Nimalo neobično.

- Ne.

- Dobro je da sam došao kad sam došao.

- Da, doista, veoma sam vam zahvalan. Mora da ste me... što? Unijeli ovamo, ničeg se ne sjećam.

- Vukao sam ja i teže od vas s rukom oko mojeg vrata. Na vašim kostima nema baš mnogo mesa.

- Izuzetno mi je drago što vas vidim, gospodine Daily.

- Imate dobrog razloga.

- Imam.

- Ljudi su se i ranije utapali u onoj močvari.

- Da. Da, sad to znam. Osjetio sam da me uvlači, i psa sa mnom. - Naglo sam se trgnuo. - Spider...

- Ovdje je. Bit će dobro.

Pogledao sam gdje je kimnuo, prema kujici na otiraču između nas. Na zvuk svog imena, lupnula je repom o pod, ali je ostala ležati s blatom koje joj se u prugama i grudama sušilo na krznu i u debelom sloju joj se zalijepilo za nogu i izgledala je jednako klonula i iscrpljena kao što sam se ja osjećao.

- Kad se još malo oporavite, bit će najbolje da uzmete što trebate i da krenemo.

- Krenemo?

- Da. Došao sam vidjeti kako vam je u ovoj zabit. Vidio sam. Bit će bolje da se vratite kući sa mnom i oporavite.

Nekoliko časaka nisam odgovorio, samo sam ležao i prevrtao u glavi slijed događaja prethodne noći i tog jutra - i onih ranijih, tijekom mog prvog posjeta ovoj kući. Znao sam da žena u crnom, a možda i neki drugi stanovnik ove kuće, proganja to mjesto. Znao sam da su oni zvukovi koje sam čuo iz močvare bili zvukovi duhova. Ali iako su bili zastrašujući i neobjašnjivi, pomislio sam da bih, da moram, mogao sve to ponovno pretrpjeti, ako ni zbog čeg drugog, a ono zato što sam postajao sve odlučniji saznati koja to nespokojna duša želi izazvati te izgrede i zašto, *zašto*. Uspijem li otkriti istinu, možda bih na neki način mogao sve to jednom zauvijek okončati.

No ono što više nisam mogao trpjeti bilo je ozračje oko tih događaja: osjećaj okrutne mržnje i pakosti, nečije zlobe i ujedno strašne tuge i jada. Te osjećaje koji kao da su zaposjeli moju vlastitu dušu i preuzeli je, njih ja više nisam mogao podnijeti. Rekao sam gospodinu Dailyju da ću se rado i sa zahvalnošću vratiti s njim i odmoriti u njegovoj kući makar nakratko. Ali bio sam zabrinut, nisam želio ostaviti tu zagonetku neobjašnjenom i ujedno sam znao da će u neko doba netko morati dovršiti neophodan posao pregledavanja i pakiranja dokumenata gospođe Drablow.

To sam sad spomenuo.

- I što ste ovdje pronašli, gospodine Kipps? Kartu do zakopanog blaga?

- Ne. Ogromnu količinu smeća, starog bezvrijednog papira i tek ponešto iole zanimljivo, a kamoli vrijedno. Iskreno, sumnjam da će se išta pronaći. Ali posao će prije ili kasnije morati biti obavljen. Obvezni smo na to.

Ustao sam i ushodao se prostorijom, iskušavajući svoje udove i uviđajući da su više ili manje pouzdani.

- Zasad mi ne smeta priznati da ću biti itekako sretan odustati i ostaviti mnogo njih iza sebe. Samo jedan ili dva dokumenta volio bih ponovno proučiti iz vlastite znatiželje. Ondje je zamotuljak starih pisama s nekoliko pripojenih dokumenata. Čitao sam ih sinoć kasno. Ponijet ću ih sa sobom.

Nakon toga sam, dok je gospodin Daily obilazio sobe u prizemlju, navlačio zavjese, provjeravao jesu li sve vatre ugašene, najprije otišao u onu sobu u kojoj sam radio kako bih skupio ona pisma i zatim na kat po moje malobrojne stvari. Više se nisam nimalo bojao jer barem privremeno odlazim iz kuće Močvara jegulja i jer me je prisutnost Samuela Dailyja umirila i ohrabrila. Hoću li se ikad vratiti ovamo, nisam znao, ali ako se vratim, ni u kom se slučaju neću vratiti sam. Stoga sam bio posve spokojan kad sam stigao na vrh stubišta i okrenuo se prema maloj spavaćoj sobi koju sam koristio, događaji prethodne noći činili su se daleko u prošlosti i nisu mi mogli nauditi više od naročito ružne noćne more.

Brzo sam spakirao svoju torbu, zatvorio prozor i spustio roletu. Na podu su ležale krhotine razmrskane svjetiljke i ja sam ih sve rubom stopala pomeo u kut. Sad je sve bilo tiho, vjetar je jenjavao od zore iako sam, kad bih zatvorio oči, ponovno mogao čuti njegovo zavijanje i vrisku i svo ono lupanje i štropotanje koje je izazvao u staroj kući. Ali, iako su ti slučajni događaji - oluja, lupa i škripa, tama - pridonijeli mojoj nervozni, mogao sam ih savršeno dobro odvojiti od sablasnih događaja i ozračja koje ih je okruživalo. Vrijeme se možda promijenilo, vjetar smirio, sunce sja, kuća Močvara jegulja stoji mirna i nepomična, ali neće biti nimalo manje strašno. Onaj tko je salijeće i oni strašni osjećaji koji tog nekog opsjedaju i nadalje će uznemiravati i potresati svakog tko joj se približi, to sam znao.

Pokupio sam svoje stvari i izašao iz sobe. Stigavši na odmorište, nisam se mogao suzdržati da brzo i polupreplašeno ne pogledam hodnikom prema dječjoj sobi.

Vrata su bila odškrinuta. Stajao sam i osjećao kako ona tjeskoba koja se nalazila netom ispod površine počinje bujati u meni i tjerati moje srce da brzo lupa. Iz prizemlja sam čuo korake gospodina Dailyja i tapkanje kujice koja ga je slijedila. Umiren njihovom prisutnošću, prikupio sam hrabrost i oprezno se uputio prema tim napola otvorenim vratima. Kad sam stigao do njih, oklijevao sam. Ona je bila ondje. Vidio sam je. Tko god ona jest, ovo je središte njezine potrage ili njezine pozornosti ili tuge - nisam znao čega. Ovo je razlog iz kojeg opsjeda ovo mjesto.

Sad se nije čuo nikakav zvuk. Stolac za ljuljanje bio je nepomičan. Veoma polako sam otvarao vrata, centimetar po

centimetar, i zakoračio nekoliko koraka naprijed dok nisam vidio čitavu prostoriju.

Bila je u neredu kakav bi mogla izazvati skupina razbojnika kojima je na pameti samo mahnito, bezumno razaranje. Dok je krevet ranije bio uredno pospremljen, sad je na njemu ležala na sve strane raštrkana ili nabacana odjeća, ili se vukla po podu. Vrata ormara i ladice male komode bili su otvoreni i odjeća u njima napola izvučena, ostavljena da visi kao utroba ranjenog tijela. Olovni vojnici bili su srušeni kao čunjevi, a drvene životinje iz arke razbacane po polici, knjige ležale otvorene, razderanih omota, slagalice i igre bile su sve nabacane u hrpu nasred poda. Meke igračke bile su razderane i razodjevene, kositreteni Sambo smrskan udarcem čekića. Stolić pokraj kreveta i ormarić bili su prevrnuti. A onaj stolac za ljuljanje gurnut nasred prostorije kako bi, visoka naslona i uspravan, kao ogromna mrzovoljna ptica nadzirao uništenje.

Prišao sam prozoru jer vandali su možda kroz njega bili ušli. Zasun je bio čvrsto navučen i zahrđao, a drvene rešetke čvrsto zabijene. Onuda nitko nije ušao.

Dok sam se nesigurno penjao na laku kočiju gospodina Dailyja koja je čekala na prilazu, spotaknuo sam se i on me morao čvrsto uhvatiti za ruku i poduprijeti me dok nisam povratio snagu i vidio da pažljivo promatra moje lice i po njegovu bljedilu shvaća da sam pretrpio novi šok. Ali nije ništa rekao, samo je ovio teški vuneni pokrivač oko mojih nogu, smjestio Spider na moja koljena da nam oboma bude toplije i udobnije i zatim pucnuo jezikom poniju da okrene kola.

Odvezli smo se sa šljunka preko grube trave, stigli do nasipa Devet života i počeli ga prelaziti. Plima se postojano povlačila, nebo je bilo jednolične, bisernosive boje, zrak vlažan i hladan ali miran, nakon oluje. Močvare su ležale mutne, magličaste i turobne svuda oko nas, a ravnica ispred nas bila je sumorna i natopljena, bez boje, bez lista, bez talasanja. Poni je mirno i postojano koračao, a gospodin Daily pjevušio nešto tiho i nemelodično. Sjedio sam kao čovjek u transu, umrtvljen, nesvjestan svega osim kretanja lake kočije i vlage i hladnoće u zraku.

Ali kad smo stigli do seoskih puteva među živicama i iza sebe ostavili močvaru i ušće, osvrnuo sam se jednom preko ramena. Kuća Močvara jegulja stajala je željeznosiva i turobna, kao litica u daljini, bezizražajnih prozora s navučenim kapcima. Nigdje se nije vidio nikakav oblik ili sjena, nikakva živa ili mrtva duša. Pomislio sam da nas nitko ne promatra dok odlazimo. Tad su kopita ponija počela žustro kloparati po kaldrmi uske stazice između jaraka i raštrkanih živica gloga. Svrnuo sam pogled sa tog strašnog mjesta usrdno se moleći da to bude posljednji put.

Od trenutka kad sam se popeo na kočiju, gospodin Samuel Daily ponašao se prema meni nježno, brižno i zabrinuto kao prema invalidu, a njegova nastojanja da se osjećam opušteno i odmoreno udvostručila su se po dolasku u njegovu kuću. Pripremili su mi sobu, veliku mirnu prostoriju s malim balkonom s pogledom na vrt i otvorena polja iza njega. Jedan je sluga smjesta otpravljen u Gifford Arms po moje stvari i nakon što mi je poslužen lagani doručak, ostavljen sam na miru da prespavam ostatak jutra. Spider su okupali i istimarili te mi je doveli »jer sam se naviknuo na nju«. I ležala je zadovoljno uz moj stolac, naizgled nimalo pogođena svojim neugodnim iskustvom rano tog jutra.

Odmarao sam, ali nisam mogao spavati, još uvijek sam bio zbunjen i grozničav, sa živcima na rubu. Bio sam iskreno zahvalan na miru i tišini, ali ponajprije na spoznaji da, iako sam u ovoj sobi bio posve sam i neuznemiren, u kući i sporednim zgradama ima ljudi, mnogo ljudi koji se bave svojim svakodnevnim poslovima, nužno potrebno mi umirenje da normalan svijet još uvijek ide svojim propisanim tijekom.

Teškom sam mukom nastojao ne dopustiti umu razmišljanje o onome što mi se dogodilo. Ali napisao sam pomalo oprezno pismo gospodinu Bentleyu i malo opširnije Stelli - iako ni njemu ni njoj nisam sve rekao niti priznao razmjer svoje tjeskobe.

Nakon toga sam izašao i prošetao prostranim travnjakom, ali zrak je bio hladan i neugodan i brzo sam se vratio u svoju sobu. Samuelu Dailyju nije bilo traga. Otprilike sat vremena prije podneva nemirno sam zadrijemao na stolcu i, što je bilo prilično čudno, iako

mi se tijelo jednom ili dvaput naglo trgnulo od iznenadnog straha, nakon nekog sam se vremena uspio opustiti i tako se odmorio više no što sam očekivao.

U jedan sat, netko je pokucao na moja vrata i sluškinja me upitala bih li želio da mi ručak posluži u sobi ili bih se spustio u blagovaonicu.

- Recite gospođi Daily da ću im se odmah pridružiti, hvala.

Umio sam se i uredio, pozvao psa i spustio se u prizemlje.

Dailyjevi su bili oličenje pažljivosti i ljubaznosti i uporno su zahtijevali da ostanem s njima dan ili dva duže prije no što se vratim u London. Jer ja sam posve odlučio vratiti se: ništa na svijetu ne bi me nagnalo da provedem još jedan sat u kući Močvara jegulja; bio sam hrabar i odvažan koliko čovjek može biti, ali bio sam poražen i nisam se bojao to priznati, niti sam osjećao imalo stida zbog toga. Čovjeka možeš optužiti za kukavičluk kad pobjegne od tjelesnih opasnosti, ali kad nešto nadnaravno, netjelesno i neobjašnjivo prijete ne samo njegovoj sigurnosti i dobrobiti, nego i njegovu zdravu razumu, samoj njegovoj nutrini, tad povlačenje nije znak slabosti već najmudriji potez.

Međutim, svejedno sam bio ljut, ne na samoga sebe, već na ono što je proganjalo kuću Močvara jegulja, ljut na mahnito i besmisleno ponašanje onog poremećenog stvorenja i ljut što me je spriječilo, kao što bi nedvojbeno spriječilo i svako drugo ljudsko biće, da obavim svoj posao. Možda sam bio ljut i na one ljude - gospodina Jeromea, Keckwicka, gostioničara, Samuela Dailyja - za koje se pokazalo da su u pravu u pogledu tog mjesta. Bio sam dovoljno mlad i bahat da se osjećam slomljen. Naučio sam lekciju na težak način.

Tog poslijepodneva, prepušten samome sebi nakon izvrsnog ručka - gospodin Daily ubrzo je otišao posjetiti jednu od svojih farmi u okolici - izvadio sam zamotuljak dokumenata gospođe Drablow koji sam donio sa sobom, jer još uvijek me je zanimala priča koju sam počeo sastavljati nakon početnog čitanja onih pisama i pomislio sam da će me njezino dovršenje dodatno razonoditi. Poteškoća je, naravno, bila u tome što nisam znao tko je bila ona mlada žena - J kao Jennet,

koja je napisala ta pisma - da li neka rođakinja gospođe Drablow ili njezina supruga, ili samo prijateljica. Ali činilo se najvjerojatnijim da bi samo krvna rođakinja dala, ili točnije, bila primorana dati svoje vanbračno dijete na usvojenje drugoj ženi, kako su otkrivala ona pisma i pravni dokumenti.

Bilo mi je žao te J dok sam ponovno čitao njezina kratka, osjećajna pisma. Njezina strastvena ljubav prema vlastitom djetetu i njezina odvojenost od svijeta s njime, njezina ljutnja i način na koji se isprva žestoko borila protiv koraka koji su joj predlagali, a zatim s očajem pristala na njega, ispunili su me tugom i suosjećanjem. Djevojka koja je sluškinja i koja živi u čvršće povezanoj zajednici možda bi prije šezdesetak godina bolje prošla od ove kćerke gospodskog podrijetla koju su tako hladno odbacili i čije osjećaje nimalo nisu uzimali u obzir. Međutim, znao sam da su sluškinje u viktorijanskoj Engleskoj često bile natjerane na ubojstvo ili napuštanje svoje nezakonite djece. Jennet je barem znala da je njezin sin živ i da je dobio dobar dom.

Tad sam otvorio ostale dokumente koji su bili privezani uz pisma. Bile su to tri smrtovnice. Prva je bila dječaka, Nathaniela Drablowa, koji je umro u dobi od šest godina. Kao uzrok smrti navedeno je utapanje. Nakon toga, i s posve jednakim nadnevkom, slična smrtovnica u kojoj se navodi da je Rose Judd također umrla utopivši se.

Osjetio sam strašnu, hladnu mučninu koja se pojavila u dubini mog želuca i kao da se dizala kroz moje grudi do grla, tako da sam bio siguran da ću ili povratiti ili se ugušiti. Ali nisam, samo sam ustao i uzrujano i potreseno hodao sobom, držeći u ruci ta dva lista zgužvanog papira.

Nakon nekog vremena, primorao sam se pogledati i zadnji dokument. I on je bio smrtovnica, ali s nadnevkom nekih dvanaest godina nakon prve dvije.

Bila je to smrtovnica Jennet Elize Humfrye, usidjelice stare trideset šest godina. Kao uzrok smrti navedeno je jednostavno »zatajenje srca«.

Srušio sam se na stolac. Ali bio sam previše uzrujan da bih dugo ostao ondje i na kraju sam zazvao Spider i ponovno izašao u poslijepodne mjeseca studenog koje se već pretvaralo u rani sumrak

i zaputio se od kuće i vrta gospodina Dailyja uz štagljeve i staje i brvnare i dalje strništem. Osjećao sam se bolje od tjelesne aktivnosti. Oko mene je bio samo seoski krajolik, izoran smeđim brazdama, s niskim živicama i ponegdje dva ili tri stabla brijesta, golih grana punih gnijezda vrana iz kojih su te ružne crne ptice svako toliko uzlijetale u bučnim jatima klepetavih krila i letjele olovnim nebom, grakćući. Preko polja je puhao hladan vjetar, goneći pred sobom škrapanje kiše. Spider je naizgled bila sretna što je vani.

Dok sam hodao, sve moje misli bile su usredotočene na dokumente koje sam upravo pročitao i priču koju su pričali, a koja je sad postajala jasna i cjelovita. Više-manje slučajno, pronašao sam odgonetku - ili velik dio nje - identiteta one žene u crnome, kao i odgovor na brojna druga pitanja. No iako sam sad znao više, nisam bio zadovoljan tim otkrićem, već samo uzrujan i zabrinut - i preplašen. Znao sam - a ipak nisam znao, bio sam smeten i ništa nije bilo doista objašnjeno. Jer kako takve stvari mogu biti objašnjene? Već sam rekao da u duhove nisam vjerovao nimalo više no što u njih vjeruje bilo koji zdrav, obrazovan, realističan mladić uobičajene inteligencije. Ali vidio sam duhove. Jedan događaj, i to strašan, tragičan, otprije mnogo godina, koji se zbio i završio, nekako se stalno iznova događao, ponavljao u nekoj drugoj dimenziji, drugačijoj od ove normalne, sadašnje. Laka kočija koja je prevozila dječaka od šest godina po imenu Nathaniel, usvojenog sina gospodina i gospođe Drablow, i njegovu dadilju, nekako je u morskoj magli skrenula sa sigurne staze na nasipu u močvare i ondje ju je progutao živi pijesak i blato i nabujale vode ušća. Dijete i dadilja su se utopili, a najvjerojatnije i poni i onaj tko je vozio kočiju. A sad se u tim istim močvarama čitava ta epizoda, ili duh, sjena, sjećanje na nju, nekako iznova uporno ponavljala - koliko često, nisam znao. Ali sad se ništa nije vidjelo, samo čulo.

Jedina druga stvar koju sam znao bila je da je dječakova majka, Jennet Humfrye, okopnila od neke bolesti i umrla dvanaest godina nakon sina i da su oboje bili zakopani u sad nekorištenom i ruševnom groblju iza kuće Močvara jegulja; da je dječja soba u toj kući bila sačuvana kako ju je dječak ostavio, s njegovim krevetom, njegovom odjećom, njegovim igračkama, svime na mjestu, i da je njegova majka posjećivala tu sobu. Štoviše, znao sam da su silina

njezine tuge i bola zajedno s njezinom zatomljenom mržnjom i željom za osvetom prožimali zrak svuda naokolo.

I upravo to me je toliko mučilo, silina tih osjećaja, jer vjerovao sam da su oni ti koji mogu nauditi. Ali kome nauditi? Nisu li svi povezani s tom tužnom pričom sad mrtvi? Jer gospođa Drablow vjerojatno je bila posljednja od njih.

Nakon nekog vremena počeo sam osjećati umor i okrenuo sam se, ali iako nisam uspijevaao pronaći nikakvo rješenje toj stvari - ili možda zato što je sve bilo tako neobjašnjivo - nisam mogao prestati razmišljati o njoj i čitavim putem do kuće bio sam zabrinut i mozgao sam o njoj čak i kad sam sjeo u svoju mirnu sobu i kroz prozor promatrao večernju tamu.

Kad je odjeknuo gong za večeru, već sam se doveo u stanje tako grozničave uzrujanosti da sam odlučio istresti čitavu tu priču gospodinu Samuelu Dailyju i zatražiti da mi kaže sve što zna ili je ikad čuo o njoj.

Mjesto radnje bilo je kao i ranije, radna soba u kući gospodina Dailyja nakon večere, s nama dvojicom u udobnim visokim naslonjačima, karafom i čašama na malom stoliću između nas. Nakon još jedne dobre večere, osjećao sam se znatno bolje.

Upravo sam došao do kraja svoje priče. Gospodin Daily je sjedio i slušao ne prekidajući me, lica okrenutog od mene, dok sam ja iznova proživljavao, iako s iznenađujućim mirom, sve događaje tijekom mog kratkog boravka u kući Močvara jegulja koji su doveli do onog trenutka kad me je on pronašao onesviještenog ispred kuće rano tog jutra. I ujedno sam mu rekao o svojim zaključcima, donesenim na temelju pomnog čitanja onog zamotuljka pisama i smrtovnica.

Nekoliko minuta nije govorio. Sat je otkucavao. Vatra je ravnomjerno i milovidno pucketala u kaminu. Kujica Spider ležala je ispred kamina na otiraču. Ispričati tu priču bilo je kao očistiti se i sad mi je glava bila neobično lagana, tijelo u onom klonulom stanju koje slijedi nakon groznice ili prepasti. Ali razmišljao sam da bi mi, od ovog trenutka nadalje, moglo samo biti bolje jer se, kako vrijeme

bude prolazilo, mogu samo korak po korak sve više udaljiti od tih strašnih događanja.

- Istina - najzad je rekao. - Mnogo ste toga prošli od one noći kad smo se upoznali na kasnom vlaku.

- Sad mi se čini da je otad prošlo sto godina. Osjećam se kao drugi čovjek.

- Prebrodili ste prilično gadne oluje.

- Sad sam u bezvjetrini nakon oluje i ta oluja ima kraj.

Vidio sam da mu je lice nespokojno.

- Dajte - hrabro sam rekao - ne mislite valjda da iz toga može nastati još zla? Nikad se više ne kanim vratiti onamo. Ništa me na to ne bi nagovorilo.

- Ne.

- Tad je sve dobro.

Nije odgovorio, samo se nagnuo i natočio si još malo whiskyja.

- Iako se pitam što će se dogoditi s kućom - rekao sam. - Siguran sam da nitko od mještana nikad neće željeti živjeti ondje, a ne mogu zamisliti da bi se itko tko dođe izvana ondje dugo zadržao, jednom kad shvate kakvo je to mjesto doista - čak i ako uspiju ne čuti nijednu priču o njemu unaprijed. Osim toga, to je mjesto krajnje nezgodno. Tko bi ga ikad želio?

Samuel Daily je odmahnuo glavom.

- Mislite li - upitao sam nakon nekoliko trenutaka u kojima smo sjedili u tišini svaki sa svojim mislima - da je onu sirotu staricu danonoćno proganjao duh njezine sestre i da je morala trpjeti te strašne zvukove? - jer gospodin Daily mi je rekao da su njih dvije bile sestre - Ako je bilo tako, pitam se kako ih je mogla trpjeti da ne poludi.

- Možda nije.

- Možda.

Postao sam sve svjesniji činjenice da mi on nešto prešućuje, neko objašnjenje ili informaciju o kući Močvara jegulja i obitelji Drablow i, budući da sam to znao, ne bih imao mira ni bio posve spokojan dok ne saznam sve što se može znati. Odlučio sam zahtijevati od njega da mi sve kaže.

- Postoji li još nešto što nisam vidio? Da sam ostao duže, bih li naišao na još užasa?

- To ne mogu reći.
- Ali nešto mi možete reći.

Uzdahnuo je i nelagodno se promeškoltio u svom naslonjaču, izbjegavajući moj pogled i promatrajući vatru, a zatim je ispružio nogu kako bi vrškom čizme pogladio kujicu po trbuhu.

- Dajte, daleko smo od te kuće i živci su mi ponovno posve uravnoteženi. Moram znati. Sad mi ne može nauditi.

- Ne vama - rekao je. - Možda ne vama.

- Zaboga, što mi to prešućujete, čovječe? Što mi se to tako silno bojite reći?

- Vi ćete, Arthure, sutra ili prekosutra otići odavde - rekao je. - Budete li imali sreće, to ukleto mjesto više nikad u životu nećete ni čuti ni vidjeti, niti saznati išta o njemu. Mi ostali moramo ostati. Moramo živjeti s tim.

- S čim? Sa pričama-glasinama? S povremenim pogledom na onu ženu u crnom? S čim?

- S onim što će nedvojbeno uslijediti. Prije ili kasnije. Crything Gifford živi s time već pedeset godina. Ljudi su se zbog toga promijenili. Ne govore o tome, sami ste to uvidjeli. Oni koji su najgore prepatili, najmanje govore - Jerome, Keckwick.

Osjetio sam kako mi srce počinje brže kucati pa sam stavio ruku na okovratnik ne bih li ga malo olabavio i odmaknuo sam naslonjač od vatre. Sad kad je došao taj trenutak, na kraju nisam znao želim li čuti što Daily ima reći.

- Jennet Humfrye dala je svoje dijete, svog sina, sestri Alice Drablow i njezinom suprugu jer nije imala izbora. Isprva je bila daleko - stotinama kilometara daleko - a dječaka su odgajali kao Drablowa i nije nikad trebao upoznati majku. Ali na kraju je bol zbog odvojenosti od sina umjesto da oslabi samo postala veća i ona se vratila u Crythin. Nije bila dobrodošla u roditeljskoj kući, a muškarac - dječakov otac - zauvijek je otišao u inozemstvo. Uzela je stan u gradu. Nije imala novca. Počela je šivati, bila družica jednoj dami. Navodno joj isprva Alice Drablow nije dopuštala da uopće vidi dječaka. Ali Jennet je bila tako očajna da je zaprijetila nasiljem i sestra je na kraju popustila - ali neznatno. Jennet je mogla povremeno posjećivati, ali nikad nije smjela biti nasamo s dječakom niti ikad otkriti tko je ili da je u ikakvom srodstvu s njim. Nitko nije

predvidio da će joj biti toliko nalik niti da će se prirodna ljubav između njih toliko razbuknati. Dječak je postajao sve privrženiji ženi koja je, na kraju krajeva, bila njegova vlastita majka, sve ju je više volio i postajao sve hladniji prema Alice Drablow. Jennet ga je namjeravala odvesti, toliko znam. No prije no što je to uspjela učiniti, dogodila se ona nesreća, baš kako ste čuli. Dječak... dadilja, kola i njihov vozač Keckwick...

- Keckwick?

- Da. Njegov otac. I dječakov psić. Podmuklo je to mjesto, što ste i sami na vlastitu štetu otkrili. Morska magla naglo preplavi močvare, živi pijesak je sakriven.

- Znači, svi su se oni utopili.

- A Jennet je to promatrala. Bila je u kući i gledala s prozora na katu, čekajući da se vrate.

Suspregnuo sam dah, užasnut.

- Tijela su izvađena, ali kočiju su ostavili u blatu, previše se bila zaglavila. Od tog dana Jennet Humfrye počela je gubiti razum.

- Je li se itko tome čudio?

- Ne. Gubila je razum od tuge i bijesa i od želje za osvetom. Krivila je sestru koja ih je pustila da se tog dana izvezu kočijom, iako to nije bila ničija greška, magla dolazi bez upozorenja.

- Iz vedra neba.

- Da li zbog gubitka i ludila ili zbog nečeg trećeg, navukla je neku bolest od koje je počela kopniti. Meso joj je nestalo s kostiju, boja se izgubila s lica, izgledala je kao hodajući kostur - živuća sablast. Kad je hodala ulicama, ljudi su prezali od nje. Djeca su je se bojala. Na kraju je umrla. Umrla je u mržnji i bijedi. I čim je umrla, počela su ona opsjedanja. I nastavila se do dana današnjega.

- Što, čitavo to vrijeme? Još otad?

- Ne. Povremeno. U proteklih nekoliko godina nešto rjeđe. Ali još uvijek je oni koji se zateknu u močvari znaju vidjeti i čuti zvukove.

- I vjerojatno stara gospođa Drablow?

- Tko zna.

- Pa, gospođa Drablow je mrtva. S time bi ta čitava stvar morala završiti.

Ali gospodin Daily nije dovršio svoju priču. Upravo je dolazio do vrhunca.

- I kad god bi bila viđena - rekao je tihim glasom - na groblju, u močvari, na ulicama grada, ma koliko nakratko i ma tko je vidio, uvijek je postojala jedna sigurna i izvjesna posljedica.

- Da? - šapnuo sam.

- Neko bi dijete umrlo u nasilnim ili strašnim okolnostima.

- Molim... mislite u neseći?

- Obično u nesreći. Ali jednom ili dvaput je to bilo nakon neke bolesti koja ih je oborila u dan ili noć, ili kraće.

- Mislite, bilo koje dijete? Bilo koje dijete u gradu?

- Bilo koje dijete. Jeromeovo dijete.

Najednom sam pred očima ugledao niz sitnih, ozbiljnih lica, s ručicama koje su se čvrsto držale za ogradu oko školskog dvorišta na dan pogreba gospođe Drablow.

- Ali naravno... djeca ponekad umiru.

- Istina.

- Postoji li išta više osim slučajnosti što povezuje te smrti s pojavljivanjem one žene?

- Vama je to možda teško vjerovati. Možda sumnjate.

- Pa, ja...

- Mi znamo.

Nakon nekoliko trenutaka, promatrajući njegovo ozbiljno, odlučno lice, tiho sam rekao: - Ne sumnjam, gospodine Daily.

Nakon toga ni on ni ja veoma dugo nismo rekli više ni riječ.

Znao sam da sam tog jutra pretrpio znatan šok, nakon nekoliko dana i noći uzrujanosti i nervne napetosti, nastalih uslijed opsjedanja u kući Močvara jegulja. Ali nisam u cijelosti shvaćao koliko je duboko i loše na mene utjecalo čitavo to iskustvo, u tjelesnom i psihičkom smislu.

Te noći sam otišao u krevet, kako sam pretpostavljao, posljednji put pod Dailyjevim krovom. Sutradan ujutro namjeravao sam uhvatiti prvi vlak natrag za London. Kad sam gospodinu Dailyju rekao za svoju odluku, nije joj se usprotivio.

Te sam noći loše spavao, svakih se sat vremena budio iz nemirnih noćnih mora, obliven znojem od glave do pete ili duboko tjeskoban, a kad nisam spavao, ležao sam budan i napet u svim

udovima, osluškajući, prisjećajući se i sve uporno vrteći u glavi. Samom sam sebi postavljao pitanja o životu i smrti na koje nema odgovora i o granicama između njih i molio, izravno i jednostavno, usrdno molio.

Kao i većina djece, odgojen sam u vjeri u Boga, odgojen u okrilju kršćanske crkve, ali iako sam još uvijek vjerovao da su njezini nauci vjerojatno najbolje vodstvo kako bismo živjeli čestitim životom, Boga sam ranije smatrao prilično dalekim i moje su molitve bile samo formalne i poslušne. Sad nije bilo tako. Sad sam molio usrdno i s novopobuđenim žarom. Sad sam shvatio da postoje sile dobra i one zla koje se međusobno bore i da se čovjek može svrstati na jednu ili drugu stranu.

Jutru je dugo trebalo da svane, a kad je svanulo, ponovno je bilo oblačno i vlažno - hladan i vlažan, turoban studeni. Ustao sam, glava me boljela i oči pekle, noge su mi bile teške, ali nekako sam se uspio odjenuti i odvući u prizemlje za stol na kojem je bio poslužen doručak. No nisam mogao podnijeti hranu, iako sam bio veoma žedan i popio nekoliko šalica čaja. Gospodin i gospođa Daily povremeno su me zabrinuto pogledavali dok sam govorio o svojim planovima. Mislio sam da se neću ponovno dobro osjećati dok ne budem sjedio u vlaku i promatrao kako mi ovaj kraj nestaje iz vidokruga i to sam rekao, iako sam se istodobno trudio izraziti svoju veliku zahvalnost njima oboma jer doista su spasili i moj život i moj zdrav razum.

Zatim sam ustao od stola i krenuo prema blagovaonici, ali vrata su se odmicala kako sam im se približavao, kao da sam se probijao prema njima kroz maglu koja me sve više obavijala tako da nisam mogao doći do daha i imao sam osjećaj kao da guram neku veliku težinu koju moram odgurnuti prije no što mogu imalo dalje.

Samuel Daily me uhvatio dok sam padao i nejasno sam bio svjestan da me, po drugi put, iako u veoma drugačijim okolnostima, napola nosi, a napola vuče, ovaj put stubama do moje sobe. Ondje mi je pomogao da se razodjenem i ondje sam ostao pet dana, uz česte posjete zabrinutog liječnika. Nakon toga je prošla najgora groznica i buncanje i ja sam ostao nevjerojatno slab i iscrpljen, ali sam mogao sjediti u naslonjaču, najprije u mojoj sobi, a zatim i u prizemlju. Dailyjevi su bili puka ljubaznost i brižnost. Najgora od

svega nije bila tjelesna bolest, bolovi, umor, vrućica, nego mentalna previranja kroz koja sam prolazio.

Žena u crnom kao da me je i ovdje proganjala, kao da je sjedila na rubu mog kreveta i naglo primicala lice momemu dok sam spavao, tako da sam se budio užasnuto vrišteći. A u glavi mi je odzvanjao vrisak onog djeteta u močvari i lupkanje stolca za ljuljanje i njištanje ponija koji se utapa. Nisam se mogao osloboditi nijednog od njih i kad nisam imao grozničava priviđenja i noćne more, sjećao sam se svakog slova na onim pismima i smrtovnicama, kao da su im stranice bile pred očima mojega uma.

Ali napokon sam se počeo oporavljati, strahovi su jenuli, vizije nestale i ponovno sam našao samoga sebe, bio sam iscrpljen, izmožden, ali dobro. Više nije bilo ničeg drugog što bi mi ona žena mogla učiniti, izdržao sam i preživio.

Nakon dvanaest dana, osjećao sam se gotovo posve zdrav. Tog je dana granulo zimsko sunce, ali se pojavilo i prvo inje te godine. Sjedio sam uz otvorene prozore salona, s toplim prekrivačem na koljenima, i promatrao golo grmlje i stabla, srebrnobijela i ukočena od mraza, sumorna na pozadini neba. Bilo je vrijeme nakon ručka. Mogao sam malo odspavati ili ne, ali u svakom slučaju, nitko me neće uznemiravati. Spider je zadovoljno ležala uz moje noge, jednako kao i sve dane i noći moje bolesti. Tog sam psića zavolio više no što bih ikad smatrao mogućim, osjećajući da smo povezani jer smo zajedno mnogo propatili.

Na jednoj od kamenih urni na vrhu balustrade stajao je crvendać, podignute glave, poput perla sjajnih očiju, i ja sam ga sretno promatrao kako skakuće par centimetara i zatim ponovno zastaje kako bi osluhnuo i zapjevao. Pomislio sam kako se, prije dolaska ovamo, nikad ne bih mogao tako posve usredotočiti na jednu tako običnu stvar, nego bih jedva čekao da ustanem i odem, ovim ili onim poslom. Sad sam cijenio prisutnost te ptice, uživao jednostavno promatrajući njezine kretnje onoliko dugo koliko je odlučila ostati s druge strane mog prozora, revnošću kakvu nikad dotad nisam iskusio.

Čuo sam neke zvukove vani, motor nekog vozila, glasove ispred kuće, ali nisam se obazirao na njih, toliko sam bio obuzet svojim

promatranjem ptice. Osim toga, zacijelo nisu imali nikakve veze sa mnom.

U hodniku su se začuli koraci i zaustavili ispred vrata salona koja su se, nakon kratkog kolebanja, otvorila. Možda je kasnije no što sam mislio i netko je došao provjeriti kako sam i želim li šalicu čaja.

- Arthure?

Okrenuo sam se, preplašen, a zatim skočio sa stolca u čudu, nevjerici i oduševljenju. Stella, moja draga Stella, koračala je prema meni.

ŽENA U CRNOM

Sljedećeg jutra sam otišao iz kuće. Automobil gospodina Samuela Dailyja odvezao nas je ravno na željezničku postaju. Račun u Gifford Armsu podmirio sam putem glasnika i nisam se više vraćao u grad Crythin Gifford; činilo se potpuno mudrim poslušati liječnički savjet jer liječnik je naročito upozorio da ne činim ništa, ili idem ikamo, kako ne bih uznemirio moju još uvijek krhku ravnotežu. Istinu govoreći, nisam želio vidjeti taj grad ili se izložiti opasnosti da sretnem gospodina Jeromea ili Keckwicka, a ponajmanje da makar izdaleka opazim daleku močvaru. Sve je to sad bilo iza mene, kao da se dogodilo nekom drugom, činilo mi se. Liječnik mi je rekao da čitavu tu stvar izbacim iz misli i ja sam odlučio pokušati to učiniti. Sa Stellom pokraj sebe, nisam vidio kako u tome ne bih uspio.

Jedino zbog čega sam žalio odlazeći odande bio je rastanak s gospodinom i gospođom Samuela Dailyja, s kojima sam se oprostio s iskrenom tugom, i kad smo se rukovali, natjerao sam Dailyja da obeća da će nas posjetiti kad sljedeći put dođe u London - što je, po njegovim riječima, činio jednom ili najviše dvaput godišnje. Štoviše, za nas je bilo rezervirano štene, čim se Spider okoti. Taj će mi psić silno nedostajati.

Ali postojalo je jedno zadnje pitanje koje sam morao postaviti, iako mi ga je bilo teško spomenuti.

- Moram znati - na kraju sam izlanuo dok je Stella bila dovoljno daleko da me ne čuje i zadubljena u razgovor s gospođom Daily koju je svojom prirodnom srdačnošću i prijateljskim ponašanjem uspjela pridobiti da joj se otvori.

Samuel Daily oštro me je pogledao.

- One noći ste mi rekli... - Duboko sam udahnuo kako bih se pokušao umiriti. - Dijete... u Crythin Giffordu uvijek je umrlo neko dijete.

- Da.

Nisam mogao nastaviti, ali izraz mojega lica bio je dovoljan, znao sam, moja očajnička želja da mi kaže istinu bila je očita.

- Ništa - brzo je rekao Daily. - Ništa se nije dogodilo...

Bio sam siguran da je namjeravao dodati »još«, ali se zaustavio i zato sam ja to dodao umjesto njega. Ali on je samo nijemo odmahnuo glavom.

- Oh, dao Bog da se ne dogodi... da je lanac prekinut... da je njezina moć na svršetku... da je otišla... i da sam ja posljednji koji ju je ikad vidio.

Umirujući je položio ruku na moju. - Da, da.

Više od svega želio sam da bude tako, da je otkad sam zadnji put vidio onu ženu u crnom - duh Jennet Humfrye - proteklo dovoljno vremena da to bude pozitivan dokaz da je kletva posve nestala. Ona je bila nesretna, smućena, poremećena žena, mrtva od tuge i žalosti, ispunjena mržnjom i željom za osvetom. Njezina je gorčina bila razumljiva, razumljiva je bila i njezina zloba koja ju je nagnala da uzima djecu drugim ženama, ali nije bila oprostiva.

Nije postojalo ništa što je itko mogao učiniti da joj pomogne, osim možda da se moli za njezinu dušu. Gospođa Drablow, sestra koju je krivila za smrt svog djeteta, i sama je bila mrtva i u grobu i sad, kad je kuća napokon bila prazna, možda će opsjedanja i njihove strašne posljedice po nedužne zauvijek prestati.

Automobil je čekao na prilazu. Rukovao sam se s Dailyjevima, uhvatio Stellu za ruku i čvrsto je držao te se popeo u automobil i naslonio na sjedalo. S uzdahom - štoviše, gotovo jecajem olakšanja - odvezao sam se daleko od Crythin Gifforda.

Moja priča je gotovo završena. Ostalo mi je reći još samo jednu stvar. A o njoj se jedva uspijevam primorati pisati. Sjedim ovdje za svojim radnim stolom iz dana u dan, iz noći u noć, s praznim listom papira ispred sebe, nesposoban podići pero, drhteći i plačući. Izlazio sam i šetao starim voćnjakom i dalje, preko polja iza Monk's Piecea, kilometar za kilometrom, ali nisam vidio ništa od onoga što me okruživalo, nisam zamjećivao ni životinje ni ptice, nisam opažao ni kakvo je vrijeme, tako da sam se nekoliko puta vratio kući mokr do kože, na Esméin velik jad. I to je bio još jedan razlog bola: ona me je promatrala i pitala se, ali je bila previše obzirna da od mene zatraži objašnjenje, vidio sam zabrinutost i tugu na njezinu licu i osjetio

njezin nespokoj dok smo zajedno sjedili u kasne večernje sate. Nisam joj mogao reći baš ništa, ona nema pojma kroz što prolazim ili zašto: neće imati pojma dok ne pročita ovaj rukopis, a tad ću ja već biti mrtav i nedostupan joj.

Ali sad sam najzad prikupio dovoljno hrabrosti, upotrijebit ću zadnje ostatke svoje snage koju je proživljava nje prošlih užasa toliko silno iscrpilo i napisati svršetak priče.

Stella i ja smo se vratili u London i za šest tjedana vjenčali. Naš prvotni naum bio je pričekati barem do narednog proljeća, ali moja su me iskustva uvelike promijenila i vrijeme mi se činilo presudnim, bio sam siguran da ne smijemo odgađati, da moramo smjesta posegnuti za svakom radošću, svakom srećom, svakom prilikom i ne puštati je. Zašto bismo čekali? Koji nas razlog osim prozaičnih razmišljanja o novcu, nekretninama i imetku sprečava da se vjenčamo? Nijedan. I tako smo se vjenčali, diskretno i bez strke, i živjeli u mom starom stanu kojem je pridodana još jedna soba koju nam je gazdarica bila i više no voljna iznajmiti, dok si ne budemo mogli priuštiti vlastitu malu kuću. Bili smo sretni najviše što jedan mlad muškarac i njegova nevjesta mogu biti, zadovoljni vremenom koje smo provodili zajedno, ne bogati, ali ni siromašni, zaposleni i s nadom u budućnost. Gospodin Bentley dao mi je malo više dužnosti i s vremenom shodno tome i povećanje plaće. Izričito sam ga zamolio da mi ništa ne govori o kući Močvara jegulja i ostavštini gospođe Drablow i nije mi govorio; ta imena mi više nikad nisu spomenuta.

Malo više od godinu dana nakon što smo se vjenčali, Stella je rodila naše dijete, sina kojeg smo nazvali Joseph Arthur Samuel, i gospodin Samuel Daily bio mu je kum jer je on bio naša jedina preostala veza s tim mjestom, tim vremenom. No iako smo ga povremeno viđali u Londonu, nijednom nije spomenuo prošlost; doista, bio sam tako sretan i zadovoljan u životu da nikad nisam ni pomislio na te stvari, a i noćne more su me posvema prestale uznemiravati.

Jedno nedjeljno poslijepodne u ljeto godinu dana nakon rođenja našeg sina bio sam naročito spokojan i sretan. Nisam mogao biti

manje pripremljen za ono što će uslijediti.

Otišli smo u veliki park, petnaestak kilometara od Londona, koji je pripadao perivoju jedne plemićke kuće i ljeti vikendom bio otvoren javnosti. Parkom je vladalo blagdansko, svečarsko ozračje, na jezeru su izletnici veslali u čamčićima, orkestar je svirao živahne melodije, na štandovima se prodavao sladoled i voće. Obitelji su šetale na suncu, djeca se kotrljala po travi. Stella i ja smo sretno šetali, a mali Joseph koračao nesigurnim koracima, držeći se za naše ruke dok smo ga nas dvoje promatrali najponosniji što roditelji mogu biti.

Tad je Stella zamijetila da je jedna od atrakcija u ponudi magarac, i poni s lakom kočijom, i jednim i drugim moglo se odvesti niz aveniju velikih stabala kestena, i pomislivši da bi se dječaku svidio taj užitak, odveli smo ga do poslušnog sivog magarca i ja sam ga pokušao podići na sedlo. No odmah je vrisnuo i odmaknuo se, i čvrsto se uhvatio za mene, istodobno upirući prstom prema poniju i kočiji i uzbuđeno gestikulirajući. Kako je u kočiji bilo mjesta samo za dva putnika, Stella je povela Josepha, a ja sam ostao stajati i promatrati ih kako se udaljavaju kočijom koja se radosno kotrljala stazom između zgodnih starih stabala u punoj, raskošnoj zeleni.

Neko su mi vrijeme bili izvan vidokruga, iza okuke, i ja sam se počeo besposleno osvrutati oko sebe i promatrati druge koji su uživali u tom poslijepodnevju. I tad sam je najednom ugledao. Stajala je podalje od ljudi, uz deblo jednog stabla.

Gledao sam ravno u nju i ona u mene. Nije bilo zabune. Oči me nisu varale. Bila je to ona, ona žena u crnom oronula lica, duh Jennet Humfrye. Na sekundu sam samo stajao u nevjerici i zaprepaštenju, zatim u hladnom strahu. Bio sam paraliziran, ukopan u mjestu na kojem sam stajao, i sve se oko mene smračilo i povici i sretni uzvici sve djece utihnuli. Nisam mogao svrnuti pogled s nje. Na njezinom licu nije bilo nikakvog izraza, a ipak sam ponovno osjetio kako iz nje zrači obnovljena snaga, pakost i mržnja i strastvena gorčina. Probola me njima.

U tom istom trenutku, na moje ogromno olakšanje, onaj poni i kočija dokaskali su natrag avenijom, kroz zraku sunčeva svjetla koja je padala preko trave, a moja je ljubljena Stella sjedila u kočiji i u rukama držala naše dijete koje je skakutalo i izvikivalo i oduševljeno mahalo ručicama. Gotovo su se već bili vratili, gotovo stigli do mene,

izbavit ću ih i odmah ćemo otići, jer više nisam želio ostati ovdje ni sekundu dulje. Pripremio sam se. Umalo su se zaustavili kad su prolazili pokraj onog stabla pokraj kojeg je žena u crnom još uvijek stajala i ona se tad brzo pomaknula, zašuškala skutima kao da će stati poniju na put. Životinja je silovito skrenula i zatim se malo propela, pogleda ispunjenog nenadanom stravom, a zatim pojurila kao luda proplankom između stabala, njišteći i posve izvan nadzora. Nastao je trenutak strašne zbrke, nekoliko je ljudi potrčalo za kočijom, žene i djeca vrištali. I ja sam potrčao kao lud i tad sam ga čuo, onaj mučni prasak i udarac kad su se poni i njegova kočija sudarili s jednim ogromnim deblom. I potom tišinu - strašnu tišinu koja je mogla trajati samo nekoliko sekundi, ali se činilo da traje godinama. Dok sam jurio prema mjestu gdje se kočija prevrnula, osvrnuo sam se preko ramena. Ona žena u crnom je nestala.

Nježno su podigli Stellu iz kočije. Tijelo joj je bilo polomljeno, vrat i noge slomljeni, iako je još uvijek bila pri svijesti. Poni je bio samo ošamućen od udarca, ali kočija se prevrnula i orma zapetljala pa se nije mogao pomaknuti, samo je ležao na tlu preplašeno njišteći i brekćući.

Naš je mali sin bio odbačen ravno o jedno drugo stablo. Ležao je zdrobljen na travi ispod stabla, mrtav.

Ovaj put nisam milosrdno izgubio svijest, morao sam sve to proživjeti, svaku minutu i svaki dan nakon toga, deset dugih mjeseci, dok i Stella nije umrla od strašnih ozljeda.

Vidio sam duh Jennet Humfrye i ona se osvetila.

Tražili su moju priču. Ispričao sam je. Sad je dosta.

- SVRŠETAK -

Table of Contents

SUSAN HILL - ŽENA U CRNOM

SADRŽAJ

BADNJAK

LONDONSKA MAGLUŠTINA

PUTOVANJE NA SJEVER

POGREB GOSPOĐE DRABLOW

PREKO NASIPA

ZVUK PONIJA I LAKE KOČIJE

GOSPODIN JEROME SE BOJI

SPIDER

U DJEČJOJ SOBI

ZAZVIŽDI I JA ĆU TI DOĆI

SMOTAK PISAMA

ŽENA U CRNOM